

The background of the page features a series of smooth, flowing, wavy lines in various shades of light blue and white, creating a sense of movement and depth. The lines are more concentrated on the right side and fade towards the left.

**A FELNŐTTKÉPZÉSI RENDSZER SZERBIÁBAN, KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A VAJDASÁGRA**

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	3
1. VAJDASÁGI HELYZETKÉP.....	6
1.1. Demográfiai adatok	6
1.2. Migráció	8
1.3. A munkaerőpiac.....	10
1.4. Az oktatási rendszer	18
1.4.1. Az iskolai felkészítő és az általános iskolai oktatás	20
1.4.2. Középfokú oktatás	23
1.4.3. Felsőfokú oktatás.....	24
2. A FELNŐTTKÉPZÉS HELYZETE SZERBIÁBAN.....	26
2.1. Formális felnőttképzés.....	29
2.2. Nem formális felnőttképzés.....	32
3.EMBERI ERŐFORRÁS A FELNŐTTNEVELÉSBEN.....	36
3.1. Az andragógia fogalma, célja, funkciója	36
3.2. Andragógus képzés Szerbiában	37
4. A FELNŐTTKÉPZÉS TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSA.....	40
4.1. A magyar és szerb felnőttképzési törvény összevetése	42
4.2. A felnőttképzés új szabályai Magyarországon	59
5. ÖSSZEFOGLALÓ	61
6. IRODALOMJEGYZÉK.....	62
7. MELLÉKLET.....	70

BEVEZETÉS

Versenyképességre való törekvés, globalizáció, a kultúra tartalmának és fogyasztásának változásai, technikai és technológiai fejlődés, információ halmaz és impulzusok sora a külvilágtól; ebben a környezetben él és érvényesül a 21. századi ember. A gazdaság szerkezete, a munkaerőpiac folyamatos változása megköveteli az egyénektől az azonnali alkalmazkodást, napról napra fejlődniük kell és bővíteniük a tudásukat, szinkronban a folyamatos társadalmi és gazdasági változásokkal. A rohanó világ megkívánja az állandó készenlétet, de ehhez újabb és újabb kompetenciák elsajátítása szükséges. Az alkalmazkodás sikeréhez már nem elegendő az a tudás, amelyet az iskolarendszerű oktatásban elsajátítunk. Az élethosszig tartó tanulásra való felkészítést és a nyitott magatartásra nevelést már óvodás kortól kell elkezdeni, ez elősegíti a felnőttképzésben való részvétel sikerét, motivációját. 2000-ben, az Európai Tanács lisszaboni találkozáján elfogadott, az Európai Községek Bizottsága által készített *Európa Bizottság memorandum a élethosszig tartó tanulásról* kimondja, hogy „az élethosszig tartó tanulás jelentőségének növekedése már nem a nevelés egy aspektusát jelenti, a jövőben el kell érni, hogy meg is határozza azt... Az egész életen át tartó tanulás két egyformán fontos cél megvalósításának az alapját képezi, nevezetesen a tevékeny állampolgári magatartást, valamint a foglalkoztathatóság elősegítését” (*Európai Községek Bizottsága*, 2000. 3. o.).

Témaválasztásom fő szempontja az volt, hogy az érdeklődési körömmek megfelelően széleskörű helyzetelemzést készítek a szerbiai felnőttképzésről. A téma relevanciája abban rejlik, hogy az ország első felnőttképzési törvénye 2014. január 1-jén lépett hatályba, amely több éves késést jelent más országokhoz képest. Az ország történelmében elsőként elfogadott felnőttképzési törvény nem csak a felnőttképzés szabályozását testesíti meg, de egy új oktatási alrendszer megjelenését is lehetővé teszi. A törvény leginkább a formális felnőttképzést szabályozza, amit az eddigi oktatási rendszer egy tényezőjeként kezel, de a nem formális felnőttképzés hivatalos megvalósulására (a kormány eddig nem ismerte el az intézményrendszeren kívüli képzéseket) is lehetőséget biztosít. Ha hiányosságokkal is, de Szerbia megtette az első lépést a változtatás felé, ami az ország eddigi, a következő fejezetekben ismertetett negatív jellemzőire is gyógyír lehet. A dolgozatomban kutatási kérdése, az ország sajátosságait is számba véve: milyen helyzet uralkodik jelenleg a formális és nem

formális felnőttképzés területén Szerbiában, és a szerb törvény hogyan segíti a felnőttképzés gyakorlati megvalósulását az országban? Kutatási hipotézisem, hogy a szerb *Törvény a felnőttképzésről*¹ hatására a felnőttképzés területe fejlődésnek indult az országban.

A 2011-ben elfogadott *Nemzeti Foglalkoztatási Stratégia* alapján, Szerbia 2020-ra 66%-os növekedést kíván elérni a gazdaságilag foglalkoztatott, 20-64 évesek körében, ez az arány 2013-ban 61,6% volt. A stratégia szerint pozitívan hatna a foglalkoztatottak arányára az előregedő lakosság és a nehezen elhelyezkedő idősebb munkavállalók kiáramlása a munkaerőpiacról, miközben 2020-ra a fiatalok új készségekkal gazdagodnának az oktatási rendszerben. Tehát 2010 és 2020 között a demográfiai folyamatok következtében a munkaképes lakosság létszáma (16-54 évesek) 420 ezer főre csökkenne, amellyel a foglalkoztatottak száma 4-5%-os növekedést érne el. Ha a stratégiai prognózis reális, abban az esetben egyértelműen a munkanélküliség is csökkenne (amely az aktív lakosságon belül 23% volt 2013-ban), az oktatásban való részvétel pedig növekedne (*Matchdo*, 2013. 58. o.). Ha a munkaerőpiac a 20-64 év közöttieknek biztosítana munkahelyet, a munkanélküliek képzése és a versenyképesség érdekében történő fejlődés igénye a felnőttképzésre hatna ki leginkább, ugyanis az újabb információk és tudás elsajátítása kizárólag ebben a képzési formában tudna rugalmasan megvalósulni. Azért tartom fontosnak a formális, de még leginkább a nem formális felnőttképzés felértékelődését, mert kizárólag egy stabil és szabályozott képzési rendszer lenne képes a fent említett foglalkoztatáspolitikai célkitűzéseknek és az ennek hatására kialakuló gazdasági, társadalmi és egyéni igényeknek megfelelni. De vajon elég fejlett a felnőttképzési rendszer, hogy ez megvalósulhasson?

A dolgozatom elsődleges forrásait a szerb oktatási rendszerre vonatkozó törvények, határozatok és statisztikai adatok képezik, amelyek többsége szerb nyelven érhető el. A másodelemzések alapjául pedig statisztikai, nemzeti kiadványok, releváns szakirodalmi feldolgozások és tanulmányok vonatkozó részei szolgálnak. A másodelemzésből nyert adatok kiegészítésére az interjú módszerét választottam. A kutatás felderítő jellegű volt, hogy megtudjam, a szakmában releváns szakemberek hogyan vélekednek Szerbia felnőttképzési helyzetéről, valójában hogyan is működik a felnőttképzés az adott formális és nem formális felnőttképzést lebonyolító intézményben, mennyi információval rendelkeznek a törvényről, és hogyan bonyolítják le a felnőtteknek szervezett képzéseket. Elsőként S.K.-t, nagy tekintélynek örvendő felnőttképzési szakembert kérdeztem a véleményéről, aki a magyarkanizsai Cnesa

¹ Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013) (Magyar megnevezés: Törvény a felnőttképzésről)

Oktatási és Művelődési Intézmény igazgatója, és részt vett a vajdasági *Felnőttképzési Stratégia 2012-2017* megírásában (1. számú melléklet). A második interjúalanyom szintén a Cnesa OMI egy munkatársa, az intézmény oktatásszervezője, B.H. volt, aki nem akkreditált képzéseket szervez és bonyolít le (2. számú melléklet). Azért ezt az intézményt választottam, mert a *Stratégia* a Cnesa-t nevezi meg a regionális felnőttképzés leendő központjának (3. számú melléklet). A harmadik interjúalanyom pedig V.B. volt, a zentai Közgazdasági-Kereskedelmi Iskola tanára és a felnőtt tanulók osztályfőnöke (4. számú melléklet). A választásom azért erre az intézményre esett, mert az egyik legszínvonalasabb középiskolának tartják Vajdaságban, és a felnőttek formális képzésével is foglalkoznak.

Dolgozatom felépítésekor először Szerbia demográfiai, munkaerő-piaci környezetének bemutatására összpontosítottam, majd felvázoltam a köz- és felsőoktatási rendszert. Összefoglaltam a szerbiai felnőttképzés kialakulását és jelenlegi helyzetét, valamint a belgrádi andragógus képzést. Összehasonlítottam a 2013. évi szerbiai *Törvény a felnőttképzésről* és a magyarországi *2001. évi CI törvény a felnőttképzésről* kerettörvényeket, végezetül pedig bemutattam a magyar *2013. évi LXXVII törvény a felnőttképzésről* legfőbb jellemzőit.

Fontosnak tartom jelezni, hogy a magyarországi és szerbiai felnőttneveléshez kapcsolódó fogalmak különböznek egymástól (1. táblázat). A Szerb Köztársaság törvénye a felnőttnevelést, felnőttoktatást és a felnőttképzést egy szóval jelöli: *obrazovanje odraslih* (obrazovanje/oktatás + odrasle/felnőtt). A 2014 januárjától hatályos *Törvény a felnőttképzésről* magyar fordítása a *felnőttképzés* szót használja a kifejezés jelölésére. Aközött, hogy intézményhez kötött, vagy azon kívüli, szándékolt vagy indirekt tanulási formáról van szó, *a formális, nem formális* és *informális* fogalmak tesznek különbséget, tehát a dolgozat során ezeket a fogalmakat használom.

1. táblázat: A szerbiai fogalmak magyarországi megfelelői

Szerbia	Magyarország
Obrazovanje odraslih- Felnőttképzés	Felnőttnevelés
Formalno obrazovanje odraslih- Formális felnőttképzés (intézményrendszeren belüli)	Felnőttoktatás (intézményrendszeren belüli)
Ne formalno obrazovanje odraslih- Nem formális felnőttképzés (intézményrendszeren kívüli)	Felnőttképzés (intézményrendszeren kívüli)
Informalno učenje odraslih- Informális tanulási mód	Informális tanulás

Forrás: *Zakon o obrazovanju odraslih* alapján saját szerkesztés

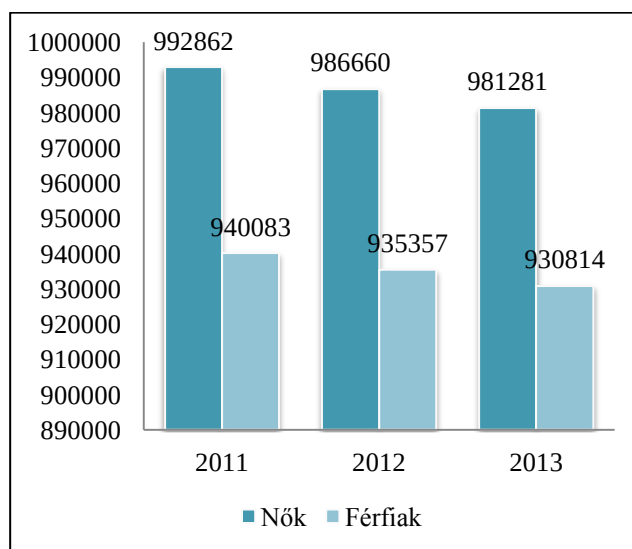
1. VAJDASÁGI HELYZETKÉP

1.1. Demográfiai adatok

Vajdaság Szerbia északi, 21205 km²-es területén fekszik. Három tájegységből (Bácska, Bánát, Szerémség), hét körzetből és 45 községből áll. A magyar lakosság Zentán, Magyarkanizsán, Adán, Csókán, Topolyán, Kishegyesen abszolút, Óbecsén és Szabadkán relatív többségben él. Vajdaság székvárosa Újvidék (Novi Sad) (Gyémánt, 2008. 138. o.).

Vajdaság lakosságának száma 1948-tól az 1980-as évekig folyamatosan növekedett, majd negatív természetes szaporulat következtében a lakosság csökkenni kezdett. Ez az évtizedek óta jellemző kedvezőtlen folyamat napjainkban is tart, amely az egész országot jellemzi (Szerb Statisztikai Hivatal, 2013a. 3. o.). 2013-ban a lakosság száma 1912095 fő volt, ebből 51% (981 ezer fő) a nők és 49% (930,8 ezer fő) a férfiak aránya (1. diagram). A 2013. évi lakosságszám a 2012-es évhez képest 9,9 ezer fővel, a 2011-es évhez képest pedig 20,8 ezer fővel csökkent. Az említett években a nők jellemzően 50 ezer fős többségben voltak a másik nemhez viszonyítva (5. számú melléklet).

1. diagram: Vajdasági lakosság összetétele a 2011, 2012 és 2013-as években, nemek szerint (fő)

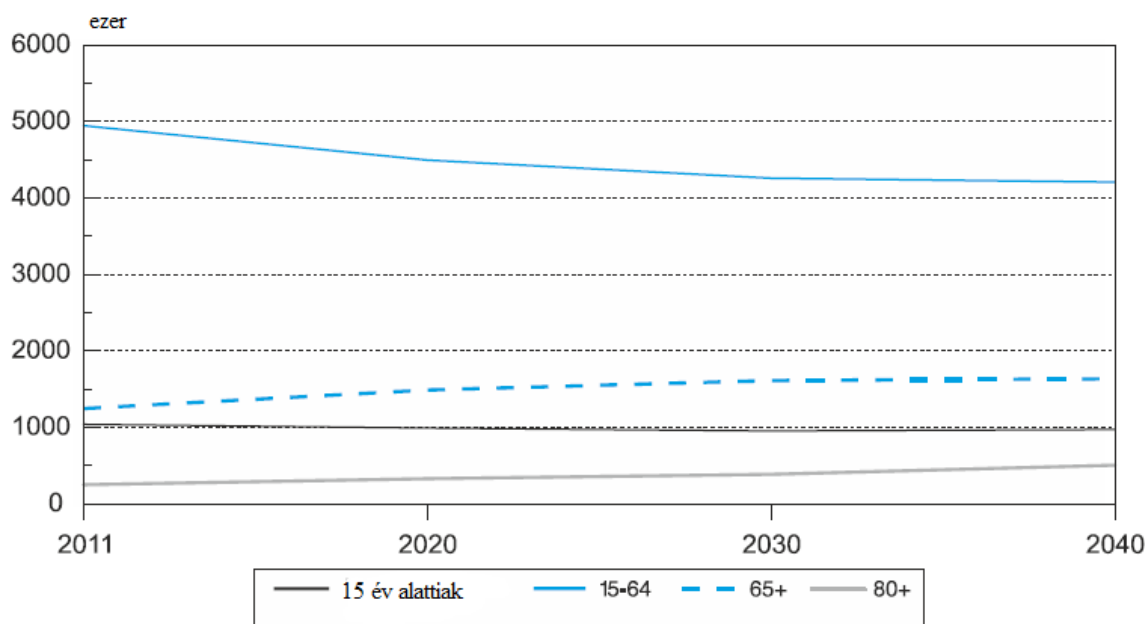

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014h alapján saját szerkesztés

Vajdaságban a 2011-es adatok szerint az egy km²-re jutó lakosságszám 89 fő volt, ehhez képest a 2002-es népszámlálás eredménye 94 főt mutatott. A háztartások száma a régió területén 696 ezer volt, ami közel 14 ezerrel kevesebb a 2002-es évi adatokhoz képest. Egy háztartást átlagosan 3 fő alkot (Szerb Statisztikai Hivatal, 2013a. 38. o.).

Ahogy egész Szerbiára, a vajdasági lakosságra is jellemző az öregedés. Az átlag életkor 42 év. A férfiak várható élettartama 2003 óta növekedett 70-ről 72 évre, a nők 75-ről 78 évre (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013a. 2. o.). A 0-19 évesek száma 379,6 ezer fő, a felnőtt lakosság száma pedig 1588,5 ezer fő volt (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013b. 37. o.). 2011 és 2013 között az egy év alattiak, a 35-39, 60-65, 80-84 és 85 év feletti korcsoportjába tartozók száma növekedett, nem véletlen az öregedési arány. A három év alatt a 20-34 évesek aránya a Vajdaságban 9,8%-ról 9,6%-ra csökkent (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013a. 2. o.).

1. ábra: Szerbia lakosságának alakulása korcsoportok szerint 2011-2040 között

Forrás: *Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013a. 3. o. alapján saját szerkesztés

Az 1. ábra adatai szerint a 2011-2041 közötti időszakra vonatkozó felmérések azt mutatják, hogy az elkövetkezendő 30 évben a Szerb Köztársaság lakosságára továbbra is a demográfiai öregedés lesz jellemző. Jelenleg a fiatal lakosság aránya alacsony, és ez a tendencia tovább csökken, míg az idősek aránya magas és állandó marad. A demográfiai elemzések szerint a következő 50 év során a 15 évnél fiatalabb lakosság száma az összlakossághoz képest csökkenni fog 14%-ról 12%-ra, a 65 évnél idősebbek száma pedig 17%-ról 25%-ra növekszik (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013).

Szerbia etnikailag sokszínű, de az utóbbi időben erős homogenizálódás figyelhető meg (*Gábrity és mtsai*, 2008. 16. o.). A 2011-es adatok szerint a lakosság 13%-a, azaz 253,8 ezer fő a magyar nemzetiségűek körébe tartozik, ebből 251 ezer fő Vajdaságban él, Szerbia egyéb területén élő szóránymagyarsághoz pedig 2,7 ezer fő sorolható (6. számú melléklet). A

magyarság száma 14%-kal kevesebb a 2002-es adatokhoz képest, az elmúlt 20 évet tekintve számuk majd 25-30%-kal csökkent. Ennek okai között szerepel a „hagyományos családi értékek, a család és a házasság intézményének válsága, az anyák társadalmi megbecsülésének hiánya, a családbarát foglalkoztatás és munkahelyek teljes elmaradása, a nők gyermekvállalásának, a családalapításnak az állandó halogatása” (MNT, 2013. 3. o.). Emellett a lassan 30 éve állandó jelenségben a negatív természetes szaporulat és a magas migrációs szaldó is közre játszik (MNT, 2013. 3. o.). Vajdaságban a magyar nemzetiségűek fogyása az asszimilációnak is köszönhető, mindennapi a vegyes házasságkötés és a negatív diszkrimináció elkerülése érdekében történő beolvadás. Az utóbbi mozgatórugójának a könnyebb munkaerő-piaci elhelyezkedést és a jobb jövedelmi helyzet reményét tekinthetjük. A közvetlen környezetemben még nem láttam példát a nemzeti alapú diszkriminációra, ami természetesen nem zárja ki annak létezését. Ha valaki megfelelő nyelv- és szaktudással rendelkezik a munkakör betöltésére, akkor a véleményem szerint ugyanolyan eséllyel indul az állás megszerzéséért, mint egy más nemzetiségű pályázó. Itt nem veszem figyelembe a munkáltató esetleges előítéleteit, vagy, hogy a két fél azonos kapcsolati rendszerrel rendelkezik-e.

1.2. Migráció

Szerbiában az autochton² lakosok aránya az ország népességéhez képest 55%, míg azok aránya, akik a Szerb Köztársaságon belül másik településre illetve külföldre költöztek, 45%.

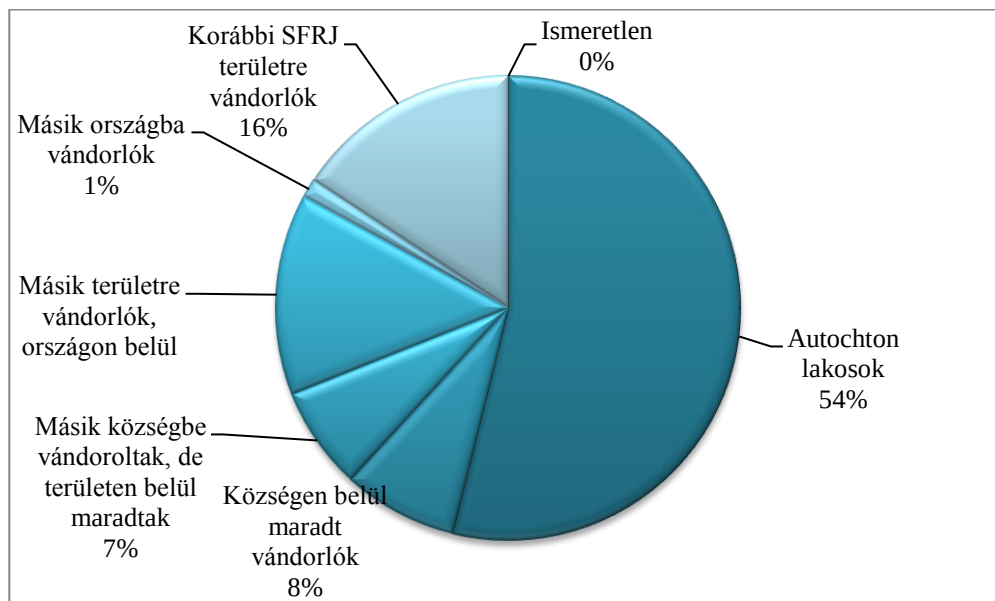
A 2011-es népszámlálás alapján a vajdasági lakosság több mint fele autochton lakos volt (1039953 fő). A 2. diagram szerint a régióból emigrálók³ 16%-a (303,6 ezer fő) az elmúlt SFRJ⁴ területére, 1%-a pedig egyéb országokba távoztak. A vajdasági, de országon belül maradt vándorlók száma 561,6 ezer fő volt, amelyből a legtöbben (153635 fő) községen belül maradtak, csak másik településre költöztek (7. számú melléklet).

² Azok az egyének, akik születésüktől kezdve ugyan azon a településen laknak, szűkebben azok, akik sosem vándoroltak (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014j).

³ Elvándorlók- ellentéte az imigráns, vagyis bevándorló.

⁴ Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija- Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság, amelyet az alábbi területek alkottak: Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Montenegró, Szlovénia, Szerbia, Horvátország.

2. diagram: Vajdaság lakosságának migrációs típusai 2011-ben (%)

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014i alapján saját szerkesztés

2. táblázat: Vajdaság lakosságának migrációja típus és korcsoport szerint, 2013

Összesen	Bevándorlók (fő)			Elvándorlók (fő)		
	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő
Összesen	27213	11561	15652	27871	11658	16213
0-4	1700	880	820	1596	817	779
5-9	1460	720	740	1483	742	741
10-14	930	448	482	946	464	482
15-24	4715	1477	3238	4887	1483	3404
25-34	8472	3293	5179	8900	3409	5491
35-44	3978	1896	2082	4105	1941	2164
45-54	2486	1239	1247	2481	1216	1265
55-65	1946	958	988	1968	959	1009
65 év felettiek	1526	650	876	1505	627	878

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014j alapján saját szerkesztés

Ahogy a 2. táblázat is mutatja, 2013-ban a Vajdaságból emigrálók száma 27,8 ezer fő volt, míg az imigránsokhoz 27,2 ezer fő tartozott. Mind a két típusnál a nők voltak többségben. A 2011-es adatokhoz képest 2 ezer fővel nőtt az évi elvándorlók, 4 ezer fővel pedig a bevándorlók száma (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014j). Aggasztónak tartom, hogy az elvándorlók nagy része a 15-44 éves, munkaképes lakosság korcsoportjába tartozott. Ez a szám mostanra valószínűleg növekedett, hisz a környezetemből, csak a 2014-es évben,

legalább 30-an települtek külföldre az említett korosztályból. Legfőbb oknak tartották a pályakezdők jövőjének kilátástalanságát, az alacsony munkakínálatot, az alacsony béreket, ebből kiindulva az alacsony életszínvonalat.

2011-es felmérések alapján az elvándorlók között legtöbb a gyermekkel rendelkező középkorú, valamint a magyarországi köz- és felsőoktatásban tanuló volt (MNT, 2013. 7. o.). Az emigráció 2002 és 2010 között mintegy 500-1000 fő elvesztését jelentette évente. A kivándorlás indokai közé tartoztak az élhetőbb társadalom keresése, a fejlettebb országoktól való lemaradás féltelme, a szaktudás kihasználatlansága és a személyes fejlődés hiánya. Ez már 2002-ben is nagy szerepet játszott, ugyanis az említett évben megkérdezett fiatalok 31%-a a kivándorlás legfőbb okaként az alacsony életszínvonalat, 15%-a pedig a biztonságos élet hiányát és a kilátástalanságot jelölte meg (Gábrity, 2006. 11. o.).

1.3. A munkaerőpiac

Szerbia rossz gazdasági helyzetben van, a külső és belső gazdasági egyensúlyhiány miatt az ország nagy kihívással áll szemben. A gazdaságpolitikának megoldást kell találnia a társadalmi gyengeségekre és el kell érni a gazdasági stabilitást. 2013 első felében a makrogazdasági mozgások első látásra kedvezőnek tűntek, a gazdaság növekedni kezdett, az inflációs mozgás szinte megállt, a pénzügyi hiány érezhetően csökkent. Ez azonban korántsem volt ilyen pozitív, ugyanis megemelkedett a munkanélküliek száma, a jelentős pénzügyi hiány és a majdnem ellenőrizetlen államadósság folyamatos növekedése veszélyeztette a stabilitást. A gazdaságpolitikai vezetők arra kényszerültek, hogy rövid időn belül a lakosság körében népszerűtlen lépéseket tegyenek, mielőtt csőd áll be az országban úgy, mint a gazdasági aktivitás és a lakosság életszínvonalának csökkenése és a még nagyobb munkanélküliség (Matchdo, 2013. 11. o.). Az utóbb említett három tényező 2014-ben is sújtja Szerbia lakosságát.

A Szerb Köztársaság kormánya 2011 júniusában fogadta el a Nemzeti Foglalkoztatási Stratégiát a Gazdasági és Régiófejlesztési Minisztérium ajánlatára, amely a 2011-2020 közötti időszakra terjed ki. A stratégia 2020-ig határozza meg a politikai hozzáállást, a célokat és a foglalkoztatási prioritásokat. A politika alapcélja, hogy az országban hatékony, stabil és fenntartható növekedési trendet érjenek el a foglalkoztatásban, és a foglalkoztatáspolitikát a munkaerő-piaci intézményekkel együtt összhangban legyen az Unió mutatóival. A stratégia megvalósítási szakaszában a munkaerőpiac mutatóinak összeegyeztetése élvez elsőbbséget. A foglalkoztatás növekedése terén megfogalmazott célok tartható növekedést kívánnak elérni a

foglalkoztatásban, főként a magán szektorban. Ez magában foglalja a munkahelyek számának és minőségének növelését egyaránt (*Matchdo*, 2013. 58. o.).

Szerbiában 2013 első felében a GDP 1,9%-os évközi növekedést ért el, valamint a szezonális GDP is nőtt az előző félévhez képest közel 1,5%-kal. Az országos analízis kimutatta, hogy a növekedés az egyes vállalatok termelésének fokozásából fakadt, amíg Szerbia gazdaságának legnagyobb része továbbra is hanyatlás alatt állt (*Matchdo*, 2013. 11. o.).

3. táblázat: A GDP reálértékének növekedése 2006 és 2013 között (%)

Év	Szerbia	Magyarország	EU-28
2006	3,6	3,9	3,4
2007	5,4	0,1	3,2
2008	3,8	0,9	0,4
2009	-3,5	-6,8	-4,5
2010	1,0	1,1	2,0
2011	1,6	1,6	1,6
2012	-1,5	-1,7	-0,4
2013	2,5 (becsült)	1,1	0,1

Forrás: *Eurostat*, 2014

A 3. táblázat kimutatja, hogy Szerbiában a GDP reálértéke a 2006-2013 közötti időszakban szinte évenként, kétévenként váltakozott a pozitív és negatív irányok között. A növekedés 2007-ben (5,4%) érte el a legmagasabb értéket, 2009-ben (-3,5%) pedig a legalacsonyabbat. Magyarországon az említett nyolc év során a reálérték 2006-tól (3,9%) 2009-ig folyamatosan csökken, amikor is a legkisebb értéket mutatta (-6,8%). Az EU 28⁵ országának átlaga szerint a GDP reálértéke 2006-2009-ig csökkent a figyelt időszak legalacsonyabb pontjáig (-4,5), majd két év növekedést követően ismét negatív irányt vett. Egy ország gazdaságának másik fontos mutatója a bruttó társadalmi össztermék mellett a lakosság munkaerő-piaci összetétele.

⁵ Európai Unió 28 tagállama: Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia.

Szerbiában a 2013-as évben az inaktívak aránya az összlakosságon belül 38,4%, Vajdaságban pedig 39,7% volt. Az országban az inaktívak 9%-a, Vajdaságban pedig 9,7%-a akar és tud is munkát vállalni. Akik akarnak, de nem tudnak dolgozni, azok a legfőbb indoknak a személyes és családi helyzetet és a tanulói státuszt jelölték meg. A Szerb Statisztikai Hivatal felmérése alapján a szerbiai inaktívak 66%-a nem is akar dolgozni, az autonóm tartományban pedig a lakosság 68%-a van ezen az állásponton. A legtöbben azért nem akarnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon, mert nyugdíjasok (51%), 75 évnél idősebbek (30%), elvesztették a reményt a munkaerő-piaci elhelyezkedésben (3%), valamint családi- és (7%) egyéb okok miatt (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014b. 63. o.).

4. táblázat: Szerbia, Vajdaság és Magyarország lakosságának munkaerő-piaci sajátosságai 2013-ban

	Szerbia		Vajdaság		Magyarország 2013. I-IV.	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Összesen	7144383	100	1922004	100	9909000	100
15 évnél idősebb lakosság	6123967	85,7	1645544	85,6	7630700	77
15 évnél fiatalabb lakosság	1020416	14,3	276460	14,4	2278300	23
Aktívak	2966838	61,6	786290	60,3	3243300	57,5
Foglalkoztatottak	2310718	47,5	597963	45,7	2128500	65,6
Munkanélküliek	656120	23,0	188327	24,3	448900	10,2
Inaktívak	3157129	38,4	859254	39,7	3243300	32,7

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 2014a; Szerb Statisztikai Hivatal, 2014b. 63. o. alapján saját szerkesztés

A 4. táblázat alapján 2013-ban az ország lakosságának 62%-a volt gazdaságilag aktív. Ezen belül a foglalkoztatottak aránya 47,5% volt, a munkanélkülieké pedig 23%. A foglalkoztatottak száma 2014 második félévében 1,4%-kal volt kevesebb, mint 2013 azonos időszakában. Az előző évekhez képest folyamatos csökkenést mutatnak a statisztikák a foglalkoztatás terén (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014c). Magyarországon a 2013-as év első negyedében, Szerbiához képest közel 4%-kal kisebb az aktivitási ráta. Azonban a Magyarországon foglalkoztatottak aránya (51,6%) 4%-kal meghaladta a szerbiai mutatót, míg a munkanélküliek az összlakosságon belül fele akkora részt képviseltek, mint Szerbiában.

A balkáni országban 2014 első félévében a 15 év felettiek tekintetében a gazdaságilag aktívak 48,4%-ot, az inaktívak pedig 51,6%-ot képviseltek. A vizsgált időszakban a munkanélküliek 20,8%-os, a foglalkoztatottak pedig 38,4%-os részvételt mutattak az aktívak csoportjában. Ez az arány a 15-64 évesek korcsoportjában változott, kevesebb volt az inaktív (38,8%), és az aktívak (61,2%) között a munkanélküliek aránya 21,6%, a munkában állók aránya pedig 48% volt. Az adatok a 2013-as évhez viszonyítva jelentős változást mutatnak, a mérleg egyértelműen az inaktívok felé dől. Ez is tükrözi azt, hogy folyamatosan csökken a foglalkoztatottak száma, az állampolgárokat megviseli a munkaerő-piaci kilátástalanság, többen pszichikailag és fizikailag is megszenvedik a váratlan negatív gazdasági hatásokat és változásokat.

Szerbiában a foglalkoztatottak többsége a 2013-as évben a mezőgazdaság, erdészet és halászat (21,3%), a feldolgozóipar (17,1%) és a kis- és nagykereskedelem és gépjárműszerelés (12,8%) területén állt munkaviszonyban (8. számú melléklet). A foglalkoztatottak legkisebb aránya az egyéb, a víz- és szennyvízszolgáltatásban és az áram-, gáz- és hőszolgáltatásban dolgozott (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014d). Magyarországon ezzel szemben az aktív korúak legnagyobb része az ipari és építőipari foglalkozások (517,8 ezer fő), a gépkezelő, összeszerelő és járművezetői területeken (373,3 ezer fő), valamint a felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások (291,3 ezer fő) terén helyezkedett el 2013 első negyedében (Központi Statisztikai Hivatal, 2013b).

Az országban 2014 III. félévében nem volt konvergencia a legkeresettebb foglalkoztatási terület és a bérek nagysága között. Az a foglalkozás, amelyben a legtöbben álltak munkaviszonyban, a mezőgazdaság, erdészet és halászat, feldolgozóipar, kis- és nagykereskedelem és gépjárműszerelés, oktatás, valamint az államigazgatás területei voltak. Ezek közül az első és harmadik helyen álló foglalkozás volt a legkevésbé megfizetve (5. táblázat). A legmagasabb nettó jövedelem 212265 Ft volt, amely az információszolgáltatás és kommunikáció területén jelent meg, a legalacsonyabb nettó bért pedig a szállás és étkeztetési szolgáltatásban dolgozók kapták (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014e).

5. táblázat: A foglalkoztatási területek létszám és bér szerint 2014 III. negyedében, Szerbiában

S.sz.	Foglalkozási területek	Szerbia (fő)	Bruttó jövedelem (RSD)	Nettó jövedelem (RSD)
	Összesen	2475136	62051	44929
1.	Mezőgazdaság, erdészet és halászat	533833	52168	37661
2.	Feldolgozóipar	364053	53873	39197
3.	Kis- és nagykereskedelem és gépjárműszerelés	309293	45936	33779
4.	Oktatás	163450	60937	43701
5.	Államigazgatás, védelem és kötelező szociális biztosítás	153739	75408	53876
6.	Egészségügy és szociális védelem	141630	60923	43858
7.	Közlekedés és raktározás	127928	62776	45601
8.	Építészet	113033	53110	38450
9.	Szakmai, tudományos, innovációs és műszaki tevékenység	64795	87374	63951
10.	Szállás és étkezési szolgáltatás	61707	34063	25124
11.	Adminisztráció és segítségnyújtás	53186	46443	33616
12.	Információs szolgáltatás és kommunikáció	51779	108094	81403
13.	Egyéb szolgáltatói tevékenység	50027	46729	34404
14.	Pénzügyi és biztosítói tevékenység	43357	103413	74779
15.	Áram-, gáz- és hőszolgáltatás	42265	107425	76319
16.	Művészet, szórakoztatás és rekreáció	39780	56286	40680
17.	Víz- és szennyvíz szolgáltatás	34799	56020	40306
18.	Bányászat	30013	99596	70980
19.	Ingatlankereskedelem	*	66863	48046

☐ - Legrosszabbul fizetett első öt

☐ - Legjobban fizetett első öt

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014e. 7. o. alapján saját szerkesztés

Szerbiában 2014 szeptemberében kifizetett átlagjövedelem 60803 dinár⁶ volt. 2014 augusztusában kifizetett átlaggal szemben, a nominális értéke 3,5%-kal, a reálértéke pedig

⁶ 156742 Ft- 2014. 11. 03. devizaárfolyam szerint

4,2%-kal csökkent. Az átlag fizetés az adók és járulékok nélkül 2014 szeptemberében 43975 dinár⁷ volt. Augusztushoz képest a nominális értéke 3,6%-kal, a reálértéke pedig 4,3%-kal csökkent. 2014 szeptemberében a bruttó bér nominális értéke 2,8%-kal, reálértéke pedig 0,7%-kal növekedett 2013 szeptemberéhez képest. A nettó jövedelem nominális értéke szintén növekedett 2,6%-kal, a reálértéke 0,5%-kal 2013-hoz képest.

A munkanélküliség mértéke is nagyban kifejezi a felnőttképzés iránti igényt, illetve a képzettség és a munkaerő-piac igényeihez illeszkedő szaktudás hiányát. 2013-ban a munkanélküliek aránya 22,7% volt (9. számú melléklet). Ebből 123 ezer fő dolgozott már valaha, viszont 55 ezer fő az első munkahelyét kereste. Az első álláskeresők a 20-29 és 40-49 közti korosztályba tartoztak, de a 30-39-es korcsoport is az élvonalban állt (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014k). Úgy vélem, hogy az első munkahelyet kereső fiatalok igen magas száma azzal is indokolható, hogy még nem rendelkeznek szakmai tapasztalattal, ami sok állás betöltéséhez követelmény.

6. táblázat: Munkanélküliek aránya végzettség szerint Szerbiában, Vajdaságban és Magyarországon, 2013 (%)

Végzettség	Szerbia	Vajdaság	Magyarország
Összesen	100,0	100,0	100
Végzettség nélküliek	0,6	1,0	-
Nem befejezett ált. iskola	2,2	4,2	40,9
Befejezett általános iskola	15,5	18,6	23,3
Középiskola	64,1	63,3	29,5
Főiskola	6,2	4,0	4,7
Egyetemi, akadémia	11,4	9,0	3

Forrás: *Központi Statisztikai Hivatal*, 2013c; *Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014b. 69. o. alapján saját szerkesztés

Szerbiában a vizsgált évben a munkanélküliek száma 656 ezer fő volt, míg Vajdaságban 188 ezer fő. A 6. táblázatból kiderül, hogy országos és regionális viszonylatban is a legtöbb munkanélküli az általános (15,5%)- és középiskolai végzettséggel (64,1 %) rendelkezők közül került ki. Ez Magyarországra is igaz, a munkanélküliek 29,5%-a szakiskolai vagy középiskolai végzettséggel, 23,3%-a pedig általános iskolai bizonyítvánnyal rendelkezett a 2013-as évben. Szerbiában az egyetemi diplomával rendelkezők aránya (11,4%) is magas a munkanélküliek között, Magyarországon ehhez képest csupán 3%.

⁷ 114270 Ft- 2014. 11. 03. devizaárfolyam szerint

Vajdaságban, a 2013-as évben foglalkoztatottak száma 597 ezer fő volt, amelyből a legtöbben az általános (87116 fő) és középfokú végzettséggel (372266 fő) rendelkeztek. Tehát a foglalkoztatottak 50%-a középiskolát végzett, ugyanakkor a munkanélküliek 63,3%-a is középiskolai végzettségű egyén, főként a fiatal korosztályból. A magyar fiatalok munkanélkülisége származhat abból is, hogy nem a munkaerő-piaci keresletnek megfelelően választják meg a közoktatás utáni iskolát, szakot. A fiatalok választása általában a közgazdaságtan, műszaki és informatikai képzésekre esik, de megemlíthető a pedagógia és bölcsészettudomány is. A választás legfőbb motivációja az anyanyelven való tanulás (Gábrity, 2009. 3. o.). Erre a problémára reflektál az *Oktatásfejlesztési Stratégia* azon célkitűzése, amely felhívja a figyelmet a magyar nyelvű képzések indításának fontosságára és a szerb nyelvű oktatás modernizációjára.

Azonban, a munkavállalás lehetősége gyakran a rendelkezésre álló „eszközöktől” függ, mint ajánlólevél, személyes kapcsolatok, több éves munkatapasztalat, vagy a több iskolai végzettség. 2008-ban a Vajdasági Módszertani Központ felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalokkal készített fókuszcsoporthoz tartozó interjút, amely során a negatív élmények is előtérbe kerültek a munkaviszony és az álláskeresés során. Ilyen például a nők diszkriminációja, vagy a próbaidős munka, amely Gábrity Molnár Irén szerint „valós munkáltatói érdeket szolgál ki” (Barlai és Gábrity, 2008. 42. o.). Az interjú a következőket mutatta: pályakezdő fiataloknak nagy előnyt jelent, ha egyéb pozitív tulajdonságokkal rendelkeznek a konkurens munkavállalókkal szemben, mint „időszerű ismeretek, rugalmasság, ambiciózus, dinamizmus, nyitottság, fiatalság, taníthatóság, kreativitás, idegen nyelv ismerete, jobb munkabírás, kezelhetőség, nagyobb elméleti tudás”. Ezek mellett megemlítendő, hogy a munkavállalók szerint a legnagyobb negatívum a tapasztalatlanság, mert a „betanításuk nagyobb forráselvonást jelent” (Barlai és Gábrity, 2008. 92. o.). A munkáltatók elmondása alapján az egyetemi évek során elért tanulmányi eredmény szintje egyáltalán nem lényeges, a szakirány viszont olykor döntő lehet, az egyetemi évek alatt végzett szorgalmi tevékenységet pedig a megkérdezettek 18%-a tartja fontosnak, 45%-a pedig csak figyelembe veszi. A Magyarországon szerzett diplomával kapcsolatos vélemény összesítése során kiderült, hogy a válaszadók 68%-a közömbösnek, egy harmada pedig hátránynak tartja. Az idegen nyelvtudás is elengedhetetlen a vajdasági magyar fiatalokat tekintve, angol, német, olasz, francia és horvát nyelvtudás előnyt jelent, a szerb nyelvet pedig a felmérés szerint „aki nem beszéli, minimális, vagy semmilyen eséllyel nem rendelkezik a munkába állást és az érvényesülést illetően” (Barlai és Gábrity, 2008. 92-98. o.).

A vállalkozók versenyképességének és sikerességének elérése és megtartása, valamint a regionális fejlesztés egyaránt szakképzett munkaerőt kíván. A munkáltatók leghangoztatottabb elvárása az olyan kompetencia⁸, mint kommunikációs készség, kreativitás, személyi adottságok, stb. Ezek fejlesztése a formális és nem formális oktatás keretében valósulhat meg, tehát ebben a viszonylatban a kompetencia kapcsolatot biztosít az oktatás és munkaerőpiac között. Azonban esetenként felmerül, hogy a munkáltatók irreális igényekkel állnak elő, az oktatási intézmény pedig nem a munkaerő-piaci elvárásokhoz mérten képzett szakembereket biztosít. Az elképzelések akkor is ütköznek, mikor több éves tapasztalattal rendelkező fiatal diplomást keresnek a vártnál alacsonyabb munkadíjért. Ezek a problémák már több éves múltra tekintenek vissza (*Takács*, 2006. 267.o.).

A fejlesztések érdekében nem csupán az oktatási rendszert és a gazdasági keresletet szükséges szem előtt tartani, de a két terület közti kommunikációs kapcsolat ápolása is elengedhetetlen. Az, hogy az oktatás és munkaerőpiac nincs összhangban, hozzájárul a magas fokú munkanélküliséghez és emigrációhoz vezethet, ami eredményeként a szakemberek száma is csökkenhet a térségben. A régió gazdasági kereslet-kínálatának felderítése az első lépés, amely meghatározhatja a potenciális munkavállalókat, s ez lehetne az alapja a képzési rendszer kialakításának.

⁸ „A kompetencia cselekvőképes tudás; azon ismeretek, készségek, képességek, magatartási, viselkedési jegyek összessége, amelyek által a személy képes lesz egy meghatározott feladat eredményes végzésére” (*MNT*, 2012. 4. o.).

1.4. Az oktatási rendszer

Takács Zoltán a tanulmányában a következőt említi: „a szerb oktatási rendszer centralizált, és jellemzi, hogy nincs megfelelő konvergencia az oktatás és a piac valós szükségletei között” (Takács, 2006. 267. o.).

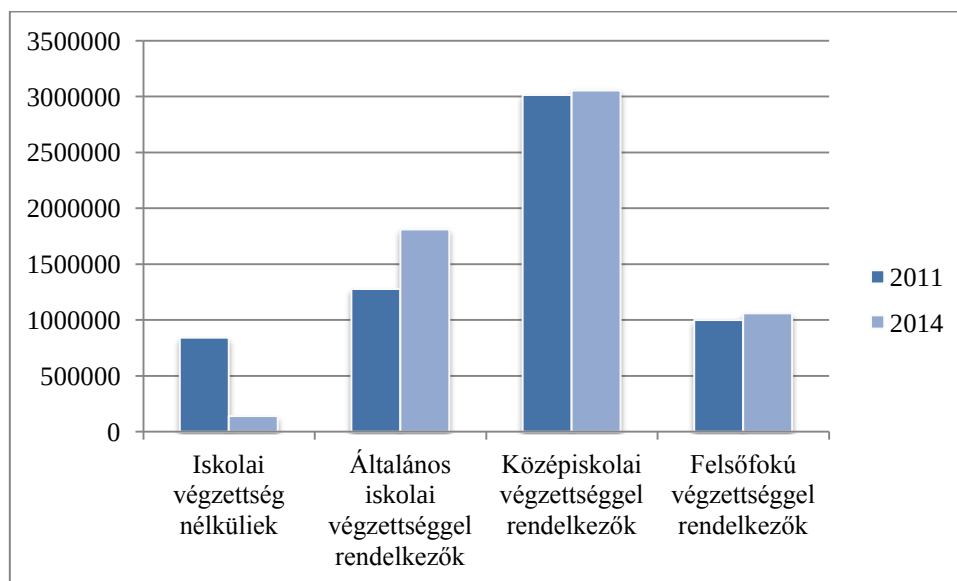
7. táblázat: Szerbia lakosságának összetétele munkastátusz és iskolai végzettség alapján, 2014 III. negyedévében (fő)

Korosztály/ végzettség	Összesen	Aktívak	Foglalkoztatottak	Munkanélküliek	Inaktívak
15 évnél idősebb lakosság	6095268	3005090	2475136	529953	3090178
15-24	756502	218109	127255	90855	538393
25-34	803290	641030	474372	166659	162260
35-44	903748	771899	646828	125071	131849
45-54	951072	746848	654307	92541	204224
55-64	1190791	488034	434663	53371	702757
65+	1489865	139168	137712	*	1350697
Végzettség nélküliek	141127	13442	10360	*	127685
Befejezett ált. iskola	1809834	577403	493570	83833	1232431
Középiskola	3053559	1736535	1384664	351871	1347024
Felsőfokú	1060748	677709	586543	91167	383039

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014e. 2. o. alapján saját szerkesztés

2014 III. negyedévében a 15 évnél idősebb lakosság közel 30%-a általános iskolai, 50%-a középfokú, 17%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezett. A felsőfokú iskolai végzettségűek közül 64% tartozott az aktív lakosság közé, azon belül 13% munkanélküli és 86% foglalkoztatott státuszban volt (7. táblázat). A középiskolai végzettségűek 57%-a volt aktív, ebből 20% munkanélküli. A 3. diagram szemlélteti, hogy az elmúlt három év alatt csökkent azok a száma, akik nem fejezték be az általános iskolát és közel 1/3-ával nőtt az általános iskolát befejezők aránya.

3. diagram: Szerbia lakosságának összetétele iskolai végzettség szerint 2011-ben és 2014-ben (fő)

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014e. 2. o. és Szerb Statisztikai Hivatal, 2014d. 41. o. alapján saját szerkesztés

Az eredményeket összevetve az 5. táblázat adataival megállapíthatjuk, hogy a lakosság képzésre szorul annak érdekében, hogy be tudjon kerülni és helyt tudjon állni a jelentősebb összegű béreket nyújtó foglalkoztatási területeken, amelyek magasabb iskolai végzettséget kívánnak. A megfelelő munkahely megszerzése azonban nem csupán az egyén szakmai képzettségétől függ. Számolni kell a munkaadóval is, aki inkább középiskolát végzett egyént foglalkoztat kevesebb bérért, az alacsony munkakereslettel és az iskolai rendszer minőségével, költségvonzatával és kínálatával, amely felkészíti az egyént a munkavállalásra. De ide sorolhatjuk azt a tényt is, hogy számtalan alkalommal kevesebb munkavállalót alkalmaznak a munkáltatók, mint amennyit az adott munkakör megkíván. Sajnos ilyen esetben a bérekre kifizetett kevesebb pénzösszeg dominál, és nem veszik figyelembe a szaktudást, munkamorált, motiváltságot, az egyének fizikai és pszichikai terhelhetőségét. Azonban az biztos, hogy az élethez való hozzáállás és a munkaerőpiacon tanúsított viselkedés főként az oktatási rendszerben formálódik, amely jelentősen meghatározza a munkáltató és munkavállaló magatartását egyaránt.

Szerbia formális oktatási rendszerét – hasonlóan Magyarországhoz – az iskolai felkészítő, az általános iskolai oktatás, a közép- és felsőfokú oktatás alrendszerei képezik. Ahogy Magyarországon, úgy Szerbiában is önálló törvények szabályozzák a négy oktatási alrendszer működését. Szerbiában az óvodáskori nevelést követő oktatást/képzést szabályozó

törvények: az általános iskolai törvény, a középiskolai törvény, a felsőoktatási törvény és a 2014. január elsejétől hatályos felnőttképzési törvény. Az oktatás ágazati irányítását, az önkormányzatilag kijelölt oktatók foglalkoztatását és a központi tanterv meghatározását az Oktatási Minisztérium⁹ végzi.¹⁰

1.4.1. Az iskolai felkészítő és az általános iskolai oktatás

Az óvodáskori nevelést és annak programját a *Törvény az oktatási és nevelési rendszer alapjairól (2009¹¹)* és a *Törvény az iskoláskor előtti nevelésről és oktatásról* szabályozza.¹² Szerbiában az iskoláskor előtti felkészítő kötelező és ingyenes, a szülő szabadon választhatja meg az intézményt. A gyermek iskolakezdése előtti nevelés legalább kilenc hónapot vesz igénybe és minimum napi négy órában zajlik a felkészítés (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013c. 84.o.). Az országban a 2012/13-as tanévben 2411, Vajdaságban pedig 671 óvoda működött. Ez a tanév 188,3 ezer gyermekkel indult összesen (ebből Vajdaságban 55,8 ezer főt írtattak óvodába), az előző évhez képest nőtt az óvodások száma (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014l).

Az *Alaptörvény* 27. szakasza kimondja, hogy az általános oktatás és nevelést az általános iskola, a felnőtteknek szervezett általános iskola, az alapfokú zeneiskola, a balettiskola és a fejlődési zavarokkal küszködő tanulókat oktató általános iskola látja el, melyek többnyire állami fenntartásúak. Az elmúlt években az intézmények irányításának területén pozitív változások következtek be, ugyanis a helyi hatóságok nagyobb szerepet kaptak benne. A pozitív változásokhoz sorolható továbbá a tantervek módosulása és a magyarországi tankönyvek behozatalának liberalizálódása (*MNT*, 2010. 3. o.). Az általános iskolai oktatás minden állampolgár részére kötelező, amely nyolc évig tart és két oktatási ciklusban valósul meg. Az első, négy évig tartó ciklusban egy tanteremben folyik az oktatás, ez a tantermi oktatás. A második ciklushoz az ötödik, hatodik, hetedik és nyolcadik osztály tartozik, ahol az oktatás tantárgyakhoz kötött, vagyis minden tantárgy oktatása más tanteremben történik. A Szerb Köztársaság lehetőséget biztosít a nemzeti kisebbségeknek, hogy az anyanyelvüknek megfelelő oktatásban vegyenek részt, amelynek egyéb törvényekkel és a nemzeti kultúrával összhangban kell szerveződnie. A tanulóknak a nyolc év befejezése

⁹ Szerb nyelven: Odeljenje za obrazovanje- Ministarstvo obrazovanja Srbije

¹⁰ Magyarországon az oktatás ágazati irányítása két minisztérium felügyelete alá tartozik. A köznevelés és a felsőoktatás az Emberi Erőforrások Minisztériumához, míg a szakképzés és a felnőttképzés a Nemzetgazdasági Minisztérium felügyelete alá tartozik

¹¹ Továbbiakban: Alaptörvény

¹² Szerb nyelven: Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju

után záróvizsgát kell tenniük, a vizsga sikeres teljesítését bizonyítványban rögzítik (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2013c. 85. o.).

A 8. táblázat mutatja, hogy Szerbia területén az általános iskolai nevelés a 2012/13-as tanévben 3454 intézményben valósult meg. Vajdaságban 45 községében, ezen belül 535 iskolában folytattak általános iskolai oktatást, amelyben 151,3 ezer fő vett részt. A tanítás összesen 7227 osztályban valósult meg, az átlagos tanulói létszám osztályonként 20 fő volt. Az országban és Vajdaságban is több mint 1%-kal csökkent az általános iskolák tanulóinak létszáma a 2011/12-es évhez képest (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014f).

8. táblázat: Az általános iskolák adatai Szerbiában és Vajdaságban a 2011/12 és 2012/13-as tanévben

		Iskola (db)	Osztály (db)	Tanulók (fő)		Az iskolát sikeresen befejezők száma (fő)
				Összesen	Nők	
Szerbia	2011/2012	3473	25156	570981	277849	74704
	2012/2013	3454	24647	563616	273833	66862
Vajdaság	2011/2012	536	7382	153341	74808	19762
	2012/2013	535	7227	151229	73565	17612

Forrás: *Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014f. 94. o. alapján saját szerkesztés

A magyar nyelvű gyermekek beiskolázása is folyamatosan csökkent az elmúlt évek során. A fogyás a magyar családok gyermekszámának csökkenésével, a folyamatos kivándorlással és az asszimilációval magyarázható. Az elkövetkezendő időszakokra is negatív tendencia prognosztizálható, a 10. számú mellékletben összefoglalt *Oktatásfejlesztési Stratégia* szerint előreláthatóan „2016-ra kb. 15000-17000 magyar gyerek jár majd általános iskolába, ebből 13000-15000 tanul magyar tannyelven” (*MNT*, 2010. 4. o.).

A Magyar Nemzeti Tanács oktatási stratégiája szerint fel kell mérni azokat a településeket, ahol magyar nyelvű közoktatás van, de óvoda nincs. Emellett a szülők megkérdezésével fel kell deríteni, hogy van-e igény a magyar nyelvű óvoda alapítására, amennyiben igen, megkezdni azok létrehozását. Másik választási lehetőség a kétnyelvű intézmények megszervezése és ezzel a nyelvápolás biztosítása annak érdekében, hogy a magyar diákok részvétele növekedjen a közoktatásban (*MNT*, 2010. 24-25. o.).

Szerbiában az általános iskolákban tanuló magyar diákok száma a 2007/08-as és 2011/12-es tanév között nagyjából 10%-kal csökkent, a számbéli fogyást a 9. táblázat szemlélteti. A régióban a nemzeti kisebbség lakta települések intézményeiben többnyire két tannyelven, magyarul és szerbül folyik a nevelés. Az intézmények 15 magyar tanuló jelentkezése esetén kötelesek magyar tagozatot működtetni. A tanulók 80%-a él az anyanyelven való tanulás lehetőségével, de a legtöbben azért íratják szerb nyelvű iskolába a gyermekeiket, hogy hamarabb megtanulják a hivatalos nyelvet és könnyebb legyen később a társadalmi beilleszkedés és munkaerő-piaci elhelyezkedés.

9. táblázat: A magyar nemzetiségű diákok számának alakulása a szerbiai általános iskolákban, 2007 és 2012 között

Tanév	Fő
2007/08	16714
2008/09	16355
2009/10	15391
2010/11	15176
2011/12	15044

Forrás: *Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014g. 87. o. alapján saját szerkesztés

Az általános iskola nyolcadik osztályát befejező, vajdasági diákok száma is negatív tendenciát mutat az elmúlt években, a Szerb Statisztikai Hivatal a 2007/2008-as tanévben 20,9 ezer főt, 2011/12-es tanévben pedig 19,7 ezer főt tart nyilván, ez megközelítőleg 6%-os csökkenést jelent (*Szerb Statisztikai Hivatal*, 2014g).

Vajdaságban összesen kettő felnőttnek szervezett általános iskola van, amelyet a formális felnőttképzésben tanulók 40%-a vesz igénybe, a többi 60% a rendszeres általános iskola által szervezett oktatás résztvevője. Szerbiában 1990-ben 46 alapiskola volt a felnőtteknek, ma ez 15-re csökkent, pedig a felnőttek nagy része fél vagy teljes írástudatlansággal küzd. A 10. táblázat alapján a 2012/13-as tanévben kettővel több intézmény folytatott formális felnőttképzést az előző tanévhez viszonyítva, az osztályok száma 47-tel nőtt egy év alatt, és a tanulók létszáma is növekedett 387 fővel. Ez a növekvő tendencia egész Szerbia területére érvényes és kiemelt fontossággal bír, ugyanis a 2011-es népszámlálás alapján Szerbia lakosságának 11%-a nem fejezte be az általános közoktatást, 3%-a pedig el sem kezdte. Az utóbbi arány elenyészőnek tűnik, mégis 164,8 ezer főt takar (*Matchdo*, 2013. 5. o.).

10. táblázat: Az általános iskolai felnőttképzés adatai 2011/12 és 2012/13-as tanévben

		Iskola (db)	Osztály (db)	Tanulók (fő)		Az iskolát befejezők száma (fő)
				Összesen	Nők	
Szerbia	2011/2012	48	275	4673	1987	556
	2012/2013	65	297	5757	2419	499
Vajdaság	2011/2012	12	65	1233	448	103
	2012/2013	14	101	1620	576	84

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014f. 64. o. alapján saját szerkesztés

Az országban, a felnőttek általános iskolai képzésében 544 fő dolgozott a 2011/12-es tanévben, 680 fő pedig a 2012/13-as időszakban. Vajdaságban 2011/12-es tanévben 160 fő, a 2012/13-as tanévet tekintve pedig 175 fő volt munkaviszonyban az említett területen. A szerbiai formális felnőttképzésben a teljes munkaidőben foglalkoztatott tanárok aránya 22%, az északi régióban pedig 14% (Matchdo, 2013. 6. o.).

1.4.2. Középfokú oktatás

Szerbiában a középfokú oktatás gimnáziumokban, szakiskolákban, szak- és művészeti középiskolákban, illetve az ezekből álló kétprofilú intézményekben valósulhat meg. A szakiskolák kivételével a középfokú tanulmányok négy évet ölelnek fel. A szakmával rendelkezők, miután minimum két évet dolgoztak az adott munkakörben, mester-képzésen vehetnek részt. Ez egy úgynevezett specializáció, amely egy vagy két évig tart és szakmaspecifikus- mestervizsgával zárul (Szerb Statisztikai Hivatal, 2013c. 85. o.).

A középfokú oktatás Szerbia területén a 2012/13-as tanévben 515 állami és 48 magán intézményben, Vajdaságban pedig 131 középiskolában valósult meg. Ma a régióban 26 gimnázium (22 általános és 4 speciális – matematikai és nyelvi gimnáziumban), 75 szakközépiskola, 10 vegyes, 10 művészeti és 10 halmozottan hátrányos helyzetű diákoknak fenntartott középiskola van, ezekben több kisebbségi nyelven is szervezhetnek oktatást, magyar, szlovák, román, ruszin és horvát nyelven. A középiskolai tanulók 11%-a tanul a kisebbségi intézményekben (Matchdo, 2013. 7. o.).

Vajdaság területén a 2012/2013-as tanévben 40 intézményben volt magyar középfokú oktatás, a diákok pedig 6,7 ezren voltak (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014f). A magyar diákok több mint kétharmada érettségi bizonyítványt adó intézményben tanul. A szabadkai Kosztolányi Dezső tehetséggondozó Gimnázium és a zentai Bolyai Tehetséggondozó

Gimnázium és Kollégium működik kizárólag a már említett kisebbségi nyelven. A középiskolások diákkollégiumi ellátása nem alakult ki párhuzamosan az oktatási rendszer fejlődésével, amelynek koordinációja az *Oktatásfejlesztési Stratégia* szerint minél előbbi lépéseket kíván. Az általános iskolai oktatással szemben pozitív tényező, hogy stagnál a magyar középiskolai résztvevők száma, amely mintegy 9-10 ezer főre tehető (MNT, 2010:4).

A középiskolák 1992-ben nyíltak meg a felnőttek részére. Az intézmények az akkori Állami Foglalkoztatási Hivatal és a munkaerő-piaci kereslet igényeire időszakonként szervezték meg a középfokú formális felnőttképzést. Az intézmények többsége nem szervez órákat, csak vizsgázási lehetőséget biztosít a „különleges”¹³ tanulóknak. Az intézmények nincsenek felkészülve a felnőttképzés szervezésére, sem tantervileg, sem a tanárokat illetően, emellett a középiskolák programjai nem állnak összhangban a felnőttek munkaerő-piaci szükségleteivel és személyes igényeivel (Matchdo, 2013. 7. o.).

1.4.3. Felsőfokú oktatás

A felsőoktatási törvény 2006/2007-es tanévben lépett életbe, és a bolognai rendszer mentén háromciklusú képzést vezettek be Szerbiában is. A háromciklusú képzések szintjei az alapképzés (Bachelor: az általános egyetemi és szakmai tanulmányok), a mester (Master: speciális szakmai tanulmányok és a speciális egyetemi tanulmányok) és a doktori tanulmányok szintje. A 2003-ban aláírt bolognai nyilatkozat hat fontos alapelvet tartalmaz:

- könnyen értelmezhető és összehasonlítható oklevél elfogadása,
- kétlépcsős tanulmányok elfogadása,
- egységes európai kreditrendszer bevezetése (angolul: ECTS, szerbül: ESPB- evropski sistem prenosa bodova),
- a tanárok és diákok csereprogramjának támogatása,
- együttműködés támogatása a felsőoktatás minőségbiztosításában,
- a felsőoktatás európai szintjének támogatása (Matchdo, 2013. 8. o.).

A felsőoktatás minőségbiztosításáért az Akkreditációs és Minőségértékelési Bizottság felel.¹⁴ A *Felsőoktatási törvény* értelmében a felsőoktatási intézmény a képzést szerb nyelven szervezi meg, azonban a vizsgáztatást és a képzéseket, valamint a képzések egyes részeinek lebonyolítását, a szakdolgozatok, magiszteri és szakosított munkák és doktori értekezések

¹³ A formális intézményekben ezzel a szóval jelölik a felnőtt tanulókat.

¹⁴ Szerb nyelven: Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta

kidolgozását és megvédését a nemzeti kisebbség nyelvén is megszervezheti. A tanulmányi program megvalósításához állami jóváhagyás és akkreditáció szükséges (*Zakon, br. 76/2005. 80. sz.*). Jelenleg hét állami fenntartású egyetem van Szerbiában, ahol a fiatalok 93%-a folytatja tanulmányait. Vajdaságban a következő intézmények alkotják a felsőoktatást: „az egyetlen állami Újvidéki Egyetem (14 karral Újvidék, Szabadka, Nagybecskerek és Zombor székhelyeken); az állami főiskolai intézmények (Újvidék, Szabadka, Nagybecskerek, Nagykikinda, Sremska Mitrovica, Versec székhelyen). Valamint a tartományi magán felsőoktatási intézmények, a szerbiai magán felsőoktatási intézmények egyes, tartományban működtetett karai, magyarországi kihelyezett tagozat Zentán, dél-szerbiai állami egyetemi kar konzultációs központjai (Novi Pazar-i Egyetem, nem tisztázott jogi státusszal)” (*Gábrity, 2009. 6. o.*).

11. táblázat: A főiskolai és egyetemi hallgatók létszáma 1997 és 2012 között, Szerbiában

	Intézmények és kihelyezett tagozatok (db)	Beiratkozott hallgatók (fő)		Államilag támogatott hallgatók (fő)	
		Összes	Nők	Összes	Nők
1947/48	16	27633	9226	25393	8300
1955/56	31	35296	11347	29188	9104
1966/77	97	94517	32432	59791	22280
1976/77	127	197858	74001	122193	48572
2005/06	243	229355	127034	110520	63939
2006/07	272	238710	131988	111950	65027
2007/08	194	237598	131612	110606	64357
2008/09	193	235940	130334	106323	62190
2009/10	189	226772	125444	98609	57794
2010/11	189	228531	127154	97763	57836
2011/12	188	231661	129220	102102	60383

Forrás: *Szerb Statisztikai Hivatal*, 2004g. 91. o. alapján saját szerkesztés

A 2007/08-as tanévtől csökkent a felsőoktatási intézmények száma, ugyanis ettől a tanévtől lépett életbe a bolognai rendszer. Ugrásszerűen megnőtt a diákok száma az 1976/77-es évben, ahogyan a 11. táblázat is mutatja, azonban nem találtam arra vonatkozó adatot, hogy az 1980-2000 közötti krízisidőszakban milyen feltételek uralkodtak a felsőoktatás terén. Az utóbbi nyolc évben 200 ezer felett volt a felsőfokú tanulmányokat végző diákok száma. A beiratkozottak legalább 35%-a államilag finanszírozott képzésben vett részt.

A felsőoktatási rendszerben jelenleg 30-35 ezer magyar nemzetiségű tanuló vesz részt. Az anyanyelven való tanulásra több vajdasági intézményben, többek között Zentán,

Szabadkán (Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar), Újvidéken (itt a bölcsész szakról van szó, és lehetőség van három tárgy magyar nyelvű hallgatására minden karon) nyílik lehetőség. Az *Oktatásfejlesztési Stratégia 2010-2016* megemlíti a szerb nyelv elsajátításának fontosságát, amely az ország hivatalos nyelve, és amelynek birtoklása az egyéni boldogulás záloga (MNT, 2010. 9. o.). A magyar anyanyelvűek többsége rosszul beszéli az államnyelvet, és az iskolai nyelvtanítás módszere is elavult. A hétköznapi élethelyzetekben való sikeres kommunikációt nem segíti a nyelvtan erőltetése, hiszen hogyan értené meg a diák a szavak nemének és ragozásának rengetegét, amikor az említett szó is ismeretlen a számára. Tapasztalataim alapján, az egyetlen lehetőség az államnyelv sikeres elsajátítására a szerb környezetben tartózkodás, ami magától értetődő. Ehhez mérten az iskolai programnak az „alapozó- és kiegészítő” szerep jut. De mivel a magyar többségű településeken nincs állandó szerb közegben az egyén, valamint egyszerűbb a saját nemzetiség nyelvének használata, az iskolarendszerű nyelvvoktatásra hárulna a feladat, környezeti nyelv és nem államnyelv címen. Ahogyan az 10. számú mellékletben is megemlítettem, születnek ennek megoldására programok, az állam mégsem fogadta el. Nyitott kérdés, hogy talán „szégyennek” tekinti az ország, hogy a határon belüli lakosság egy része környezetnyelvként tanulja a szerb nyelvet, vagy valóban nem látják az előnyét?

2. A FELNŐTTKÉPZÉS HELYZETE SZERBIÁBAN

A munkaerőpiac szükségleteire a felnőttképzés tud a leggyorsabban reagálni, mégsem terjedt el a tevékenység hasznossága a közvéleményben. Az egyén véleményalkotásában szerepet játszik az előzetesen megszerzett tapasztalat, az elszenvedett kudarc, amely az iskolarendszerben érte. A lakosság figyelmét gyakran elkerüli az a tény, hogy a munkanélküliek és az oktatási rendszer lemorzsolódott tagjai is a felnőtteknek szervezett képzések keretén belül kaphatnak új esélyt a munkaerő-piaci részvételre, vagy a tanfolyamokon elsajátított kompetenciák, új ismeretek segíthetik továbblépni a már meglevő munkahely ranglétráján. Emellett az élethosszig tartó tanulás, az egyéni helytállás és a személyiségfejlődés részét képezi a tudás folyamatos bővítése, frissítése.

A történelem során sajátosan alakult az oktatási rendszer Szerbiában, ezzel együtt a felnőttképzés is. A változási folyamat három jól elkülöníthető időszakra osztható. Az első periódus 2000-ig tartott. Szerbia azon országok közé tartozott, ahol a változások több vágányon futottak párhuzamosan, a fejlettebb országokhoz képest az átalakulás megkezdésére tíz évvel később került sor. Az elmulasztott időszakban több negatív tényező jellemezte az országot, mint a csökkenő bruttó hazai termék, a háborúk következtében az integrációs folyamat helyett szétesett az ország, gazdasági szankciót vezettek be Szerbia ellen, vagy, hogy folyamatos változások történtek a társadalom rétegződésében. Egyértelmű, hogy a pusztítás az infrastruktúrától az emberi erőforrásig terjedt. 2000 előtt a társadalmi, gazdasági, politikai helyzet, a kialakult krízis és a háború miatt lehetetlen bármilyen megbízható adatot találni a felnőttképzésről (*Medić, Popović és Milanović, 2008.*).

A második szakasz a 2000-2003 közötti időszakot öleli fel. A társadalomban káosz uralkodott, mielőtt 2000-ben a demokratikus erők átvették az ország vezetését. A társadalmi problémák azonnali megoldást igényeltek, minden alrendszer, az oktatással együtt, rekonstruálásra szorult. A Szerb Köztársaság Oktatási és Sport Minisztériuma nagy erővel igyekezett kidolgozni az oktatási rendszer prioritásait, céljait, terveit, és az ezekre irányuló tevékenységek körét. A felnőttképzés fő problémái is meghatározásra kerültek, mint a negatív politikai és társadalmi hozzáállás, korlátozott anyagi támogatás, törvények és szabványok, statisztikai adatok hiánya és a szakemberhiány. Ezek alapján projektek kerültek kidolgozásra, amelyek megvalósítására nagymértékű nemzetközi anyagi támogatást kapott az ország, részben ezzel bátorítva a felnőttek tanulását és képzését (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 1. o.*).

A három év alatt kialakult pozitív tendencia irányt váltott, 2003 után újabb krízissel szembesült az ország. Ez a harmadik periódus, amely 2003-tól napjainkig terjed. Minden figyelem Szerbia és Montenegró szétesésére és a Koszovó körüli problémákra irányult, amivel az oktatási rendszer és ezzel a felnőttképzés is háttérbe szorult. 2006-ban felfüggesztették a stabilizációs és csatlakozási tárgyalásokat az Európai Unióval, ezzel elmaradt a felnőttképzés európai standardjaihoz és eredményeihez való igazodás. 2009-ben meghozták az *Oktatás és nevelés rendszerének alaptörvényét*, amely a felnőttképzést csak néhány bekezdésben említi. Az ország vezetése nem tekintette a felnőttek képzését és tanulását a szociális-gazdasági fejlődés előremozdítójának. Az elhanyagolt oktatási rendszert lassú gazdasági fejlődés kísérte, ami bizonyos mértékben a tanulás és felnőttképzés felértékelődését eredményezte. Azonban a felnőttek képzése nehéz helyzetben volt a

finanszírozás, fenntartók, programok, résztvevők terén, és az erre vonatkozó adatokat majdnem lehetetlen összesíteni. A statisztikák és felmérések elkészítésére a Szerb Köztársaság munkacsoportot állított össze, amelyben részt vett az Oktatási Minisztérium, Gazdasági- és Vidékfejlesztési Minisztérium, Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal, a belgrádi Bölcsésztudományi Kar, valamint egyéb pénzügyi, gazdasági, statisztikai szakemberek is közreműködtek (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 2. o.*).

Nagy előrelépést jelentett 2006-ban a Szerb Kormány által elkészített *Felnőttképzés stratégiai fejlesztése Szerbiában* című stratégiai dokumentum, amely a következőként definiálja a felnőttképzést: „a felnőttképzés társadalmi tevékenység, a felnőttek oktatási szükségletének kielégítésére irányuló folyamat, tekintet nélkül a szervezetre, fenntartásra, szintre és a felhasználás módjára. A tartalom, a szervezés módja és a cél tekintetében a felnőttképzés változatos és multifunkcionális, ennek mentén beszélhetünk formális, nem formális, általános, professzionális, folyamatos képzésről és önképzésről” (*Vlada, 2006. 2. o.*).

A Szerb Köztársaság fogalomrendszerében a felnőttnevelés egyenlő a felnőttoktatás és felnőttképzés fogalmával. A felnőttnevelés programja és intézményrendszere alapján megkülönböztet formális és nem formális képzést/oktatást. A felnőtt a köz- és felsőoktatás, a szakképzés és a szakmai gyakorlatra irányuló továbbképzés programjának megfelelően vesz részt formális képzésben, mely az iskolarendszeren belül történő ismeretszerezésen alapul. A nem formális képzés pedig iskolarendszeren kívül zajlik, amely a felnőtt szakmai és személyes fejlődésének megfelelően a kompetenciák és készségek elsajátítását jelenti. Az iskolarendszeren kívüli képzés programjai többek között az alábbi területekre irányulnak: munkahelyhez fűződő ismeretek és munkahelyi biztonság, vállalkozás és menedzsment, tudomány és technológia ismerete, környezetvédelem és ökológia, egészségmegőrzés, kompetenciák és készségek megszerzése és fejlesztése irányuló képzések és munkaerő-piaci igényekhez igazodó képzések (*Zakon, br. 55-2013. 44-45. sz.*).

A formális felnőttképzést szabályozó első törvény az *Oktatás és nevelés rendszerének alaptörvénye*¹⁵, amely kimondja, hogy az iskolarendszeren kívüli képzésben szerzett bizonyítványt az állam nem ismeri el. További törvények a *Törvény az általános iskoláról*¹⁶

¹⁵ Szerb nyelven: *Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* ("Sl. glasnik RS", br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013)

¹⁶ Szerb nyelven: *Zakon o osnovnoj školi* ("Sl. glasnik RS", br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 66/94 - odluka USRS, 22/2002, 62/2003 - dr. zakon, 64/2003 - ispr. dr. zakona, 101/2005 - dr. zakon i 72/2009 - dr. zakon)

és *Törvény a középiskoláról*¹⁷, amelyek többször módosultak, mert az elsőként említett törvény hatálya alá emeltek néhány tevékenységet. A formális felnőttképzést továbbá szabályozza a *Rendelet a felsőoktatási intézmények és tanulmányi programok akkreditációs eljárásairól és szabványairól*; Az I.-től az V. fokozatú szakmai végzettséget adó képzési profilok (programok) meghozataláról szóló határozat, valamint a 2014-ben hatályba lépő *Felnőttképzési törvény* (Lükő, 2010. 44. o.).

Szerbiában 2014 előtt nem volt kimondottan a felnőttképzési intézményekre és képzésekre vonatkozó akkreditáció, ezt a felsőoktatásra vonatkozó törvény szabályozta. A szerbiai szakképzési jegyzék alapja Az I.-től az V. fokozatú szakmai végzettséget adó képzési profilok (programok) meghozataláról szóló határozat. „A határozat négy fokozatra bontja a képzési profilokat: hároméves képzésre (III. fokozat, mint kovács, autószerelő), négyéves képzésre (IV fokozat, mint gépészmérnök, szerszámkészítő). Továbbá szakmai képesítést nyújtó képzésekre (hat hónaptól két évig tartó képzések, I. és II. fokozat, mint kovács-segédmunkás, gépész-fűtő) és a szakiskola befejezése utáni specializációra (munkából) (V. fokozat, mint szerszámkészítő- szakember, specialista; lakatos- szakember, specialista)” (Lükő, 2010. 70. o.).

Az országban több intézmény foglalkozik felnőttképzéssel, kisebb-nagyobb sikerrel. Ezek közül a legkiemelkedőbb állami intézmény a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat. A felnőttképzés terén működő intézmények továbbá a munkásegyletek, művelődési központok, alapítványok és civil szervezetek, professzionális és szakmai társulások, egyházak, stb (Gábrity és mtsai, 2008. 47-48. o.). Attól függően, hogy milyen intézményben történik a felnőttképzés, megkülönböztetünk formális – iskolarendszeren belüli és nem formális – iskolarendszeren kívüli felnőttképzést.

2.1. Formális felnőttképzés

A felnőttek formális képzése magába foglalja az iskolarendszeren belüli általános- és középfokú képzéseket. Ez a tevékenység a *Törvény a felnőttképzésről* értelmében a tanulás azon szervezett folyamata, mely az alap- és középfokú programterv, valamint a szakmai oktatás egyéb területének programja alapján valósul meg, összhangban a felnőttek igényeivel, lehetőségeivel és a munkaerő-piaci szükségletekkel (Zakon, br. 55-2013. 2. sz.).

¹⁷ Szerb nyelven: Zakon o srednjoj školi ("Sl. glasnik RS", br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/2002, 25/2002 - ispr., 62/2003 - dr. zakon, 64/2003 - ispr. dr. zakona, 101/2005 - dr. zakon, 72/2009 - dr. zakon i 55/2013 - dr. zakon)

Szerbiában a formális oktatás nem kínál megfelelő képzést a felnőtteknek, mivel az általános- és középiskolák alkalmazottai nem rendelkeznek a felnőttképzéshez szükséges módszertani tudással és kompetenciákkal. A beiratkozottak nagy százaléka az oktatási rendszerből lemorzsolódott, 15 évnél idősebb egyének csoportja. A felnőttképzési törvény előtt a 13-17 év közöttiek is gyakori látogatói voltak a felnőtteknek szervezett formális képzéseknek, attól függetlenül, hogy a tankötelezettség 15 év. Ha valaki mulasztás, betegség vagy egyéb miatt meghaladta a megengedett hiányzást, a felnőtt tagozaton folytatta az alapszintű oktatást (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 26-27. o.*). Ezt a 2013-as törvény szabályozza, ugyanis az általános iskolai felnőttképzésben a 15, a középfokú képzésben pedig a 17 év felettiek vehetnek részt. A középiskolai felnőttképzés folyamán gyakori az a fiatakorú, aki röviddel azelőtt hagyta el az oktatási rendszert, hogy bekapcsolódott volna a felnőtt programokba, amit második esélynek tekintett a középiskola befejezésére. A legtöbben a továbbképzésekre jelentkeznek, ezt általában azok a fiatalok veszik igénybe, akik három éves középfokú oktatás után a négyévesre képezik át magukat. De e mellett továbbképzéseket is szerveznek a középiskolák, amelyeket rendszerint az idősebbek látogatnak.

Az általános iskolai képzések háromtól öt évig tarthatnak, ez ciklusonként is megszervezhető. A résztvevők száma 15-20 fő lehet. Az előírt tanterv két fő részből áll, a kötelező tárgyakból és kötelező modulokból.¹⁸ Ezt a képzést „a tanítás látogatásával, vagy a vizsgaletétellel szerezhetik meg” (*Zakon, br. 55-2013. 45. sz.*). A törvény szerint a sikeres kimenetel akkor valósul meg, ha a felnőtt számszerű és pozitív minősítést szerez minden tárgyból, attól függetlenül, hogy ez ellentmond az imént idézett mondatnak. Ha egy tantárgy minősítése elégtelen, abból köteles a felnőtt vizsgát tenni, és ez minden alkalommal anyagi költséggel jár.¹⁹ Az általános iskolai képzés és az első minősítés megszerzése ingyenes a felnőttek számára (*Zakon, br. 55-2013. 48. sz.*).

Az általános iskolai oktatásban résztvevő felnőttek vizsgáztatásáért a Nemzeti Tanügyi Tanács felel. A vizsgáztatást végző általános iskoláknak készíteniük kell egy akciótervet, amely tartalmazza a vizsga tervezését, szervezését és kivitelezését az adott iskolaévben végzős felnőtt tanulóik számára. A vizsgára való felkészítést az anyanyelvi és matematika tanár mellett az iskola vezetősége, szakmunkatársak és andragógus asszisztensek végzik. A

¹⁸Modul: „a képzési program olyan képzési tananyagegysége, amely egy logikailag összetartozó ismeretanyagnak önállóan kezelhető, meghatározott személyi és tárgyi feltételekkel rendelkező, mérhető kimenetű, önállóan is tanítható része. A modul ismeretanyagának elsajátítását követően a képzésben részt vevő személy képes lesz az ismereteket, készségeket, képességeket, tulajdonságokat meghatározott szinten alkalmazni, illetve további tanulmányai során felhasználni” (2001. évi CI. törvény).

¹⁹ Ez a Közgazdasági-Kereskedelmi Iskolában a szóbeli vizsgák alkalmával 600 Rsd(1540 Ft), a szóbeli és írásbeli vizsgák alkalmával pedig 750 Rsd (1795 Ft) a 2014. 10. 21-i devizaárfolyam szerint.

felkészítéshez is tervet kell készíteni, mely tartalmazza a foglalkozásokat, a végrehajtás idejét és azok kivitelezőit, valamint az oktatási standardok elemzését az oktatási folyamat végén, amelyre épül a vizsga. A felnőtt tanulók felkészítésében feladatgyűjtemény is használható. Ez a feladatgyűjtemény alap, közép és haladó szinten vizsgálja a tanulók eredményeit, valamint a vizsgák alkalmával számon kért oktatási standardok listáját is tartalmazza. A gyűjtemény az Oktatási Minisztérium honlapján érhető el. A felkészítés megvalósítható a rendszeres anyanyelvi órákon, matematika- és pótórákon, házi feladatokon keresztül, valamint külön felkészítő órákon, ezen alkalmak egyikén próba záróvizsgát is íratnak a végzős tanulókkal. Ennek két funkciója, hogy megismerjék a záróvizsga menetét, valamint a saját tudásukat is felmérhessék, és erre alapozva tudják a további felkészítést folytatni. A vizsgán a megjelenés kötelező, erről az intézmény értesíti a hallgatót. A záróvizsgák júniusban és augusztusban vannak. A vizsgák során több segítséget is igénybe vehetnek a felnőttek, mint az idő meghosszabbítása 30 perccel, segítség a feladat értelmezésében, valamint annak a résztvevőnek, akinek nyelvi problémái vannak, biztosítani lehet tolmácsot (*Pravilnik*, br.6/2011).

A felnőttek középfokú képzése abból áll, hogy a jelentkezési lap kitöltése után egy bizottság felméri, hogy mely tantárgyakból kell vizsgáznia a jelentkezőknek. Az előző képzés során teljesített tantárgyakat elfogadhatják. A tantárgyakhoz jegyzeteket biztosítanak, amely a számonkérés anyagát képezi. Itt kötelező iskolai foglalkozás nincs, amennyiben az egyénnek kérdése van az adott tárgyból, felkészítő vagy konzultációs órát kérhetnek az oktatótól, de nem kötelező. A vizsgaidőpontokat két-, háromhavonta hirdetik meg a középiskolák, a felnőtt abból a kurzusból iratkozik fel vizsgára, amelyet úgy gondol, hogy teljesíthet. A képzés addig tart, amíg a felnőtt minden vizsgából pozitív érdemjegyet nem kap, és érettségit nem tesz (V.B., 2014). A leírtakból egyértelműen kiderül, hogy a középfokú képzés nem nyújt olyan ismeretet, amely a munkaerő-piaci elhelyezkedésüket segítené vagy biztosítaná. A képzési program ugyanaz, mint a rendszeres oktatásban, de a számonkérés érdemjegye nem mindig tükrözi a felnőttek tudásának mértékét. A probléma nem csupán a felkészületlenségből ered, a tanárok nem kapnak pénzbeli juttatást azért, hogy külön órák keretén belül foglalkoznak a rendkívüli tanulókkal, hisz az osztályfőnöki, felkészítő és vizsgáztató munka is sok időt vesz igénybe, ezért pénzbeli kompenzáció nélkül a motivációjuk is csökken.

A felsőoktatás terén jelentkezik a legnagyobb hiányosság, mivel itt nem tekintik külön célcsoportnak a felnőtteket (állami intézményben nappali tagozaton, magán intézményben hétvégi tanórákon kell részt venniük, ahogyan a rendszeres tanulóknak is). Részvételük a magán egyetemeken magasabb, mint az állami intézményekben, de lehetetlen pontos adatot

mérni a felnőtt résztvevőkről (tagozattól függetlenül) az egyetemisták összlétszámához viszonyítva (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 26-27. o.*). A Szituációanalízis²⁰ dokumentum szerint a felsőoktatás teljes mértékben diszkriminálja a felnőtteket, ugyanis egyetlen, az egyetemekről szóló törvény sem tér ki az említett korosztályra (*Matchdo, 2013. 20. o.*).

2.2. Nem formális felnőttképzés

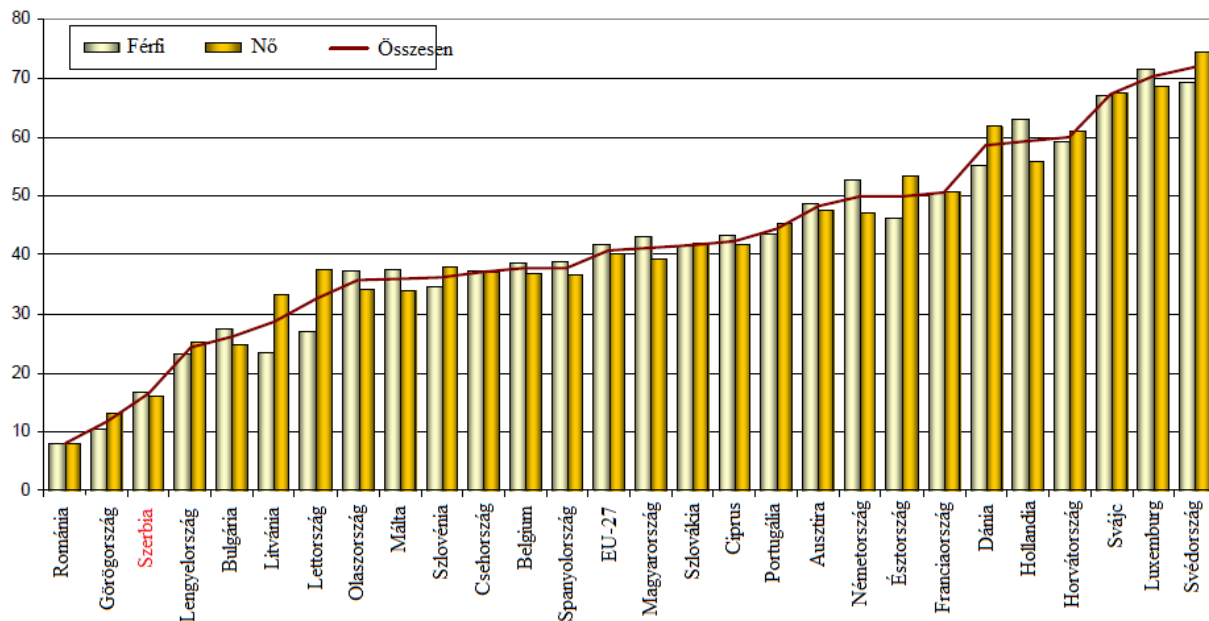
A *Törvény a felnőttképzésről* értelmében a felnőttek nem formális oktatása a speciális programok alapján szervezett tanulási folyamatot jelenti, amelynek célja a tudásszerzés. Bővebben a felnőtt álláspontjának, képességének és szakértelemének irányítása a személyes fejlődés, a munka, a foglalkoztatás és a társadalmi tevékenységek végzése felé (*Zakon, br. 55-2013. 2. sz.*).

A '90-es években bekövetkező formális oktatás hanyatlását követően, a nem formális oktatás gyorsan reagált a képzési igényekre. Megnövekedett a felnőttképzéssel foglalkozó intézmények és szervezetek száma, civil szervezetek, gazdasági- és kereskedelmi vállalatok formájában. A nem formális képzésben foglalkoztatott oktatók és a képzéseken résztvevők száma törvényi keretek és egységes nyilvántartási rendszer hiányában nem kimutatható. 2008-as felmérések alapján a résztvevők száma növekedett az emberjogok, demokrácia és társadalom, oktatás a fenntartható fejlődésért, vállalkozói tevékenységek, az egészség megtartása, számítógépes ismeretek és idegen nyelv területén (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 27. o.*). A nem formális képzést lebonyolító intézmények az országban 500 és 750 között lehetnek, többnyire privát kézben (*Matchdo, 2013. 21. o.*).

2011-ben, európai viszonylatban, Szerbia azon utolsó három ország között volt, amelyben a lakosság csak kis arányban vette igénybe a felnőttképzés valamilyen formáját. A 2. ábra mutatja, hogy Romániában és Görögországban volt alacsonyabb a részvétel, mint Szerbiában. Ehhez viszonyítva Magyarország és az európai átlag is kétszer akkora részvételi arányt mutatott a felnőttképzés területén a jelölt időszakban. Az első három helyen álló ország, ahol a felnőtt lakosság jelentős része folytatott formális és nem formális tanulási tevékenységet, az Svédország, Luxemburg és Svájc volt.

²⁰ Situaciona analiza o stanju u oblasti formalnog i neformalnog obrazovanja, nezaposlenosti i ekonomskim trendovima u Republici Srbiji u 2013-oj godini

2. ábra: Felnőttek (25-64), akik részt vettek formális vagy nem formális felnőttképzésben 2011-ben – EU 27, Norvégia, Svájc és Szerbia

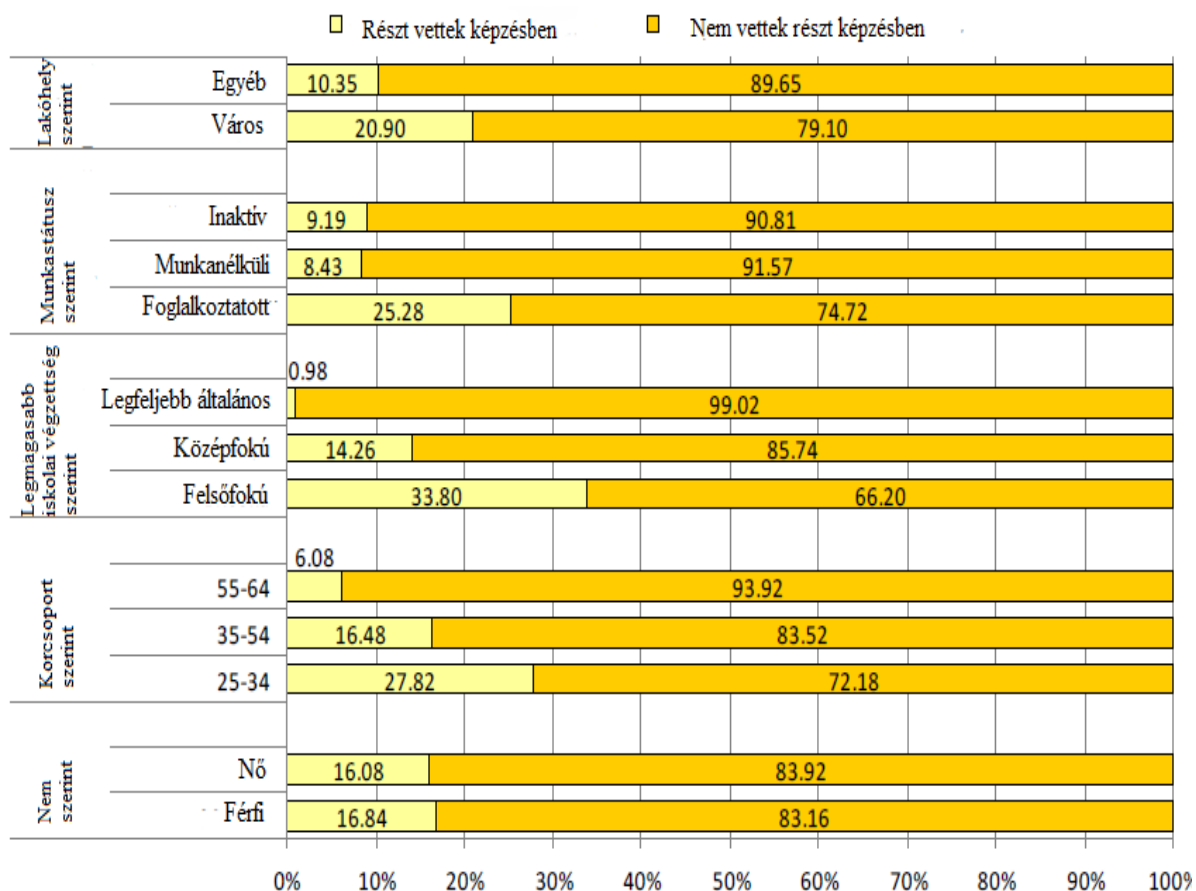

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2013d. 26. o. alapján saját szerkesztés

A Szerb Statisztikai Hivatal 2011-ben végzett kutatása részletes információt nyújt a formális és nem formális képzésben résztvevő felnőttekről. A felmérés célja az volt, hogy megvizsgálják: kik és milyen formában vettek részt az élethosszig tartó tanulásban. A kérdőívezés 2011. augusztus 20. és december 31. között zajlott, amelynek során országszerte közel 5 ezer háztartásban a 25-64 év közöttieket kérdezték meg. Az adatgyűjtés az azt megelőző 12 hónapra vonatkozó, a megkérdezettek formális és nem formális felnőttképzésében való jelenlétét vizsgálta (Szerb Statisztikai Hivatal, 2013d. 7-11. o.).

A felmérés alapján, a legnagyobb arányban azok a felsőfokú végzettséggel rendelkező férfiak vettek részt felnőttképzési folyamatban, akik városban éltek, 25-34 évesek korcsoportjába tartoztak és rendelkeztek munkaviszonnyal. A kutatást megelőző egy év során a 25-64 év közöttiek 16,5%-a vett részt a felnőttképzés valamely területén, ebből 39,6% kurzust illetve magánórát látogatott. A legtöbben (76% felett) a munkájukkal kapcsolatos képzéseket választották, ezeket 23,6%-ban a résztvevők, 52,6%-ban pedig a munkáltatók finanszírozták (Szerb Statisztikai Hivatal, 2013d. 12-15. o.). Az adatokat a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra: Felnőttképzésben való részvétel, nem, kor, lakhely, iskolai végzettség és munkastátusz szerint 2011-ben (%)

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2013d. 13. o. alapján saját szerkesztés

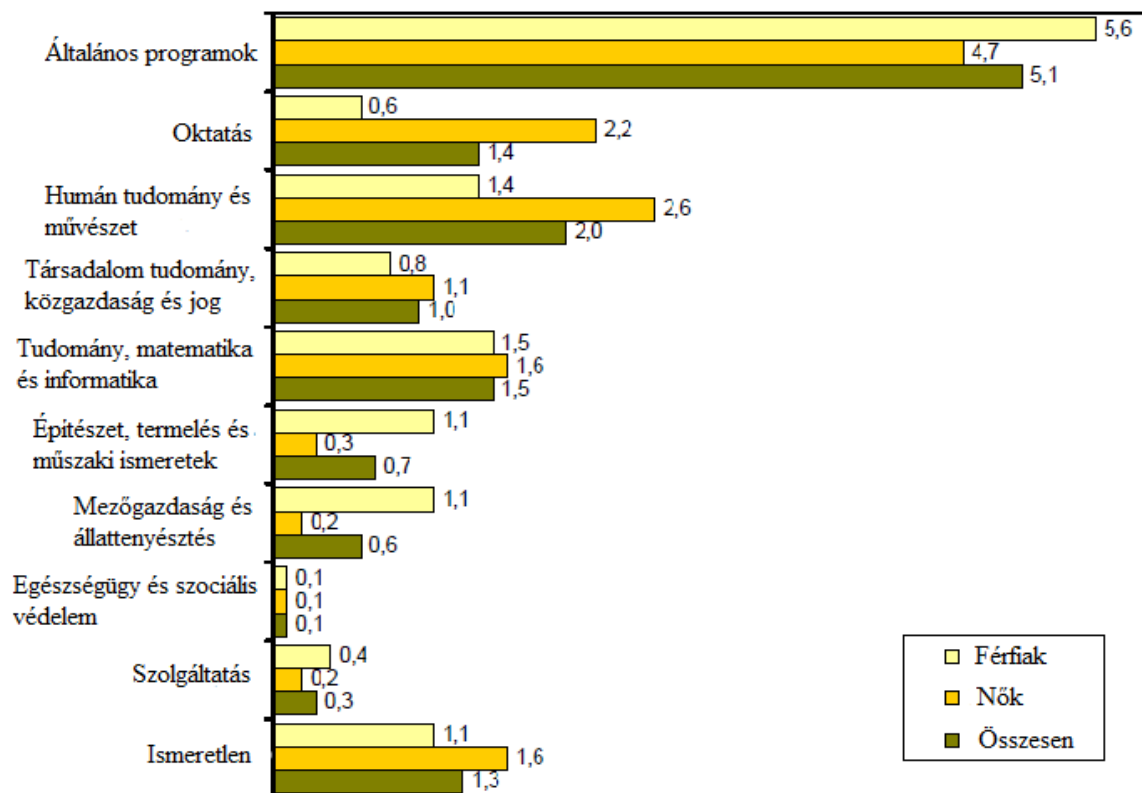
A 3. ábrából kiderül, hogy a megkérdezettek legnagyobb százaléka (összesen 83,5%, ebből 83,9% nő és 83,2% férfi) nem vett részt semmilyen képzésben. A 2011-es adatok alapján, a felnőtt tanulók között a 25-34 évesek voltak a legtöbben (köztük a férfiak többségben), őket követte a 35-54 év közöttiek korcsoportja (köztük a nők többségben). Az 55-64 évesek közül csak kevesen tanultak a felnőttképzésben, itt is a férfiak voltak a legnagyobb arányban.

A felnőttképzésben való részvétel függ az iskolai végzettségtől is, a magasabb képzettségűek a formális tanulás után is nyitottak maradnak a fejlődés felé, igénylik azt a további céljaik megvalósításában. A vizsgált időszakban, a felnőttképzésben résztvevők 34%-a felsőoktatást, 14%-a középiskolát és kevesebb, mint 1%-a legfeljebb általános iskolát végzett.

A nők és férfiak többsége általános képzésre járt. A 4. ábra szerint nők a humán tudományok és oktatás terén mutattak érdeklődést, a férfiak szintén a humán tudományok

és a közgazdaság, jog, társadalomtudományok, matematika és informatika témájú képzések felé orientálódtak.

4. ábra: Felnőttek a formális és nem formális képzésekben, nem és képzési terület alapján 2011-ben (%)

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2013d. 16. o. alapján saját szerkesztés

A munkaerő-piaci helyzet tekintetében a foglalkoztatottak 74%-a, az inaktívak 90%-a és a munkanélküliek 91%-a nem vett részt felnőttképzésben. A felsoroltak között a legtöbben a család iránti kötelezettséget és a képzés árát tekintették akadályozó tényezőnek, ezen kívül az inaktívak (10,7%) és a munkanélküliek (6%, pedig 2010. április és 2011. november között a 25-34 évesek voltak a legtöbben munkanélkülinek bejelentve, ez nem mondható időseknek (Szerb Statisztikai Hivatal, 2014)) a korukra, a foglalkoztatottak pedig a munkaidejükre (3,2%) hivatkoztak.

Azok az egyének, akik a vizsgált időszakban jártak képzésre, leginkább azért tették, hogy növeljék az ismereteiket az általuk preferált témakörökben (55%), hogy jobban teljesítsenek és előrelépjenek a munkahelyen (45%), hogy lépést tartsanak a világgal (41%) és hogy oklevelet szerezzenek (38%).

3.EMBERI ERŐFORRÁS A FELNŐTTNEVELÉSBEN

Az elméleti andragógia a gyakorlat során alakult ki, ami első ízben a szervezett keretbe foglalt felnőttképzésnek volt köszönhető. Több tudományág eredményeit felhasználva alkotta meg főbb irányvonalait és találta meg helyét a neveléstudományban. Kialakult az antropagógia két diszciplínája, a pedagógia és az andragógia. A két tudományág folyamatos összeütközésbe került az idő során, mivel a felnőttnevelés nem örvend széleskörű társadalmi támogatásnak (Csoma, 2009).

3.1.Az andragógia fogalma, célja, funkciója

Az andragógia fogalmát a német származású Alexander Kapp használta először 1833-ban, a felnőttek képzésének jelölésére. Az andragógia görög eredetű szó, amelynek jelentése felnőtt férfi (andr)- vezetés (agoge) (Csoma, 2009). A felnőttnevelés, mint bölcsészettudományi ág, a felnőttek iskolarendszeren belüli és kívüli képzését, művelését jelenti a résztvevők személyiségéhez, előzetes tapasztalataihoz és tudásához igazodva. A permanens tanulás (élethosszig tartó tanulás) a felnőttnevelés szerves részét képezi, amely a gazdaság és társadalom tagjainak igényeihez igazodva, szervezett keretet biztosít a felnőttek önműveléséhez, szakmai fejlődéséhez. Az andragógia célja tehát a felnőtt korosztály általános- és szakmai tudásának bővítése, hozzájárulás a mindennapokban és a munkaerőpiacon történő érvényesüléséhez. A világban megjelenő változások (technikai fejlődés, tömérdek információ), és az azokhoz való alkalmazkodás igényli a folyamatos fejlődést. A felnőttnevelés fontosságának gondolata eredményezte az első felnőttoktatási világkonferenciát, amely 1949-ben, a dániai Elsinorban került megrendezésre (Harangi és mtsai, 1998. 7. o.). Mint látható, az andragógia hosszú idő óta létezik, és véleményem szerint a tudományág éppúgy nélkülözhetetlen, mint az andragógus, a felnőttképző szakember közreműködése.

A felnőttek képzéséhez nem elegendő a szaktudás, és nem elég a tankönyv és egyéb szemléltető eszközök ismerete a tananyag átadásához (Zrinszky, 2005. 3-4. o.). A felnőtteket tanítónak meg kell terveznie a képzési programot, el kell végeznie a csoportbontást, alkalmazkodnia kell a résztvevők addig megszerzett tudásához és képességeihez, ennek függvényében sikeresen véghezvinni az képzésüket. Ezek mellett szükséges fenntartania a felnőttek motivációját, és a képzés után utánkövetést kell végeznie. Sokoldalú és komplex szakmáról beszélünk, amely magában foglalja az elméleti és gyakorlati tudást egyaránt.

Szerbiában a felnőttneveléssel foglalkozó szakembereket több szakterületről toborozzák. A legtöbben a tanítóképző főiskolát végzett személyek vannak, akiknek a szakterületük mellett pedagógiai-pszichológiai és metodológiai-didaktikai kurzust kell elvégezniük, hogy felnőttekkel foglalkozhassanak. A következő csoportot az alkalmazott tudományok (mint közgazdaságtan, egészségügy, stb.) területén foglalkoztatott tanárok alkotják, akiknek semmilyen felkészültségük sincs a felnőttek tanításához. Jelentős kategóriát képeznek azok a gyakornok tanárként alkalmazott munkatársak, akiknek a munkahelye nem lehetne oktatási intézményben, kizárólag a termelési és szolgáltatási szektorban. Azonban az utóbbi időben a nem állami fenntartású intézményekben megnövekedett azoknak a szakembereknek a száma, akik jól képzettek, képesek az oktatási folyamat szervezésére és végrehajtására, akár gyermekekről, akár felnőttekről legyen szó. A közoktatásban alkalmazott tanítók is szerepet vállalnak a felnőttképzésben, de a felnőtt korosztály műveléséhez szükséges szakmai tudásuk minimális (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 31. o.*).

A felnőtteket képzők kiképzése a nem formális oktatás terén valósul meg, ahol didaktikai és metodikai kompetenciákat sajátítanak el. Ezek a programok szakosodást jelentenek a felnőttek oktatására. Az évek során különböző programok jelentek meg erre a célra, mint a „Tanítók tanítása” és a „Tréner képzése”. Az ilyen jellegű képzések felnőttképzési szakemberek közreműködésével, tanfolyamok keretén belül valósulnak meg, amelyek időtartama a tananyag hosszúságának függvényében változó (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 31. o.*).

3.2.Andragógus képzés Szerbiában

Szerbiában a felnőttképzésben alkalmazott professzionális oktatók a belgrádi Bölcsészettudományi Karon végezhetik el az andragógiai tanulmányok alap-, mester- és/vagy doktori képzését. A Szerb Köztársaság hivatalos foglalkoztatási jegyzéke tartalmazza az andragógiát, mint szakmát, és bár nem tartozik a kiemelten elismert foglalkozások közé, lehetőség van az egyetemi szintű képzésre. A felnőttképzésre való felkészítés hosszú idő óta létezik a belgrádi egyetemen (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 32. o.*).

Az egyetemet 1808-ban alapították, leghosszabb ideje fennálló felsőoktatási intézménynek számít Szerbiában. Az országban már az 1934/35 és 1935/36-os évben is foglalkoztak a felnőttképzés és oktatás alapkérdéseinek tanulmányozásával. Az egyetem illetékes egysége a Pedagógia Tanszéke volt 1950 és 1962 között, majd átalakult Pedagógia és

Andragógia Tanszékké. A tanulók a közös tárgyakat két évig hallgatták. A képzés második része is két évig tartott, ami a diplomamunka megírásával fejeződött be. 1966-ban új tantervet vezettek be, ahol több andragógiai tartalmú tárgy jelent meg. A legjelentősebb változás 1979-ben történt, amikortól a tanszéken két szakot, pedagógia és andragógia szakot is lehetett tanulni. A négyéves alapképzésben megjelent az interdiszciplinaritás, a képzés pedagógiai és andragógiai tartalma pszichológiai és szociológiai részekkel bővült. 1979-ben kezdett az első generáció, akik diplomás andragógusként fejezték be tanulmányaikat. Ez a tanterv biztosította a szélesebb profilú andragógus képzést, amellyel a hallgatók képessé váltak oktatási és kulturális intézményekben, valamint a tömegkommunikáció terén való helytállásra. A mestermunka megvédése után a tanulók elérték az első tudományos fokozatot, ezután lehetőségük volt a doktori cím megszerzésére (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 32. o.*).

Az utóbbi tíz évben az andragógia szak profiljában jelentős módosulások következtek be, a 2004-ben bevezetésre került bolognai rendszer hatására. A szak megalakulása óta az alapképzés négy, a mesterképzés pedig egy éves. A lassú változások miatt lehetetlen volt bevezetni a bolognai rendszer szerinti három éves alapképzést. Az átalakulás az alaptantervben jelentkezett. Az elméleti tantárgyak addig két félévet vettek igénybe, ezek most csak egy szemeszterig tartanak és nem csupán elméleti tudást biztosítanak, de kompetenciákat és készségeket is. A mesterképzés fő célja már nem csak a tudományos munkában való részvétel, hanem a professzionális fejlődés lehetősége is. A doktori képzés három évig tart (*Medić, Popović és Milanović, 2008. 32. o.*).

Szerbiában az andragógia szak képzési tanterve mennyiségben és tartalomban is jelentősen eltér a magyarországitól és a szegeditől, ezt a 11. számú mellékletben szemléltetem. A belgrádi egyetemen a kurzusok száma félévente 4-6 között van, ami összesen 48 kötelező tárgyat ölel fel a szakmai gyakorlaton és az egyéb választható kurzusokon kívül. Ezt a hallgatónak négy év alatt kell teljesítenie. Ezzel szemben a szegedi képzésben 76 tantárgyat kell lehallgatni a három év alatt, a választható kurzusokon és a szakdolgozaton kívül, ami összesen 160 kreditet biztosít. Különbség továbbá, hogy a belgrádi egyetemen az első két év alatt kötelező az idegen nyelv tanulása.

Attól függetlenül, hogy Szerbia foglalkoztatási adatbázisában szerepel az andragógia, a végzett szakemberek elhelyezkedése nehézségekbe ütközik. Ennek az lehet az oka, hogy kevesen ismerik a szakma sajátosságait és jelentőségét, de emellett Szerbiában alulbecsülik a tanári szakmát is. A Pedagógia és Andragógia Tanszék 2006-ban az andragógus diplomával

rendelkezők elhelyezkedésének lehetőségeit vizsgálta, amelynek során 528, a belgrádi egyetemen végzett szakembert kérdeztek meg, hogy milyen foglalkoztatási státusszal rendelkeznek az adott évben. A kutatás eredményét a 12. táblázat mutatja. A legtöbben határozatlan idejű munkaviszonyban álltak, a legkisebb számban pedig a gyakornokok és az önálló tevékenységet végzők voltak (Medić, Popović és Milanović, 2008. 35. o.).

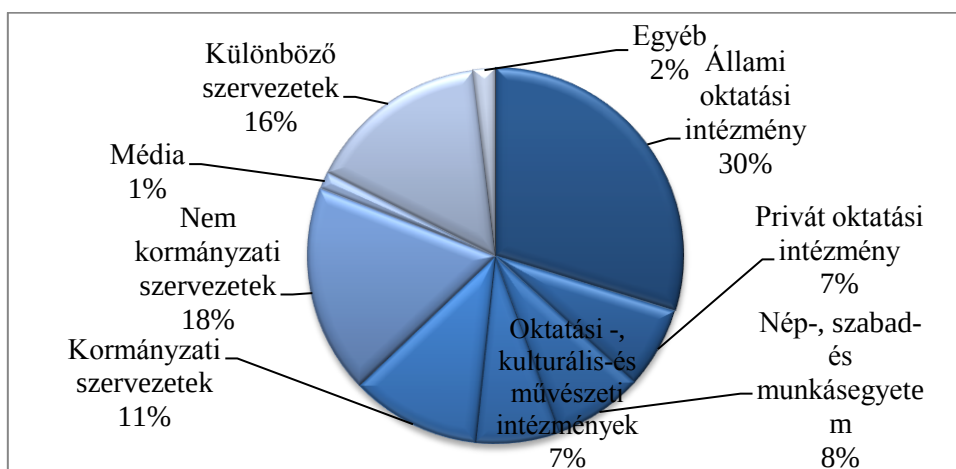
12. táblázat: A megkérdezett andragógus végzettséggel rendelkezők munkastátusa 2006-ban

Foglalkoztatás jellege	Fő	%
Összesen	528	100
Gyakornok	5	0,9
Tiszteletdíjjal jutalmazott szakember	48	9,1
Meghatározott ideig foglalkoztatottak	69	13,1
Meghatározatlan ideig foglalkoztatottak	364	68,9
Nyugdíjas, tiszteletdíjjal jutalmazott szakember	31	5,9
Önálló tevékenységet végez	11	2,1

Forrás: Medić, Popović és Milanović, 2008. 325. o. alapján saját szerkesztés

Az említett szakemberek különböző típusú intézményekben dolgoztak, az arányokat a 4. diagram ábrázolja. Minden intézményben alacsony volt a munkabér, ez ma is közrejátszik az andragógus szakemberek alacsony létszámában. A megkérdezettek többsége állami és magán oktatási intézményben dolgozott, legkevesebben pedig a média területén (Medić, Popović és Milanović, 2008. 35. o.).

4. diagram: A megkérdezett andragógus végzettséggel rendelkezők intézménytípus szerinti részvétele (%)

Forrás: Medić, Popović és Milanović, 2008. 35. o. alapján saját szerkesztés

Annak ellenére, hogy a Vajdaságban is egyre inkább hangsúlyozzák az andragógusok jelenlétének fontosságát, a gyakorlatban ez nehezen valósul meg. Például a 2012-ben létrejött Felnőttképzők Regionális Hálózatában csak fél évig volt foglalkoztatva felnőttnevelő szakember:

„A mi intézményünkben volt andragógus szakmunkatárs, egy évvel ezelőttig, csak a rendszer nem tudta megtartani. Ideiglenes munkára alkalmaztuk, de létszámleépítést kellett végrehajtanunk az intézményben. De ahhoz mindenképp andragógus segítség kell, hogy a felnőtteknek megfelelő módszertan legyen alkalmazva a tanítás folyamán és új tanulási technikákat is el tudjanak sajátítani a felnőttek. A mostani törvény előírja az andragógus asszisztens alkalmazását”
(S.K., 2014).

4. A FELNŐTTKÉPZÉS TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSA

Minden ország, társadalom alapja és mozgatója az élet minden területén kereteket biztosító törvények rendszere. Ez szabályozza az önálló és jogi személyek cselekedeteit, szankciót ró ki arra, aki ettől eltér. Ha nincs meg a tevékenység szabályozása, különböző irányba haladhatnak az elvek, a célok és azok megvalósítása, ellenőrizhetetlenné válik az állampolgárok részvétele a gazdaságra és társadalomra ható fontos ágazatokban. Így a 21. században már egy ország sem működhet olyan törvény nélkül, amely annak fejlődését szolgálja, és ezek közül kiemelkedik a felnőttképzést szabályozó törvény. A felnőttképzés igénye többek között az országok gazdasági fejlődésére való törekvéseinek is tulajdonítható, amellyel az emberi erőforrás folyamatos fejlesztése értékelődött föl. Valamint az 1980-as években kibontakozó élethosszig tartó tanulás eszméje is jelentős mérföldkő volt, ez első sorban az analfabetizmus felszámolását és az alapműveltség kialakítását célozta. Több országban, az 1990-es évekre egyre világosabbá vált, hogy a munkanélküliség felszámolásához az állampolgárok tartós és magas szintű képzettségére van szükség, emellett körvonalazódott, hogy a társadalmi rétegződés fő oka részben az iskolai végzettségből eredendő szegregáció (Zachár, 2008. 15-19. o.). A felsoroltak igényt támasztottak a felnőttképzés jogi szabályozására.

Szerbiában a történelmi események hátráltatták a felnőttképzési törvény megjelenését, és eleve a felnőttképzés szilárd alapjainak kialakulását, bár ettől függetlenül nem egy stratégia

született a felnőttképzés területén kitűzött célok megvalósítására, ahogyan az előző fejezetekben is említettem. Az országban sokáig kellett várni – pontosan 2013 szeptemberéig – a felnőttképzés törvényi szabályozására, azonban Európa más országaiban ez már sokkal korábban megtörtént:

- Hollandiában a felnőttképzésről és szakképzésről szóló törvény 1996. január 1-jén,
- Lengyelországban az iskolai oktatásról szóló törvény, amely az elsőként szabályozta a felnőttképzést, 1991. szeptember 7-én,
- Csehországban a felnőttképzésre vonatkozó jelentős törvények 1991-ben, 1993-ban és 1994-ben jelentek meg,
- Észtországban a felnőttképzést az 1993-as, majd ennek kiegészítése, az 1998-as törvény szabályozza,
- Magyarországon az első felnőttképzési törvény 2001-ben jelent meg (*Böszörményi, 2006. 9-10. o.*). Magyarországon az 1990-es évek során bekövetkezett rendszerváltás eredményezte a gazdasági átalakulást, amelynek eredménye a piacgazdaságra való áttérés és a munkaerőpiac változása volt. Ez magával hozta a munkanélküliség növekedését, valamint a szakemberek minőségi és mennyiségi változását is. Az első felnőttképzési törvény előkészítését már 1998-ban megkezdték (*Kiszter, 2005*). A jelenlegi hatályos magyarországi felnőttképzési törvény a 2013. évi LXXVII. törvény.

Szerbiában a több évtizedes elmaradás nem csak azt jelenti, hogy a szabályozás maradt el, de azt is, hogy az az eszme és életfelfogás is hiányzik, amely ezt megalapozza. A közoktatás nem készíti fel a fiatalokat az egész életen át tartó tanulásban való részvételre. Emiatt sokan nem látják a képzések szükségességét és ezért nem iratkoznak be a felnőttképzési programokra. Itt ok-okozati összefüggésről beszélünk, és komplex vizsgálatot kíván a felnőttképzést meghatározó tényezők teljes körű elemzése. Ilyen tényező például az állami/önkormányzati befektetés hiánya a képzésekbe és az oktatói szakember állomány képzésébe, ahol új, módszertani ismeretekkel, Európai Unió törekvésekkel és más államok eredményeivel ismerkedhetnének meg, ezzel elősegítve a hatékonyabb felnőttképzés megteremtését. Ha lennének elérhető munkahelyek, és az állam a megélhetéshez szükséges bérrel ösztönözné a mobilitást és fejlődést, majd ehhez igazítva a képzéseket, növelné az arra jelentkezők számát, a képzés során elsajátított új tudás és kompetenciák a gazdaság fejlődését szolgálnák. Ezzel nem csak további munkahelyek, majd a hatékony felnőttképzés igénye alakulna ki, de egyértelműen csökkenne a munkanélküliség, ösztönözné az aktív állampolgári

magatartást, az egymás iránti toleranciát. Szerbia etnikailag sokszínű ország, ezért az utóbbi kiemelt fontossággal bírna.

Ebben a fejezetben a szerbiai és magyarországi felnőttképzést szabályozó törvény összehasonlítását tűztem ki célul. Kutatási kérdésem, hogy milyen azonosságok és különbségek vannak a magyar és a szerb felnőttképzési szabályozás között? Magyarországon 2013. szeptember 1-jétől új törvény, a *2013. évi LXXVII. törvény* szabályozza a felnőttképzési rendszert. Az összehasonlításhoz a *2001. évi CI. törvényt* használtam föl, hogy megfigyeljem, a két ország első jogi szabályozása milyen előírásokat tartalmaz/tartalmazott. A leírás folyamán diakronikus összehasonlítást végzek, ami azt jelenti, hogy a mai szerb és a 13 évvel ezelőtt elfogadott magyar kerettörvényt vetem össze. A végrehajtási rendeletek- a szerbiai végrehajtási rendeletek hiányában- elemzése egyelőre nem lehetséges.

A szerb felnőttképzési törvényt 2013 júniusában fogadták el, és 2014. január 1-jén lépett hatályba. A hivatalos fordítást a Magyar Nemzeti Tanács végezte el, amely 2014 áprilisára lett kész. A Tanács 2011 óta végez törvényfordítást magyar nyelvre, amely szerb költségvetésből valósul meg.

4.1.A magyar és szerb felnőttképzési törvény összevetése

A FELNŐTTKÉPZÉSIRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY (Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013))	2001. ÉVI CI. TÖRVÉNY A FELNŐTTKÉPZÉSRŐL		
<i>1. Ágazati irányítás</i> Szerbiában a felnőttképzés az oktatási miniszter ágazati irányítása alá tartozik. Magyarországon az első felnőttképzési törvényt az Oktatási Minisztérium dolgozta ki, de a terület 2002-től a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, majd a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, jelenleg a Nemzetgazdasági Minisztérium felügyelete alá tartozik.			
<i>2. Felnőttképzés jogi háttere</i> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="vertical-align: top; width: 50%;"> • Törvény a felnőttképzésről (<i>Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013)</i>) • Oktatás és nevelés rendszerének </td><td style="vertical-align: top; width: 50%;"> • 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről • 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról </td></tr> </table>		• Törvény a felnőttképzésről (<i>Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013)</i>) • Oktatás és nevelés rendszerének	• 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről • 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról
• Törvény a felnőttképzésről (<i>Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br.55-2013)</i>) • Oktatás és nevelés rendszerének	• 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről • 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról		

alaptörvénye (*Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS", br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013)*)

- Törvény az általános iskolákról (*Zakon o osnovnoj školi ("Sl. glasnik RS", br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 66/94 - odluka USRS, 22/2002, 62/2003 - dr. zakon, 64/2003 - ispr. dr. zakona, 101/2005 - dr. zakon i 72/2009 - dr. zakon)*)
- Törvény a középiskoláról (*Zakon o srednjoj školi ("Sl. glasnik RS", br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/2002, 25/2002 - ispr., 62/2003 - dr. zakon, 64/2003 - ispr. dr. zakona, 101/2005 - dr. zakon, 72/2009 - dr. zakon i 55/2013 - dr. zakon)*)

- 1993. évi LXXV. törvény a szakképzésről²¹

A törvényt az alábbi rendeletek egészítették ki:²²

- 48/2001. (XII.29.) OM rendelet a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásáról
- 8/2003. (VII.4.) FMM rendelet a Munkaerő-piaci Alap Foglalkoztatási Alaprészének felnőttképzési célú keret felhasználásáról
- 91/2002. (IV.26.) kormányrendelet a felnőttképzést folytató intézmények és felnőttképzési programok akkreditációjának részletes szabályairól (módosítása: 22/2004. (II.16.))
- 7/2002. (XII.6.) FMM rendelet a felnőttképzést folytató intézmények és a felnőttképzési programok akkreditációs eljárási díjának mértékéről és felhasználásának szabályairól
- 15/2003 (II. 19.) kormányrendelet a felnőttképzési normatív támogatás részletes szabályairól
- 24/2004. (VI.22.) FMM rendelet az akkreditációs követelményrendszerről

A szerb törvény jelölése a következő képlet alapján zajlik: törvény neve + („Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye” (Sluzbeni glasnik Repulika Srbija), szám 55-2013). Az első szám-évszám a törvény megjelenési évszámát-számát jelöli, az utána levők pedig annak

²¹A jelenleg hatályos törvények: 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről; 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről, 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről.

²²A jelenleg hatályos magyarországi felnőttképzést szabályozó kormány-és miniszteri rendeletek: 59. o.

módosításait.

Szerbiában a felnőttképzést, mint gyűjtőfogalmat használják a magyarországi felnőttnevelés fogalmának megfelelően. A törvény egyszerre vonatkozik a formális és nem formális felnőttképzésre, a formális felnőttképzést az *Oktatás és nevelés rendszerének alaptörvénye, Törvény az általános iskolákról és a Törvény a középiskoláról* is szabályozza. A törvény kiegészítését szolgáló végrehajtási rendeletek elfogadását, a törvény 66. szakasza, annak hatályba lépésétől számított hat hónapon belüli határidőre jelölte meg.

3. A törvény megjelenése

• Az első szerb felnőttképzési törvényt 2013 júniusában fogadták el, 2014. január 1-jén lépett hatályba.	• Az első magyarországi felnőttképzési törvényt 2001-ben fogadták el, és 2001. szeptember 1-jén lépett hatályba.

Az új magyarországi felnőttképzési törvényt 2013 júniusában fogadták el, és az év szeptember 1-jén lépett hatályba. Az új felnőttképzési törvényre is hivatkozni fogok a dolgozatom további részeiben, amivel jelzem a jelölt információ aktualitását.

4. A törvény célja

A felnőttképzés célja, hogy a lakosság munkaerő-piaci lehetőségei bővüljenek, a lakosság és társadalom szerkezete és az életminőség javuljon, az ország gazdasági fejlődése megalapozásra kerüljön, a szakmák közti átjárhatóság és rugalmasság fokozódjon és növekedjen, a tolerancia és demokrácia biztosítva legyen, és hogy megvalósuljon az európai integráció.

A törvény célja az volt, hogy (az Alkotmánnyal összhangban) biztosítsa az egyén tanuláshoz való jogát az egész élete folyamán, bővítse a felnőttkori tanuláshoz való hozzáférést, hogy az állampolgárok lépést tudjanak tartani a környezeti változásokkal, hogy sikeresen bekapcsolódjanak a munkaerőpiacra, és hogy javuljon az életminőség.

A két törvény célja részben eltér. A felnőttképzéssel hosszú távon, ahogyan a szerb törvény összefoglalja, jelentős eredmények érhetők el, azonban ezt inkább (szinte közhelyes) gazdaságpolitikai céloknak nevezném, amely a résztvevő felnőtt céljait nem tartalmazza. A felnőtt a képzés során az ország érdekeivel is összhangban álló igényt elégít ki, az állampolgárok részvétele nélkül nem lehet teljesíteni a szükséges stratégiai lépéseket, ezért úgy gondolom, hogy

a felnőttet, mint a felnőttképzés résztvevőjét is a középpontba kell állítani. Emiatt pozitív véleményem van a magyarországi törvény első mondatában álló, többek között a „sikereseik legyenek életük során” mondatrészről, emberközelivé formálta a felnőttképzési törvényt és annak eszméjét.

5. A törvény hatálya

A törvény a formális és nem formális felnőttképzésben résztvevő felnőttre és az azt megvalósító általános- és közoktatási, valamint egyéb intézményekre terjed ki.	Kiterjedt a felnőttre, aki igénybe vette a felnőttképzési szolgáltatást, illetve azon intézményekre, amelyek rendszeresen szerveznek iskolarendszeren kívüli képzést és felnőttképzési szolgáltatást.
--	---

A szerbiai törvény a formális és nem formális képzést is szabályozza, azonban nem tisztázza egyértelműen, hogy a törvény kikre terjed ki. A magyarországi törvény nem tett említést a formális oktatásról, ezt az akkori szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény, valamint a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény szabályozta.

6. A törvény szabályozza

A törvény szabályozza a felnőttképzést és a lifelong learningben való részvétel tárgykörét.	A törvény szabályozta a felnőttképzési tevékenységet, az azt lebonyolító intézményeket és a finanszírozási/támogatási rendszert.
---	--

7. A felnőttképzés finanszírozása

Akkreditált intézményeknek folyósíthatók állami pénzeszközök forrásai: - Szerb Köztársaság költségvetése, - Vajdaság Autonóm Tartomány költségvetése, - önkormányzati költségvetés.	A törvény az állami finanszírozásokhoz sorolta a következőket:²³ - támogatás központi költségvetésből (Nemzeti Foglalkoztatási Alap) - finanszírozás a Munkaerőpiaci Alap (NPA) alaprészeiből - a munkavállalók képzésének finanszírozása szakképzési
--	---

²³ A jelenleg hatályos magyarországi törvény az alábbi állami támogatási forrásokat írja elő: központi költségvetés, szakképzési hozzájárulás és európai uniós források.

hozzájárulásból

- adókedvezmények.

Az állami támogatás mellett a képzés finanszírozása Szerbiában és Magyarországon is történhet a munkaadó és az egyén által. Szerbiában gyakori, hogy a nem akkreditált intézmények csak uniós pályázatok által tudnak képzéseket megvalósítani. A 2001-es magyarországi törvény további támogatásokra is kitért, mint a felnőttképzési normatív támogatás a fogyatékkal élők képzésének támogatására; a foglalkoztatást elősegítő képzések támogatása, ami az akkreditált intézményben tanulók finanszírozására vonatkozott a foglalkoztatásának elősegítésére; továbbá a felnőttképzés, valamint a felnőttképzés technikai feltételei fejlesztésének támogatása, amely a Nemzeti Foglalkoztatási Alapkeretéből valósult meg.

Gyakori, hogy a szerbiai nem akkreditált intézmények pénzeszközök hiányában nem tudnak a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzést meghirdetni:

„Nagyon ritka az a pályázat kiíró, aki megkérdez bennünket, hogy milyen képzésre van szükség, vagy milyen kereslet érkezik be hozzánk. Ezért a pályázati kiírásokhoz kell, hogy szabjuk a képzéseket, amiket azokból finanszírozunk. Tehát alulról induló kezdeményezés alig van.”(B.H., 2014)

8. A felnőttképzés intézményrendszere

Szerbiában az alábbi intézmények végezhetnek felnőttképzési tevékenységet:

- formális felnőttképzést az általános és középiskolák bonyolíthatnak le
- a nem formális felnőttképzést végző intézményeket a törvény egyéb intézményeknek nevezi, ide tartoznak: az állami szervezetek, foglalkoztatásért felelős és nonprofit szervezetek, felnőttképzéssel és szakképzéssel foglalkozó intézmények, művelődési otthonok, kultúrházak, fejlesztő központok, nyelviskolák, tanácsadási

Magyarországon a nem formális felnőttképzési tevékenység a törvény szerint megvalósulhatott:

- közoktatási intézményekben, szakképző – és felsőoktatási intézményekben (ugyanis ezek az intézmények is megvalósíthatnak felnőttképzést)
- non profit szervezetekben
- profitorientált felnőttképzési intézményekben
- kamarákban
- munkahelyeken

központok, autós iskolák és egyéb forprofit társulások.

- regionális képző központokban²⁴.

Szerbiában az egységes információs és nyilvántartási adatbázis hiányában lehetetlen felmérni azon intézmények számát, amelyek felnőttképzéssel foglalkoznak. A formális felnőttképzést lebonyolító intézmények között továbbra sincs nyoma a felsőoktatási intézményeknek, ami korlátozza a felnőttek tanulási lehetőségeit.

9. Az oktatók végzettségére vonatkozó előírások

A törvény alapján a felnőttképzési programok kivitelezői:

- a tanár, aki a közoktatásban zajló tanítást és oktatómunkát valósít meg
- előadó, tréner, oktató és más kivitelezők pedig azok, akik a felnőttképzési tevékenységek programjában meghatározott kompetenciákkal is rendelkeznek

2001. évi törvény 24/2004. (VI.22.) FMM végrehajtási rendelete az akkreditációs követelményrendszerről a következőket írta elő az oktatók végzettségét illetően:²⁵

- Szakmai képzés alkalmával:

- Elméleti oktatás esetén: a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú iskolai végzettség és tanári szakképzettség, vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú iskolai végzettség és két éves oktatói gyakorlat. Gyakorlati képzés esetén a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú iskolai végzettség és legalább egy év szakirányú szakmai gyakorlat,

²⁴ Ma Türr István Képző és Kutató Intézet.

²⁵ A jelenleg hatályos 393/2013. kormányrendelet (16. §) alapján a felnőttképzési intézmények az alábbi végzettséggel rendelkező oktatókat alkalmazhatják:

- OKJ-s képzés elméleti oktatása esetén szakos tanári szakképzettség, vagy képzési tartalomnak megfelelő felsőfokú végzettség és szakképzettség, vagy felsőfokú végzettség és a képzés tanulmányi területének megfelelő szakképesítés. A képzés gyakorlati oktatása esetén pedig a képzési tartalomnak megfelelő felsőfokú végzettség és szakképzettség, vagy a képzés tanulmányi területének megfelelő szakképesítés és legalább 5 év szakmai gyakorlat.
- Általános nyelvi képzés esetén a képzési programnak megfelelő nyelvtanári végzettség, vagy nyelvtanári végzettség és a program szerinti KER-C1 szintű nyelvismeret, vagy pedagógiai végzettség és a program szerinti KER-C1 szintű nyelvismeret
- Szaknyelvi képzés esetén pedig a képzési programnak megfelelő nyelvtanári végzettség, vagy nyelvtanári végzettség és a program szerinti szakmai KER-C1 szintű nyelvismeret, vagy szaknyelvi képzésnek megfelelő egyetemi vagy főiskolai végzettség és az érintett nyelv KER-C1 szintű nyelvismerete. A magyar, mint idegen nyelv oktatása esetén magyar mint idegen nyelv szakos szakképzettséggel vagy magyar nyelv és irodalom tanári végzettség.

vagy legalább a képzés szakirányának megfelelő középfokú végzettség és három év szakirányú szakmai gyakorlat.

- Nyelvi képzés esetén:

- Általános nyelvi képzés esetén a képzési programban oktatott órák legalább 80%-ában az oktatónak rendelkeznie kell: nyelvtanári végzettséggel az adott nyelvből vagy más nyelvből, és az oktatott nyelvet anyanyelvi szinten beszélő vagy CEF - Közös Európai Referenciakeret, KER-C1 szintű nyelvtudással. Szaknyelvi képzés esetén a nyelvi képzésnek megfelelő szakos tanári szakképzettséggel és magas szintű nyelvtudással (anyanyelvi beszélő vagy C1 szintű nyelvtudás).

- Általános képzés esetén:

- Felsőfokú iskolai végzettség

A szerbiai törvény nem tesz említést arról, hogy az oktatóknak milyen végzettséggel kell rendelkezniük a tevékenység lebonyolításához. A kerettörvény megjegyzi, hogy az intézményekben alkalmazni kell szakmunkatársat, munkatársat valamint pedagógus- és andragógus asszisztentst, azonban az ő végzettségi előfeltételeik, illetve pontos feladatkörük nincs meghatározva, azon kívül, hogy minőségbiztosítási, fejlesztő és tanácsadói munkát végeznek. Ez a gyakorlatban sincs másként:

„Mikor még nem volt törvény szabadabb kezem volt, ami a tanárok kiválogatását illeti. Tehát minden szakterület legjobb tanárát hoztam be, függetlenül attól, hogy nem volt tanári képzettsége. De ha ő az adott területen a legjobb szakember, akkor miért ne alkalmazzam. Úgy gondolom, hogy mivel az intézményünk a piacról kell, hogy megéljen, ha rossz tanárt alkalmazok végzettségtől függően, akkor nem tudunk megmaradni intézményi szinten. Tehát saját piaci érdekem, a jó szakember foglalkoztatása... A 13 éves tapasztalat alatt van egy kiterjedt ismeretségi

köröm, ami az előadókat illeti, hogy majdnem minden szakterületet le tudok fedni, amit nem, ahhoz a középiskolához tudok fordulni, akkor velük tudunk egyeztetni, hogy melyik területhez milyen tanárt tudnak ajánlani nekünk. Mikor az IPA pályázatunkat bonyolítottuk le, volt állattenyésztési és növénytermesztési modul, amely esetében a kanizsai középiskolához fordultam, hogy melyik modulra melyik tanárt tudják ajánlani. Tehát intézményi együttműködés nélkül ez megoldhatatlan... igyekszünk a mi szakembereinket is fejleszteni. Amikor van rá lehetőség, akár még Magyarországon is, erre volt is eset, mikor mentünk velük képzésre, ahol felnőttképzők képzése zajlott” (B.H., 2014).

10. A törvény szerkezete

I. BEVEZETŐ RENDELKEZÉSEK	I. ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK
II. A FELNŐTTKÉPZÉS MINŐSÉGÉNEK BIZTOSÍTÁSA ÉS FEJLESZTÉSE	II. A FELNŐTTKÉPZÉS IRÁNYÍTÁSA ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE
III. A FELNŐTTKÉPZÉSI TEVÉKENYSÉGEK MEGSZERVEZÉSE ÉS MEGVALÓSÍTÁSA	III. A FELNŐTTKÉPZÉS TARTALMI KÖVETELMÉNYEI
IV. NYILVÁNTARTÁSOK ÉS KÖZOKIRATOK	IV. FELNŐTTKÉPZÉSI TÁMOGATÁSOK
V. A FELNŐTTKÉPZÉS TANTERVEI ÉS ÓRATERVEI	V. ÉRTELMEZŐ RENDELKEZÉSEK
VI. A HALLGATÓK ÉS A JELÖLTEK	VI. ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK
VII. A FELNŐTTKÉPZÉS TERÜLETÉN DOLGOZÓ MUNKAVÁLLALÓK ÉS ALKALMAZOTTAK	
VIII. A FELNŐTTKÉPZÉS ÉVES TERVE	
IX. A FELNŐTTKÉPZÉS TERVEZÉSE ÉS PÉNZELLÁTÁSA	
X. FELÜGYELET	
XI. BÜNTETŐ RENDELKEZÉSEK	
XII. AZ ÁLLAMIGAZGATÁSI FELADATOK ÁTRUHÁZÁSA AZ AUTONÓM TARTOMÁNYRA	
XIII. ÁTMENETI ÉS ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK	

A szerb törvény 13 bekezdésből és 67 szakaszból tevődik össze, a magyar pedig 6 bekezdésből és 30 paragrafusból állt. Mindkét törvény azonos, jól behatárolható öt részre tagolódik:

- az általános/bevezető rendelkezésekre,
- a felnőttképzés intézményrendszereit összefoglaló szakaszra,
- a felnőttképzési tevékenységekhez kapcsolódó előírásokra,
- a felnőttképzési támogatásokra,
- záró és egyéb rendelkezésekre.

A szerb törvényben többször előfordul, hogy egy mondat képez egy szakaszt, azonban azok tartalma röviden és tömören van megfogalmazva, így sok esetben kevés információt nyújt. A tartalom ilyen mértékű tagolásával inkább átláthatatlan a szöveg, mintsem fordítva. A magyar törvényben a halmazott felsorolások, és az előző paragrafusokra történő hivatkozások voltak jellemzők.

A törvények nyelvezete a hivatalos stílusrétegnek maradéktalanul megfelelnek, ide sorolva a műszavak használatát, szóhalmazást, idegen szavak használatát, a bonyolult és olykor nehezen érthető mondatokat. A szerb törvényben gyakori a szenvedő ige használata, amit ma már csak ritkán használnak (mint például: tétetik, vezettetik, mérlegeltetik).

A már említett *Szituációanalízis* könyv az alábbiakat írja a szerb törvény nyelvezetéről: „a törvény tele van absztrakt kifejezésekkel, áttekinthetetlen, tele ügyetlen megfogalmazásokkal, sok általános határozattal megtöltve, túlhangsúlyozott európai retorikákkal és akadémiai dogmákkal. A törvény minden nyelvi és jogi leírása érthetetlen a laikus lakosság részére” (*Situaciona analiza*, 2013. 23. o.).

11. A felnőttképzési tevékenység meghatározása

Minden olyan tevékenység, amely a formális és nem formális oktatásban és az informális tanulás során valósul meg. Ezen belül az általános és középiskolai képzések, a munkakör betöltését elősegítő képzések, a személyes és szakmai fejlődést célzó képzések, előzetes képesítés elismertetése és az utánkövetés, szakmai tanácsadás.

Minden rendszeresen végzett, iskolarendszeren kívüli nyelvi, szakmai és általános képzés.

Magyarországon a felnőttképzés az iskolarendszeren kívüli tevékenységet jelenti. A 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről, valamint a ma hatályos 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről is kizárólag ezt szabályozza/szabályozta, azzal a különbséggel, hogy jelenleg négy képzési kör tartozik a törvény hatálya alá. A formális keretek között megvalósuló felnőttoktatást a köznevelési törvény szabályozza egy paragrafus (60. §) erejéig.

12. A felnőtt fogalma

A törvény szerint felnőtt:

- aki alapfokú felnőttképzésben vesz részt a felnőttképzési programok keretében, és 15 évnél idősebb
- aki középfokú oktatásban részesül és 17 évnél idősebb
- aki 18 évnél idősebb és teljesíti a felnőttképzési tevékenységeket felsoroló szakasz három pontját (vagy az abban való részvételét?), mint: szakmai és általános ismeretek megszerzése, előzetes képesítés elismertetése és felnőttképzési tanácsadás

A törvény a felnőttet úgy határozta meg, mint a „felnőttképzésben részt vevő természetes személy, aki külön törvényben meghatározottak szerint tankötelezettségét teljesítette.”

Az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról alapján a 18. életév betöltése volt a tankötelezettség felső korhatára, a ma hatályban levő 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről a 16. életév betöltését jelöli.

Zrinszky szerint a felnőttiség meghatározói a naptári életkor, fiziológiai, pszichológiai szempontból érett, jogilag és anyagilag független, önálló személy, a magyarországi felnőttképzési törvény szerint pedig a felnőttiség nem más, mint a törvény által előírt tankötelezettséget teljesítő, a felnőttiség korhatárát elérő egyén (Zrinszky, 2005). Mivel Szerbiában a tankötelezettség felső korhatára 15 év, kétségtelen, hogy a lemorzsolódott egyének is a felnőtteknek szervezett esti képzéseken tudják a formális képzéshez tartozó közoktatási hiányosságokat pótolni. Azonban mégsem tartom helyesnek az itt tanuló 15 és 17 éveseket felnőttnek nevezni, ahogy a szerb törvény azt az alapfokú és középfokú formális felnőttképzés fogalmi meghatározásában teszi. A felnőttiség jogi korhatárát a magyar törvény sem veszi figyelembe, bár ez sem feltétlenül meghatározó az egyének fejlettségi különbözőségének köszönhetően.

13. Értelmező rendelkezések

A szerb törvény a: • formális és nem formális képzést, az informális tanulást és a felnőtt, a kompetencia²⁶, szakkompetencia²⁷, kulcskompetencia²⁸, szakképzés²⁹ és az ezekhez kapcsolódó standard- fogalmakat fejti ki.	A 2001-es magyar törvény az alábbiakat magyarázta: • intézmény-akkreditáció, program-akkreditáció, távoktatás, általános célú képzés, felnőtt, hátrányos helyzetű felnőtt, a felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatás, fogyatékkal élő felnőtt, iskolarendszeren kívüli képzés, kompetencia, munkanélküli felnőtt, elméleti tanóra, belső képzés, nem formális tanulás, gyakorlati foglalkozás, konzultáció, modul, moduláris rendszer, szakmai rendszer és a felnőttképzési tevékenység megkezdése fogalmakat.
---	--

Itt megjegyezném, hogy a szerb törvény nem hivatkozik a fogyatékossgal élők pontos meghatározására és azok jogait tartalmazó határozatra sem. A 21. szakaszban, a *Programok elkészítése* cím alatt előírást tesz, hogy „a rokkantak számára biztosítani kell a hozzáférhetőséget és egyéb, egyéni igényeknek megfelelő ésszerű átalakításokat”. A törvény nem fejti ki, hogy a rokkant³⁰ és az „ésszerű átalakítás” mit foglal magában, de hivatkozik arra, hogy a „rokkantak képzésének és programjainak hozzáférhetőségét biztosító feltételeket is a miniszter írja elő” amely rendelet még nem született meg (Zakon, br. 55-2013. 19. sz.). A magyarországi törvény ezzel ellentétben pontos fogalom meghatározást³¹ tett, valamint a törvényben használt egyéb kifejezéseket is részletesen megmagyarázta.

²⁶ „Kompetenciák alatt – e törvény értelmében – a megszerzett tudás, jártasság és álláspontok felhasználási képességei értendők, a legkülönbébb élethelyzetekben” (Zakon, br. 55-2013. 5. sz.).

²⁷ „Szakkompetenciák alatt – e törvény értelmében – a munkavégzési tevékenységek lebonyolításához elengedhetetlen alkalmasság, a megszerzett tudás, a jártasság és az álláspontok felhasználási képességei értendők” (Zakon, br. 55-2013. 5. sz.).

²⁸ „Kulcskompetenciák alatt – e törvény értelmében – a személyes, szociális és szakmai fejlődéshez, valamint a továbbtanuláshoz elengedhetetlen alkalmasság, a megszerzett tudás, a jártasság és az álláspontok felhasználási képességei értendők” (Zakon, br. 55-2013. 5. sz.).

²⁹ „Szakképesítés – e törvény értelmében és e törvénnyel összhangban – a megszerzett kulcs- és szakkompetenciák formális elismerése a meghatározott standardoknak megfelelően” (Zakon, br. 55-2013. 5. sz.).

³⁰ A rokkant személy: „Másokhoz képest a társadalmi részvétel korlátozottsága, a szociális akadályok, vagy az életkörülmények megváltozása miatt” (EHO).

³¹ A fogyatékos személy: „az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással - illetve ezek bármilyen halmozódásával - él, amely a környezeti,

14. Jogviszony

• Hallgatói jogviszony szerezhető az akkreditált intézmény általi képzésre való beiratkozással,• Jelölti jogviszony az előzetes képesítés elismertetésének eljárásába való bekapcsolódással jön létre.	• Magyarországon, a felnőttképzés során nem jön létre tanulói vagy hallgatói jogviszony, hanem szerződéses jogviszony áll fenn a képzésben résztvevő és a felnőttképzést folytató intézmény között.

A szerb törvény csak az akkreditált intézmények esetére alkalmazza a jogviszonyi meghatározást, a nem akkreditált intézményekre nem tér ki. Ebből kiindulva, az államilag elismert formális és nem formális intézmények képzéseire bekapcsolódó felnőttek hallgatói jogviszonnyal rendelkeznek, ezzel szemben Magyarországon ez csak az intézményrendszeren belül jön létre.

15. Nyilvántartások a felnőttképzési tevékenység során

Szerbiában az intézményeknek rendelkezniük kell adatokkal a:	A magyarországi törvény az alábbi nyilvántartandó dokumentumokat említette: ³²
• hallgatókról és jelöltekről • azok előmeneteléről • vizsgákról • programok megvalósulásáról- haladási napló • a tevékenység lebonyolításában résztvevőktől	• Jelenléti ívek, elektronikus úton folytatott szakmai felkészítést igazoló dokumentumok • Felnőtt személyes adatait és a képzés megkezdéséhez szükséges feltételeket igazoló dokumentumot • Felnőttképzési szerződést, képzési programot, annak megvalósulását igazoló dokumentumot, haladási naplót • Vizsga sikeres letételét igazoló dokumentumot, átvételi elismervényt • Személyi és tárgyi feltételek biztosítását igazoló dokumentumot

társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja” (1998. évi XXVI.).

³² A jelenleg hatályos magyar felnőttképzési törvény is tartalmazza ezt az előírást.

- Statisztikai adatszolgáltatást teljesítő dokumentumot

Szerbiában a hallgatók és jelöltek személyes adatait, az előmenetelüket igazoló dokumentumokat és a vizsgák teljesítését maradandóan, az egyéb adatokat pedig 10 évig kell megőriznie a felnőttképzést folytató intézménynek. Magyarországon, a felnőttképzés során keletkezett dokumentumok megőrzési ideje 5 év.

16. A felnőttképzési szerződés tartalma

A törvény megjegyzi, hogy a felek jogait, kötelezettségét és felelősségeit a felek között megkötött szerződés szabályozza, de nem tesz előírást a szerződés tartalmára.

A Cnesa OMI a magyarországinak megfelelő adatokat tartalmazó felnőttképzési szerződést köt, amelyet a mellékletben elhelyezett másolat szemléltet. (12. számú mellékletben az 1. és 2. ábra)

A 2001. évi törvény a következő elemeit határozza meg:³³

- a képzés során megszerezhető képzettség és kompetencia
- teljesítmény értékelésének módja
- képzés helye és időtartama, üzemezése
- képzési díj nagyságát
- szerződésszegés következményei

A magyarországi törvény előírja, hogy a szerződést öt évig kell megőrizni, a szerbiai törvény erre nem tér ki.

17. Intézmény- és program akkreditáció

Szerbiában program- és intézmény akkreditáció is van. A programakkreditációnál csak annyit jelöl a törvény, hogy jóváhagyáson alapul, egyéb teendőkre nem tér ki. Az intézmény akkreditáció az a folyamat, amely során a felnőttképzést folytató intézmény államilag elismert tevékenységszervező elnevezést nyer. Általános- és középiskola akkor

A 2001. évi törvény a program- és intézmény akkreditációt is szabályozta.³⁴ Alapja az akkreditációs kérelem benyújtása volt az állami szakképzési és felnőttképzési szervhez, ezt a felnőttképzési intézmények önkéntesen tehették meg. Az akkreditáció alapfeltételeként határozták meg a legalább egy akkreditált képzési programmal való rendelkezést, és a felnőttképzési szolgáltatás

³³ A jelenleg hatályos, magyar felnőttképzési törvény is tartalmazza ezt az előírást.

³⁴ A jelenleg hatályos magyar felnőttképzési törvény nem tartalmazza ezt az előírást. A minőség biztosítására a minőségbiztosítási keretrendszer működtetése szolgál, amelyet az 58/2013. NGM rendelet szabályoz.

tekinthető akkreditált intézménynek, ha az Alaptörvénnyel összhangban rendelkezik a tevékenység lefolytatásához szükséges feltételekkel. Egyéb szervezet pedig akkor szerezheti meg a címet, ha nem formális képzési tevékenységek végzésére van bejegyezve, és megfelel az előírt standardoknak.

A jóváhagyás kérelem alapú, amelyet az Oktatási Minisztériumnak kell megküldeni. Tartalma:

- intézmény megnevezése
- tevékenység köre
- székhely
- felnőttképzési program javaslata- a tantervet és óratervet, a megvalósítás módját, helyszínt és előírt feltételeket, felszerelést és eszközöket, szakemberek számát kell tartalmaznia.

A kérelem tantervére és óratervére vonatkozó adatait az Oktatás- és Nevelésfejlesztési Intézet véleményezi. Pozitív elbírálás esetén a Minisztérium tanfelügyeletéhez küldik a kérelmet véleményezésre. Ezek alapján a miniszter hat hónapon belül dönt, a végzés öt évre szól.

nyújtását. Az akkreditációs tanúsítványt négy évig volt. Az akkreditációs eljárásért, a tanúsítvány kiadásáért a Felnőttképzési Akkreditáló Testület felelt. A kérelem benyújtása elektronikus úton, az alábbi adatokkal történt:

- a felnőttképzést folytató intézményre vonatkozó adatok
- képzés megnevezése
- képzési csoport
- képzés időtartama, helyszíne és üzemezése
- résztvevők támogatására vonatkozó adatok
- megszerezhető dokumentum
- képzési programszám lajstromszáma, amennyiben akkreditált képzési programmal rendelkezik

A szerb törvény nem nevezi meg a kérelem beadásának módját. A Cnesa OMI már évek óta szeretne akkreditáltatni, azonban nem ismerik az alapfeltételeket, amelyek a tantervekre, személyi és tárgyi eszközökre vonatkoznak (B.H., 2014).

18. A képzési program tartalma

„A felnőttképzési programok életre hívása, azaz az egyes tantárgyak, modulok vagy tantárgycsoportok tanítási sorrendje, a tudásfelmérések módja és formái, az előrehaladás és egyéb, a hallgatók és a jelöltek különlegességeihez, szükségleteihez és lehetőségeihez idomítandók.”

A képzés alapját a képzési program alkotja. A 2001. évi törvény által előírt kötelező elemei voltak:³⁵

- megszerezhető kompetenciák
- bekapcsolódás és részvétel feltételei
- tervezett képzési idő
- képzési formák
- modulok, azok célja, tartalma, elméleti és gyakorlati óraszámok
- maximális csoportlétszám
- vizsgáztatás leírása
- a képzés moduljainak elvégzéséről szóló igazolás kiadásának feltételei
- szükséges személyi és tárgyi feltételek, ezek biztosítása.

A szerb törvény nem határozza meg, hogy a képzési programnak milyen kötelező elemekkel kell rendelkeznie. A programok jellegét a 44. szakasz foglalja össze, mint a formális képzés keretén belül közoktatás megszerzését célzó programok, minősítések, munkavégzést célzó továbbképző programok. A nem formális képzés keretén belül lehetnek a szakmunka programok, környezetvédelmi-ökológiai, idegen nyelvi, munkaerő-piaci programok, stb. A törvény nem nevezi meg, hogy mit jelent a modul és tantárgycsoport, vagy, hogy a formális képzés keretén belül szervezendő szakosított képzések a nem formális képzés során szervezett szakmunka programoktól miben térnek el.

19. Éves képzési terv

A Kormány a tanév kezdetéig hozza nyilvánosságra a felnőttképzés éves tervét, amely igazodik az éves költségvetési tervhez. A terv elkészítéséhez a Minisztérium begyűjti a

A magyar törvény alapján a képzési tervet az azt folytató intézmények készítették el, nem az ágazati irányító. Tartalma:

³⁵ A jelenleg hatályos magyar felnőttképzési törvény is tartalmazza ezt az előírást.

felnttktptzi tanacsad3 testtletekt3l 3s m3s felel3s szervekt3l, miniszt3riumokt3l a felnttktptzi 3g3nyekre vonatkoz3 adatokat. Az 3ves tervet a Szakoktat3si 3s Felnttktptz3si Tan3cs vtlem3nyezi, a foglalkoztat3s3rt felel3s miniszternek pedig j3v3 kell hagynia. A j3v3ahagy3s tartalmazza az el3bbs3get 3lvez3 oktatasi- 3s munkatertleteket, 3s azok feloszt3s3t az 3nkorm3nyzatokban, az eszk3z3k mennyis3g3t 3s felhaszn3lhat3s3g3t, a megval3s3t3s t3temtervt 3s a feloszt3si krit3riumokat. Az 3ves terv alapj3n a Miniszt3rium p3ly3zatokat hirdet ki, amelyre az akkredit3lt tev3kenys3gszervez3 p3ly3zhat, az eredm3ny megsz3let3s3t k3vet3en pedig felosztja a tev3kenys3g vtgz3s3hez sz3ks3ges p3nzeszk3z3ket (Zakon, br. 55-2013. 55-57. sz.).

- tervezett k3pz3sek
- azok c3lcsoportja
- finans3roz3s forr3sai
- sz3ks3ges szem3lyi 3s t3rgyi felt3telek.³⁶

Szerbi3ban a p3ly3zati forr3sb3l finans3rozott k3pz3sek h3tr3nya, hogy csak az akkredit3lt int3zm3nyek p3ly3zhatnak. Mivel az 3llamilag elismert tev3kenys3gszervez3 cím megszerz3se hosszadalmas 3s egyel3re ismeretlen folyamat, a val3s felnttktptzi sz3ks3gletekre vonatkoz3 k3pz3sek sok helyen el3rhetetlenek maradnak, hiszen az akkredit3lt felnttktptzi int3zm3nyek sz3ma eleny3sz3. A legtöbb telep3l3sen az anyagi forr3sok hi3nya miatt nincs arra lehet3s3g, hogy a munkaer3-piaci 3g3nyekhez igazodva hirdessenek meg k3pz3seket. Amennyiben siker3l az 3llamt3l f3ggetlen p3ly3zati t3mogat3st elnyerni3k a nem akkredit3lt int3zm3nyeknek, a t3mogat3 szerinti k3pz3st kell lebonyol3tani3k, ami nem biztos, hogy azonos a ter3leti 3g3nyekkel. Ebb3l kiindulva mondhatni, akkredit3ci3 n3lk3l nincs hat3kony felnttktptz3s Szerbi3ban.

A 2013-as magyarors3gi t3rv3ny alapj3n megsz3nt az int3zm3ny- 3s programakkredit3ci3. Ami a 2001. 3vi jogszab3lynak az el3nye volt a szerb t3rv3nyhez k3pest, hogy az int3zm3nyek ezen a t3ren szabadabb kezet kaptak 3s a kereslethez alkalmazkod3bb k3pz3seket tudtak meghirdetni, az megsz3nt.

³⁶ A jelenleg hat3lyos magyar felnttktptzi t3rv3ny nem tartalmazza ezt az el33r3st.

A szerbiai törvény túl általános ahhoz, hogy az intézmények igazodni tudjanak az előírásokhoz. A művelődési intézet igazgatójával készített interjú során rákérdeztem arra, hogy szerinte mikorra várhatók a végrehajtási rendeletek:

„Attól félek egy teljesen új törvényt fognak megfogalmazni, és ahhoz képest fognak végrehajtási rendeleteket elfogadni. Van egy ilyen érzésem, valamiért a törvény félre lett téve. Talán kaptak egy másik támogatást olyantól, aki más rendszert próbálna behozni az országba, ez is egy ok, vagy annyi kritika érte ezt a törvényt, hogy az új jogalkotók, a köztársasági parlament már most másként gondolkodik. Lehet, nem kicsit sminkelik ezt a törvényt, hanem egy teljesen újat hoznak meg” (S.K., 2014.).

Az összehasonlításából egyértelműen kitűnik, hogy a két törvény azon az alapvető funkción kívül, amely szerint elsőként szabályozta/szabályozza a felnőttképzés területét, jelentősen különbözik. Tény, hogy a két ország törvénye korántsem lehet megegyező, mivel eltérő, az államra jellemző gazdasági, társadalmi és politikai igényekre és lépésekre épül, de az összevetéssel más szemszögből is vizsgálhattam a felnőttképzés szabályozhatóságát. Szem előtt tartva, hogy Szerbiában a törvény megjelenése nagy előrelépést jelent a felnőttnevelés tudományának megalapozásában és az élethosszig tartó tanulás eszméjének kibontakozásában, amely a törvény szerint az oktatási alrendszerek bővülését eredményezte, pozitív fejlődésről beszélhetünk. Számomra azonban a törvény tartalma és annak betarthatósága már kérdéseket vet fel, mint, hogy mikorra várhatók a megjelenési határidővel ellátott végrehajtási rendeletek, amelyek lehetővé teszik az előírásnak megfelelő cselekvést? Továbbá, a törvény nagy részében a formális felnőttképzésről olvashatunk, a nem formális felnőttképzésre vonatkozó előírásokat csak érintőlegesen tartalmazza. Tehát valóban egy új oktatási alrendszer van kibontakozóban a formális, és főként a nem formális felnőttképzés alakjában, vagy ezt a jövőben, egy teljesen új és részletesebb felnőttképzési törvény alapozza majd meg? Bízom benne, hogy a szerb Oktatási Minisztérium rövidesen választ ad a felmerülő kérdésekre, amelyet a felnőttképzés szakemberei is kíváncsian várnak.

A szerb törvénnyel szemben úgy vélem, hogy a 2001. évi magyarországi kerettörvény széleskörű szabályozást biztosított a tevékenység lebonyolítóinak, amelyet a végrehajtási rendeletek egészítettek ki. 2013. június 4-én új törvényt fogadtak el az országban *2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről* elnevezéssel, amely több részben is eltér az első felnőttképzést szabályozó törvénytől. Hogy a jelenlegi magyarországi helyzetbe is belelássunk, röviden ismertetem az új magyarországi törvény jellemzőit.

4.2.A felnőttképzés új szabályai Magyarországon

Magyarországon a felnőttképzés újra szabályozására 2013-ban került sort. Az új törvény hatálya eltér az elsőtől, ugyanis a képzések tekintetében az államilag elismert képzéseket, a támogatott egyéb szakmai képzéseket, az általános nyelvi és támogatott nyelvi képzéseket, valamint a támogatott egyéb képzéseket szabályozza. Az OKJ-s szakmai képzésekre szakmai garancia, a másik három képzési területre pedig pénzügyi garancia érvényesül. Ahhoz, hogy az intézmény a négy képzési kör egyikét végezhesse, határozatlan időre szóló hatósági engedéllyel kell rendelkeznie. Lényeges eltérés a 2001. évi törvényhez képest, hogy az új jogszabály szerint a képzéseket kell engedélyeztetni, nem az intézményt. Az engedélyezés műveletétől függően, eltérő díjak megfizettetésére kötelez a 393/2013. kormányrendelet, amelyet a 13. táblázatban foglalok össze.

13. táblázat: Az engedélyeztetési eljárás díja képzési körök szerint

Művelet	Alapdíj (Ft)	Képzések után fizetendő összeg (Ft)
Engedély kiadása	103000	68000
Módosítás (OKJ és egyéb támogatott szakmai képzés mellé támogatott nyelvi képzés engedélyeztetése)	103000	68000
Kiegészítés (OKJ-s vagy egyéb támogatott szakmai képzési körbe új képzés engedélyeztetése)	63000	68000
Bejelentés (támogatott egyéb képzés engedélyeztetése)	23000 (fix összeg)	12000 (képzés mennyiségétől függetlenül, fix összeg)

Forrás: 56/3013. NGM rendelet alapján saját szerkesztés

A 2013. évi törvényhez tartozó kormányrendelet a 393/2013. (XI.12.) Korm. rendelet a felnőttképzési tevékenység folytatásához szükséges engedélyezési eljárásra és követelményrendszerre, a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásának vezetésére, valamint a felnőttképzést folytató intézmények ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról.

A felnőttképzést szabályozó miniszteri rendeletek pedig az alábbiak:

- 56/2013. (XII. 4.) NGM rendelet a felnőttképzési tevékenység folytatásának engedélyezési eljárása során fizetendő igazgatási szolgáltatási díj mértékéről, befizetésének és felhasználásának szabályairól, valamint a felnőttképzést folytató intézmények ellenőrzése során kiszabott bírság befizetésének rendjéről
- 59/2013. (XII. 13.) NGM rendelet a felnőttképzési szakmai programkövetelmények nyilvántartásba vételének követelményeiről és eljárási rendjéről, valamint a szakmai végzettség megszerzésének igazolásáról

- 58/2013. (XII. 13.) NGM rendelet a felnőttképzési minőségbiztosítási keretrendszeréről, valamint a Felnőttképzési Szakértői Bizottság tagjairól, feladatairól és működésének részletes szabályairól
- 14/2014. (III. 31.) NGM rendelet a felnőttképzési szakértői és a felnőttképzési programszakértői tevékenység folytatásának részletes szabályairól
- 16/2014. (IV. 4.) NGM rendelet a felnőttképzési nyelvi programkövetelmények nyilvántartásba vételének követelményeiről és eljárási rendjéről, valamint a nyelvi képzés követelményei teljesítésének igazolásáról

Míg az eddigi években az akkreditáció biztosította a minőséget, a 2013-as évi törvényben a minőségbiztosítási keretrendszer az engedély kiadásának egyik feltételeként jelenik meg, emellett a kormányrendeletben előírt vagyoni biztosítékkal is rendelkezniük kell az intézményeknek. Az új törvény hatályba lépésétől, 2013. szeptember 1-jétől, az intézmények működésének ellenőrzését a hatóság végzi, amely kétévenként valósul meg. Újdonságnak számít továbbá, hogy az intézményeknek adatot kell szolgáltatniuk a pályakövetési rendszer működtetéséért felelős szervnek, OKJ-s képzés esetén a képzést követő három éven belül, amennyiben a felnőtt vállalkozóvá, önfoglalkoztatóvá válik, vagy foglalkoztatási jogviszonyt létesít, a képzésben részt vett felnőttnek kötelessége ezt a felelős szervnek jeleznie. A képzési program és a felnőttképzési szerződés tartalmi elemeire, valamint a képzés során vezetendő nyilvántartásra vonatkozó előírások nem változtak jelentősen az új törvényben a 2001. évihez képest.

A jelenlegi magyarországi törvény lényegesen különbözik az előző jogszabálytól, amely nem feltétlenül a pozitív irányba mutat, kiemelve például azt a tényt, hogy a 2013-as törvény hatálya csak négy, támogatott képzési körre terjed ki, hátráltatva a minőségi, komplex és sokrétű felnőttképzési rendszer megvalósulását az országban. Az új törvény az elmúlt 12 évben megszokottól eltérő pályára állítja a felnőttképzés rendszerét. Hogy az új szabályozás milyen eredménnyel fogja az eddiginél magasabb minőségű rendszer irányába elmozdítani a felnőttképzést? Ennek hatásai kb. 5-10 év múltán tudjuk majd értékelni.

5. ÖSSZEFOGLALÓ

Szerbiában évtizedekig hagyták figyelmen kívül a felnőttképzést. 2003 előtt több krízis sújtotta az országot, mint a háborúk, a gazdasági válság, a magas infláció, államadósságok, a politikai hatalom, stb, amelyek hátráltatták a felnőttképzés kialakulását. Emiatt az aktív lakosság 23%-a alig tud kiemelkedni a munkanélküli státusból, sőt a kilátástalanság és az ország felemelkedésébe vetett hit hiányában sokan nem is akarnak, vagy az emigrációt választják a jobb és biztosabb jövőt kínáló országokba. Az emigrálók csoportját 27,8 ezer fő alkotta a statisztikák szerint 2013-ban, a 15-44 év közöttiek távoztak a legtöbben az országból. Ez talán nem is meglepő, hiszen a legtöbb munkanélküli a 20-49 évesek korcsoportjába tartozott. Ma a lakosság legnagyobb hányada középiskolai végzettséggel rendelkezik és a munkanélküliek többsége is közülük kerül ki. A magasabb kvalifikáció sem biztosíték, mert a gazdaságilag aktív felsőfokú diplomások 13%-a sem rendelkezett munkaviszonnyal 2014 III. negyedévében. A középiskola alrendszere nem kínál választási lehetőséget a nyolc osztályt befejezőknek, nem beszélve a kisebbségben élő nemzetiségekről, akiket a szerb nyelvtudás hiánya is hátráltat, első sorban a Vajdaságban. Az iskolarendszer hiányosságait kizárólag a felnőttek köz- és felsőoktatási rendszerében és a nem formális képzéseken van lehetőség pótolni. Azonban a felnőtteknek szervezett formális képzés nem felel meg a felnőttek igényeinek sem a tanterv, sem módszertani felkészültség szempontjából ahhoz, hogy el tudjanak helyezkedni a munkaerőpiacon és boldogulni tudjanak az életben. A felsőoktatási alrendszer pedig nem ad még egy esélyt a felnőtt korosztálynak, hogy felülbírálják az esetlegesen rossz fiatalkori döntéseiket, vagy hogy meghozzanak egy újat. Az egyedüli potenciált abban a felnőttképzési törvényben látom, amely 2014 januárjában lépett hatályba. A szerb és magyar felnőttképzési törvény összehasonlításából kiderült, hogy a szerb törvény egyelőre nem nyújt megfelelő szabályozást a felnőttképzés lebonyolítóinak, de a törvény hatása csak a későbbiekben lesz érzékelhető. A kutatási hipotézisem, miszerint *A felnőttképzési törvény hatására a felnőttképzés fejlődésnek indult*, beigazolódott e? A válaszom: nem, ugyanis a végrehajtási rendeletek hiányában a felnőttképzési intézmények egyelőre nem tudnak alkalmazkodni az előírásokhoz.

A dolgozat elején, Salamon Páltól idézett mondatom sem teljesen állja meg a helyét, hiszen a törvényben rögzített eszmék mellé pontos utasítások is kellenek a megvalósításához, nem utolsósorban a társadalom, és a politikai élet tagjait is meg kell győzni a felnőttképzés fontosságáról, hogy ez a szellem mindenki számára elfogadható, és természetes legyen.

6. IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Barlai Jenő, Gábrity Molnár Irén (2008): *Hazaérsz. Esély és esélyegyenlőség a Vajdaságban*. Vajdasági Módszertani Központ, Szabadka.
2. Gábrity Molnár Irén és mtsai (2008): *Képzettek a jövő. A felnőttképzés hátttere Észak-Bácska iskolahálózatában*. Regionális Tudományos Társaság, Szabadka.
3. Harangi László és mtsai (1998): *Nemzetközi nyilatkozatok és dokumentumok a felnőttoktatásról és az egész életen át tartó tanulásról*. Német Népfőiskolai Szövetség, Nemzetközi Együttműködési Intézet, Budapest.
4. Kiszter István (2005): *A felnőttképzési törvény elemzése*. Egészségügyi és Továbbképző Intézet, Budapest.
5. Medić, S., Popović, K., Milanović, M. (2008): *Nacionalni izveštaj o razvoju i stanju obrazovanja i učenja odraslih*. Društvo za obrazovanje odraslih, Beograd.
6. Takács Zoltán (2006): A munkaerő-kompetencia és az oktatás viszonya. In: Gábrity Molnár Irén- Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Regionális erőnlét*. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka. 267-292.
7. Zachár László (2008): Az egész életen tartó tanulás tartalma és a hazai felnőttképzési rendszer. In: Zachár László és mtsai (szerk.): *A felnőttképzés rendszere*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest. 15-45.
8. Zrinszky László (2005): *A felnőttképzés tudománya. Bevezetés az andragógiába*. OKKER Oktatási Iroda, Budapest.

SZERVEZETI DOKUMENTUMOK

9. Eurostat (2014): *Real GDP growth rate - volume*
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114> [2014.11.05.]
10. Európai Községek Bizottsága (2000): *MEMORANDUM az egész életen át tartó tanulásról*.
<http://www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/egesz-eleten-at-tarto/memorandum-tanulas> [2014.11.05.]

11. Központi Statisztikai Hivatal (2014a): *A 15–74 éves népesség gazdasági aktivitása nemeként* www.ksh.hu
12. Központi Statisztikai Hivatal (2014b): *A foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági ágak szerint, nemeként – TEÁOR '08* www.ksh.hu
13. Központi Statisztikai Hivatal (2014 c): *A munkanélküliek száma legmagasabb iskolai végzettség szerint, nemeként* www.ksh.hu
14. Magyar Nemzeti Tanács (2010): *Oktatásfejlesztési Stratégia 2010-2016.* <http://www.mnt.org.rs/10-Strategiak> [2014.11.05.]
15. Magyar Nemzeti Tanács (2012): *Felnőttképzési Stratégia 2012-2017.* <http://www.mnt.org.rs/10-Strategiak> [2014.11.05.]
16. Magyar Nemzeti Tanács (2013): *Népességi akcióterv 2013-2017.* <http://www.mnt.org.rs/10-Strategiak> [2014.11.05.]
17. Szerb Statisztikai Hivatal (2013a): *Statistički godišnjak Republike Srbije* http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/17/34/05_Obrazovanje.pdf [2014.11.05.]
18. Szerb Statisztikai Hivatal (2013b): *Opštine i regioni u Republici Srbiji* (Magyar megnevezés: Városok és régiók a Szerb Köztársaságban) <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=1&pubKey=2142> [2014.11.05.]
19. Szerb Statisztikai Hivatal (2013c): *Statistički godišnjak* <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=1&pubKey=2004> [2014.11.05.]
20. Szerb Statisztikai Hivatal (2013d): *Anketa o obrazovanju odraslih, 2011* http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/23/72/Anketa_o_obrazovanju_odraslih_2011.pdf [2014.11.05.]
21. Szerb Statisztikai Hivatal (2014a): *Stanovništvo, po velikim starosnim grupama i polu - podaci od 2011. godine, 2011* www.stat.gov.rs [2014.11.05.]
22. Szerb Statisztikai Hivatal (2014b): *Statistički godišnjak- Tržiste rada* http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/53/78/03-Trziste_rada.pdf [2014.11.05.]
23. Szerb Statisztikai Hivatal (2014c): *Trendovi Septembar* http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/56/69/Trendovi_Septembar_2014.pdf [2014.11.05.]

24. Szerb Statisztikai Hivatal (2014d): *Statistički godišnjak*
<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=1&pubKey=2618> [2014.11.05.]
25. Szerb Statisztikai Hivatal (2014e): *Anketa o radnoj snazi, III. kvartal 2014.*
http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/55/46/RS10_295_srb-III_kvartal_2014.pdf [2014.11.05.]
26. Szerb Statisztikai Hivatal (2014f): *Statistički godišnjak- Obrazovanje*
<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/54/02/05-Obrazovanje.pdf>
 [2014.11.05.]
27. Szerb Statisztikai Hivatal (2014g): *Statisticki kalendar Srbije, 2014*
<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=1&pubKey=2303> [2014.11.05.]
28. Szerb Statisztikai Hivatal (2014h): Stanovništvo, po velikim starosnim grupama i polu - podaci od 2011. godine, 2011 www.stat.gov.rs
29. Szerb Statisztikai Hivatal (2014i): Stanovništvo prema migratornim karakteristikama, popis 2011. www.stat.gov.rs
30. Szerb Statisztikai Hivatal (2014j): Unutrašnje migracije - podaci od 2011. godine
<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d180402IND01%262%3d201100%2c201200%2c201300%26102%3dRS12%2640%3d0%2c00-4%2c05-9%2c10-14%2c15-24%2c25-34%2c35-44%2c45-54%2c55-64%2c65%266%3d1%2c2%2623%3d0%2c1%2c2%26sAreaId%3d180402%26dType%3dIdIdentificatorAndName%26lType%3dSerbianCyrillic>
31. Szerb Statisztikai Hivatal (2014k): Zaposleni po delatnostima, 2011-2012-2013
www.stat.gov.rs
32. Szerb Statisztikai Hivatal (2014l): Broj dece u vaspitno-obrazovnim ustanovama predškolskog obrazovanja, po uzrastu, 2012/2013 www.stat.gov.rs
33. Szerb Statisztikai Hivatal (2014m): Stanovništvo staro 15 i više godina, prema starosti i aktivnosti, 2013 www.stat.gov.rs
34. Vlada (2006): *Strategiju razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji*
<http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&resrc=s&source=web&cd=4&ved=0CEYQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.pravamanjina.rs%2Fattachments%2FStrategija%2520razvoja%2520obrazovanja%2520odraslih%2520u%2520RS.doc&ei=gD1mUvvLD8r24QTj4YCYBw&usq=AFQjCNHJTQUiJhoiIcox1hFSGPMHlPobYw&bvm=bv.55123115,d.bGE> [2014.11.05.]

FELHASZNÁLT INTERNETES HIVATKOZÁSOK

35. Böszörményi Margit (2006): *Nemzetközi Felnőttképzés Struktúrái*
http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Feduline.hu%2Fsegedanyagtalalatok%2Fletolt%2F2417&ei=CD BGVOyvEa_g7QblpYDoCA&usg=AFQjCNH8s2zPVHdnOLUAsH2MLKHfBnGrXQ&bvm=bv.77880786,d.ZGU [2014.11.05.]
36. Csoma Gyula (2009): *Az andragógia elmélet kialakulása és alapproblémái.*
<http://www.ofi.hu/tudastar/kihivasok-valaszok/csoma-gyula-andragogiai> [2014.11.05.]
37. Ekumenska Humanitarna Organizacija: *O invalidnost*
<http://www.ehons.org/resursnicentar/o-invalidnosti> [2014.10.20.]
38. Gábrity Molnár Irén (2006): *Társadalmi mozgások. Tranzíció Szerbiában. Munkaerő migráció.* <http://gabritymolnariren.com/tranzicio.pdf> [2014.11.05.]
39. Gábrity Molnár Irén (2009): *Oktatásszervezés a Vajdaságban.*
<http://gabritymolnariren.com/OktatasszervezesVajdasagban.pdf> [2014.11.05.]
40. Gyémánt Richárd (2008): *A határon túli magyarság demográfiai és társadalomstatistikai sajátosságai.* http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1162/1/Gyemant_Richard_Ertekezés.pdf [2014.11.05.]
41. Lükő István (2010): *A Kárpát-medencei országok oktatási, szakképzési és felnőttképzési rendszereinek összehasonlító elemzése a Magyarországi, Romániai, Szlovákiai, Szerbiai és Ukrajnai ország leírások alapján.* http://old.feek.pte.hu/szmhkk/docs/okt-szkepznnev_oh-elemzes.pdf [2014.11.05.]
42. Matchdo (2013): *Situaciona analiza o stanju u oblasti formalnog i neformalnog obrazovanja, nezaposlenosti i ekonomskim trendovima u Republici Srbiji u 2013-oj godini* <http://matchdo.rs/docs/Situaciona-analiza.pdf> [2014.11.05.]

FELHASZNÁLT TÖRVÉNYEK, RENDELETEK, HATÁROZATOK

43. 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
44. 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről
45. 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről

46. Zakon, br. 76/2005: *Zakon o visokom obrazovanju* ("Sl. glasnik RS", br. 76/2005, 100/2007 - *autentično tumačenje*, 97/2008, 44/2010, 93/2012 i 89/2013) (Magyar megnevezés: Felsőoktatási törvény)
47. Zakon, br. 72/2009: *Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* ("Sl. glasnik RS", br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013) (Magyar megnevezés: Oktatás és nevelés rendszerének alaptörvénye)
48. Zakon, br. 55-2013: *Zakon o obrazovanju odraslih* ("Sl. glasnik RS", br.55-2013) (Magyar megnevezés: Törvény a felnőttképzésről)
49. 393/2013. (XI. 12.) Korm. rendelet a felnőttképzési tevékenység folytatásához szükséges engedélyezési eljárásra és követelményrendszerre, a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásának vezetésére, valamint a felnőttképzést folytató intézmények ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról
50. 56/2013. (XII. 4.) NGM rendelet a felnőttképzési tevékenység folytatásának engedélyezési eljárása során fizetendő igazgatási szolgáltatási díj mértékéről, befizetésének és felhasználásának szabályairól, valamint a felnőttképzést folytató intézmények ellenőrzése során kiszabott bírság befizetésének rendjéről
51. 58/2013. (XII. 13.) NGM rendelet a felnőttképzési minőségbiztosítási keretrendszerről, valamint a Felnőttképzési Szakértői Bizottság tagjairól, feladatairól és működésének részletes szabályairól
52. 4/2004. (VI.22.) FMM végrehajtási rendelet az akkreditációs követelményrendszerről
53. Pravilnik, br. 6/2011: *Pravilnik o programu ogleda funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih* („Sl. glasnik RS- Prosvetni glasnik”, br. 6/2011) (Magyar megnevezés: Határozat az általános funkcionális felnőttképzés programjáról)
54. Határozat, 4/14. szám: *Határozat és jelentés a Cnesa OMI 2013-as évi munkájáról* (Magyarkanizsa Község Hivatalos Lapja, 4/14. sz.)

ELOLVASOTT, DE FEL NEM HASZNÁLT IRODALOM

55. Farkas Éva (2004): *Felnőttoktatás és- képzés Magyarországon*. Kolombusz Kkt, Miskolc.
56. Gábrity Molnár Irén (2008): *Oktatásunk láttelelei*. Forum Könyvkiadó, Szabadka.
57. Udvardi- Lakos Endre (2002): *Kulturális intézmények, szervezetek és a közművelődés*. Zsigmond Király Főiskola, Budapest.

ELOLVASOTT, DE FEL NEM HASZNÁLT INTERNETES HIVATKOZÁSOK

49. Magyar Nemzeti Tanács (2011): *Vajdasági Magyar Kulturális Stratégia 2012-2018*.
<http://www.mnt.org.rs/10-Strategiak> [2014.04.06.]
50. Zachár László (2009): *A felnőttképzés rendszere és főbb jellemzői*
<http://www.ofi.hu/tudastar/felnottoktatas-kepzes/felnottkepzes-rendszere> [2013.10.15.]

ADATSZOLGÁLTATÓK

51. Cnesa Oktatási és Művelődési Intézet, Magyarkanizsa, Szerbia.
52. Közgazdasági – Kereskedelmi Iskola, Zenta, Szerbia.

ÁBRÁK JEGYZÉKE

Ábra száma	Ábra címe	Oldalszám
1.	Szerbia lakosságának alakulása korcsoportok szerint 2011-2040 között	7.
2.	Felnőttek (25-64), akik részt vettek formális vagy nem formális felnőttképzésben 2011-ben- EU 27, Norvégia, Svájc és Szerbia	33.
3.	Felnőttképzésben való részvétel, nem, kor, lakhely, iskolai végzettség és munkastátusz szerint 2011-ben (%)	34.
4.	Felnőttek a formális és nem formális képzésekben, nem és képzési terület alapján 2011-ben (%)	35.

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
1.	A szerbiai fogalmak magyarországi megfelelői	5.
2.	Vajdaság lakosságának migrációja típus és korcsoport szerint, 2013	9.
3.	A GDP reálértékének növekedése 2006 és 2013 között (%)	11.
4.	Szerbia és Vajdaság lakosságának munkaerő-piaci sajátosságai 2013-ban	12.
5.	A foglalkoztatási területek létszám és bér szerint 2014 III. negyedévében Szerbiában	14.
6.	Munkanélküliek aránya végzettség szerint Szerbiában és Magyarországon 2013-ban (%)	15.
7.	Szerbia lakosságának összetétele munkastátusz és iskolai végzettség alapján, 2014 III. negyedévében (fő)	18.
8.	Az általános iskolák adatai Szerbiában és Vajdaságban a 2011/12 és 2012/13-as tanévben	21.
9.	A magyar nemzetiségű diákok számának alakulása a szerbiai általános iskolákban 2007 és 2012 között	22.
10.	Az általános iskolai felnőttképzés adatai 2011/12 és 2012/13-as tanévben	23.
11.	A főiskolai és egyetemi hallgatók létszáma Szerbiában 1997 és 2012 között	25.
12.	A megkérdezett andragógus végzettséggel rendelkezők munkastátusa 2006-ban	39.
13.	Az engedélyeztetési eljárási díja képzési körök szerint	59.

DIAGRAMOK JEGYZÉKE

Diagram száma	Diagram címe	Oldalszám
1.	Vajdasági lakosság összetétele a 2011, 2012 és 2013-as években, nemek szerint (fő)	6.
2.	Vajdaság lakosságának migrációs típusai 2011-ben (%)	9.
3.	Szerbia lakosságának összetétele iskolai végzettség szerint 2011-ben és 2014-ben (fő)	19.
4.	A megkérdezett andragógus végzettséggel rendelkezők intézménytípus szerinti részvétele (%)	39.

7. MELLÉKLET

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

A Magyar Nemzeti Tanács³⁷ Felnőttképzési Stratégiájának (2012-2017) rövid összefoglalója

A nem formális oktatás helyzetének és céljainak meghatározásához, a felnőttképzésre vonatkozó törvény hiányában, a Magyar Nemzeti Tanács a 26/2012 számú határozatában elfogadta a *Felnőttképzési Stratégia 2012-2017* című dokumentumot. A stratégia az *Európa Bizottság memoranduma az élethosszig tartó tanulásról* dokumentum elvei alapján íródott. A törvényi megalapozás hiányára hivatkozva az eddigi törekvések sikertelenek voltak. A dokumentum alapvető céljai közé tartozik a felnőttképzés szükségességének hangsúlyozása, a társadalmi igényekhez való igazodás, a problémák felismerése és orvosolásának lehetőségei, valamint a vajdasági felnőttképzéssel foglalkozó intézmények tevékenységeinek összehangolása, kapcsolatrendszerének kialakítása (MNT, 2012).

A dokumentum első fejezetében fogalmi meghatározásokat, a másodikban pedig helyzetelemzést olvashatunk. Az utóbbi kiemeli a legfontosabb jellemzőket, mint például „a munkanélküliség magas arányát, amely okának az elbocsájtásokat és pályatévésztést tekintik” (MNT, 2012. 5. o.). Az erre vonatkozó magyarázatok közül hiányolom azt, ami a kínálatokhoz köthető. Nem feltétlenül azért jelentkezik a munkanélküliség, mert az alany pályát tévesztett, vagy nem tudott munkahelyet találni. A munkába állás feltétele nem kizárólag a tudás köré szerveződik, hiszen vannak olyan esetek, hogy egyetemi végzettséggel azért nem vették fel az egyént, mert középiskolai bizonyítvánnyal, kevesebb fizetésért inkább mást alkalmaztak. Mindezt attól függetlenül, hogy egyetemi diplomát kíván az adott szakma. Valamint az állam esélyt sem adott a pályakorrekcióra, hiszen mint a stratégiában is olvasható: „a mai oktatási törvények nagyon határozottan egyértelműsítik, hogy: semmis az a szakmai oklevél, amelyet nem az iskolarendszeren belül adtak ki” (MNT, 2012. 5. o.). Új munkahelyek létesítésével is növelhető lenne a foglalkoztatás, ami felé nem mutat túl nagy törekvést az állam.

A stratégia szerint „a középiskolai kínálat nem tükrözi a munkáltatói igényeket”, a munkaerőpiac és oktatási rendszer közti kommunikációs folyamat megteremtése, és ezek felmérése megfelelően kimutathatja az igényeket, ennek segítségével egyszerűbb az

³⁷ Továbbiakban: MNT

alkalmazkodás a munkáltatói kereslethez (MNT, 2012. 11. o.). A *Felnőttképzési törvény* a lakossági és munkáltatói igények felmérésére önkormányzati intézetek és ágazati bizottságok alapítását látja elő.

Az eddigi felnőttképzést szabályozó előírások nem tudtak a kialakult helyzetekre hatékony megoldást nyújtani. Jellemzőek az eseti megoldások a térségekben és a felnőttképzésben tevékenykedő intézmények ismeretének hiánya, amelyek megismerése azonnali lépéseket kíván. Andragógus képzés kizárólag a belgrádi egyetemen van, amely kevésnek bizonyul az ország felnőttképzési szakemberekkel való ellátására, a vajdasági felnőttképzők kevés tapasztalattal és tudással rendelkeznek. A stratégia hangsúlyozza a felnőttképzők szakértelmének és tevékenységének szükségét, ettől függetlenül a két év eltelte után sem láttam egy hivatásos andragógust sem a környezetemben, aki többet lett volna munkaviszonyban fél év próbaidőnél.

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

2014.11.10.-én, délelőtt 10 és 11 óra között interjú S.K.-val a Cnesa Oktatási és Művelődési Intézet igazgatójával. Az interjúalany válaszait szó szerint idézem, a szövegben nem történt stilisztikai módosítás.

Beleegyezik e, hogy rögzítsem a válaszait és felhasználjam azokat a dolgozatom során?

Igen.

Ön szerint milyen helyzetben van a felnőttképzés Szerbiában?

Elég tarka. Kimondottan felnőttképzési rendszer nincs. A felnőttképzést a szerbiai közoktatáshoz sorolják, és hát beszélnek róla, de ugye a megszületett felnőttképzési törvény is magára maradt, mert a törvényben emlegetett rendeletek és szabályozások nem készültek el a meghatározott időn belül. Tehát most 2014-től a törvényt alkalmazni kellene, de még nem találtunk rá azokra a szabályozásokra, hogy egyáltalán miként lehet intézményeket akkreditálni, és egyáltalán a programjainkat hogyan lehet megvalósítani. Tehát a törvény csak tágan szabályoz. Az új hatalom azt mondta, hogy minden ilyen frissen és gyorsan meghozott törvény semmis és majd újra rendezi őket. Hát ez is attól függ, hogy külön rendelettel visszavonják e a törvényt, a lényeg, hogy azóta sem rendezték. Most ezzel egyfelől meg van szabva, hogy felnőttképzést folytathatnak intézmények, például a Nemzeti Munkaügyi Szolgálat ilyen tevékenységet végez, pl a saját akkreditált programjaikat, ők figyelembe véve a munkanélkülieknek a struktúráját, különböző programokat valósítanak meg. Ha úgy gondolják, hogy érdemes lenne Kanizsára hozni tanfolyamot, lehet pályázni, és amelyik intézmény elnyeri, valósíthatja meg a képzést. Probléma, hogy igen keményen meg kell felelni a követelményeknek. A szociális program keretein belül, szociális intézményekben is folytatnak felnőttképzési kurzusokat, amelyek saját maguknak megcsinálják, amennyiben akkreditáltatva vannak. Nincs egységes keret, különböző területeken az intézmények megpróbálják ezt megvalósítani.

Ön szerint van-e a társadalmi igényt a felnőttképzésre?

Óriási, kezdjük onnan, h a munkanélküliségi arány magas, azon belül pedig a fiatalok száma. Sajnos a frissen végzett diplomások nem tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon, itt első sorban a középiskolai diplomával rendelkezőket értem. Egyfelől nincs is kínálat, másfelől az iskolák olyan diplomásokat engednek ki, amelyek nem találnak később munkát a

munkaerőpiacon, ha változtatni is szeretnének, csak az első szakképzettséget szerezhetik meg ingyen. Ha nem jól tervezte meg az iskolai tanulmányait és egy olyan szakot választott, amelyben nem tud elhelyezkedni, másik szakot kell választania. A szakiskolák is végezhetnek felnőttképzést, de nem igazán van rá affinitásuk, vagy kapacitásuk. Azzal vannak elfoglalva, hogy a rendes tanulmányaikat végző fiatalokat oktassák és tanítsák. A másik pedig, az idősebb korosztály, amely végképp távol van az iskolapadtól, őket nehéz becsábítani a tanításba. Pedig elvárható lenne, ahogyan az alaptörvény is szavatolja a lehetőséget, hogy egy szakképzéshez eljussanak ingyenesen, nos ebben nem működik a rendszer.

Ön szerint hogyan alakul a felnőttképzés jövője?

Sajnos azt nem tudom megjósolni, hogy mikor alakul ki a széleskörű felnőttképzést, jövője mindenkép van. Különböző uniós országok próbálnak segíteni ezen a szinten. Volt kezdeményezés például Ausztria felől, ők Újvidéken létre is hoztak egy képző központot, amiről úgy gondolták, hogy Vajdaságban az egyedüliek lesznek. Ez ugye osztrák pénzből valósult meg, kollégiummal és tantermekkel, amely jelenleg is működik. Lehet, hogy a koncepcióval van a baj, hiszen a felnőttek munka mellett nem tudnak tanulni, főként nem úgy, hogy Újvidéken elszállásolva a családjaiktól távol hosszabb időt töltsenek el, ez maximum csak Újvidék területén működik. Tudtommal akár több diplomát is meg lehet szerezni 1-2 év alatt. Az a probléma még a nem formális úton szerzett diplomákkal, hogy társadalmilag nem elismertek.

Ön szerint kellően szervezett-e a formális és nem formális felnőttképzés Szerbiában?

Hát ezt nehéz megmondani. A törvényi tervezet idején adtunk rá megjegyzést. Egyfelől az MNT is figyelemmel kísérte, és ők is felkértek, hogy reagáljunk rá. Bár többször megtörtént a véleményezés, nem vették figyelembe. Úgy tűnik, hogy a törvény is valaki diktálására jött létre, és hát ahhoz szigorúan ragaszkodtak, lehet, hogy pont az osztrák példát próbálták véghezvinni, hiszen tanácsaival segítette Szerbiát, különböző találkozókát és fórumokat rendeztek a téma körbejárására. És lehet bekerültek abba a bizottságba, amelyik a törvényt készítette. Nem tudni. Ausztria mellett Németország is különböző programokon keresztül próbálja segíteni az országot, hiszen ők is látják, hogy még több ezer munkanélküli van, hiába hirdetnek meg pl hegesztői képzéseket. Tehát maga a törvény tulajdonképpen jó is lehetne, hisz elő van látva, hogy az előzőleg megszerzett tudást beszámítja, egyedül az akkreditálás körül vannak kételyeink, hiszen országos, felsőbb szintről határozzák meg, hogy milyen szakmákat és hogyan lehet képezni. Kicsit olyan, mintha OKJ-s rendszer lenne, viszont ezzel a

mi helyzeti előnyünk csorbul, mert a magyarországi programokat mi nem tudnánk egy az egyben átvenni, tehát a programokat a minisztérium határozza meg. De ettől függetlenül szélesre tárják a képzési keretet.

A felnőttképzésnek rugalmasnak kell lennie, hogy alkalmazkodni tudjon a munkaerő-piaci igényeknek. Ha pályázati alapon hirdetik meg a képzéseket, mennyire határos az alkalmazkodás az igényeknek?

Valóban nem kevés idő, ami eltelik a felmérés, a pályázati hirdetése és a pályáztatás között, de nem csak ezzel van a baj, hanem pl a kisebbségek jogait sem veszik figyelembe. Történetesen több éve a mi intézményünk is nyertes pályázó volt egy informatikai képzésen, és egy szerb nyelvű pszichológus mérte fel, hogy ki kerülhetett be. És Magyarokán, ahol abszolút többségben van a magyarság, 10 közül 3-an nem tudtak megfelelni a felmérésnek, valószínűleg nem véletlenül.

Ön szerint melyik lenne a jobb, ha az autonóm tartomány rendelkezne a felnőttképzés területe felett, vagy maradna országos kézben?

Lehet, hogy jobb lenne a tartományi rendelkezés, bár én azt szorgalmazom, hogy közösségi szinten is lehetőség van felnőttképzési tanácsok megalakítására, és akik gazdaságfejlesztéssel foglalkoznak, figyelembe kellene venniük azt is, hogy milyen irányba kell fejlődnie egy közösségnek, gazdaságnak és ahhoz milyen végzettségű emberek szükségeltetnek. A tartomány elég szigorúan ragaszkodik az előbb említett tartományi központhoz és azt próbálnák éltetni tovább.

Mi kell ahhoz, hogy a községi felnőttképzési tanács létrejöjjön?

Szerintem csak egy helyi politikai jó szándék és egy kis odafigyelés. Az is, hogy egyáltalán tudják, miről beszélünk. Sokszor az az érzésem, hogy még az sem világos, hogy ez miért fontos a közégnek, vagy társadalomnak. E mellett az is gond, hogy ennek a területnek a munkaerőpiacról kell, hogy megéljen, vállalkozások kellene, akik igényelnének képzett munkaerőt. Azok a vállalatok, amelyek létre jönnek, úgy gondolják, hogy pár napon belül ki tudják képezni a szükséges munkaerőt. A legnagyobb problémának tehát azt tekintem, hogy nincs egy piac, amire képezhetünk.

Ön szerint mennyire befolyásolja a folyamatot az, hogy a köztudatban tudják-e mi is az a felnőttképzés?

Tény, hogy rossz berögződést örököltünk az elődeinktől, hiszen elég volt egy szakma kitanulása, amely életük végéig tartott. Ismerek embereket, akik ma is azt hangoztatják, hogy ők jó kézművesek voltak, és majd jön Kanizsára vállalat, ahol munkát találnak.

Ehhez köze lehet a félelemnek?

Igen, az ország átment egy-két rossz időszakon, mint a magas infláció, politikai-gazdasági rendszerváltás, háború, stb. Sajnos, ha nem tudjuk hol vagyunk nem tudunk kiutat sem találni. Sok mindennel próbálkoztak már, de a szürkegazdaság az, amiben helyet találtak az emberek.

Mekkora szerepe van a közoktatásnak ebben?

Még nem tudom pontosan hogyan zajlik a közoktatásban az ilyen jellegű képzés, a fiam még óvodás. Azt viszont látom, hogy a közoktatás egy elég lomha rendszer, ha valaki új programot akar bevezetni, akkor kísérleti programként három, akár négy évig kellene megvalósítani 1-2 intézményben, miután széleskörű akkreditációt nyer, úgyhogy egy ilyen rendszerben nehéz.

A törvény több évvel később jelent meg, mint más országokban. Ehhez mérten megfelelően szabályozza-e a felnőttképzést?

Legfőbb probléma, hogy egy törvényről beszélünk és nem egy teljes paradigmaváltásról, tehát a törvénynek kapcsolódnia kellene más-más törvényhez. Szoros kapcsolatban kellene állnia a vállalkozóknak a képzésekkel, tehát elméleti képzést iskolában, szakmai képzést a vállalkozónál megvalósítani. És hát ennek megfelelő támogatás kellene, hogy kapjon a vállalat, hogy érdekelt legyen a témában. Ha felnőttképzésről beszélünk, akkor ahhoz az országnak hatnia kell sok minden másra. Egyelőre ott vagyunk, hogy a törvény sem pontos, hát még a többi, ami hozzá kapcsolódik, tehát itt a teljes rendszert kellene megfelelővé tenni. Mind a tudományos, vállalati rendszerhez is kapcsolódnia kellene. Ezeket nem látom. Látok egy törvényt, ami magában áll, de nem fog nagyon semmit. Valahol lehet, hogy működik ez a törvény, de itt nem.

Ön szerint a 6 hónap mennyire tolódik ki?

Attól félek egy teljesen új törvényt fognak megfogalmazni, és ahhoz képest fognak végrehatási rendeleteket elfogadni. Van egy ilyen érzésem, valamiért a törvény félre lett téve. Talán kaptak egy másik támogatást olyantól, aki más rendszert próbálna behozni az országba, ez is egy ok, vagy annyi kritika érte ezt a törvényt, hogy az új jogalkotók, a köztársasági parlament már most másként gondolkodik. Lehet, nem kicsit sminkelik ezt a törvényt, hanem egy teljesen újat hoznak meg.

Ön szerint kellő figyelmet fordít-e a nem formális felnőttképzésre a törvény?

Megjegyzi. Felsorolja, hogy milyen fajtái vannak a felnőttképzésnek. A nem formális képzések kicsit háttérbe szorulnak, a törvény egyértelműen iskolarendszerben gondolkodik. Valahol a törvényalkotó arra gondolt, hogy mivel sok felnőtt tanul a közoktatásban, a pótló funkciót kihasználva, ahhoz kell igazítani a törvényt. Ami ha olyan formában zajlik, ahogyan eddig, akkor nem fog jó eredményeket szülni. Mert ha valaki például 45 éves fejjel beül az iskolapadba, akkor az iskola az általános tanulóknak megfelelő programokat használja, nem veszik figyelembe a felnőttek igényeit, nem alkalmazkodnak hozzájuk.

Mennyire érzi fontosnak az andragógus jelenlétet?

A mi intézményünkben volt andragógus szakmunkatárs, egy évvel azelőttig, csak a rendszer nem tudta megtartani. Ideiglenes munkára alkalmaztuk, de létszámléépítést kellett végrehajtanunk az intézményben. De ahhoz mindenképp andragógus segítség kell, hogy a felnőtteknek megfelelő módszertan legyen alkalmazva a tanítás folyamán és új tanulási technikákat is el tudjanak sajátítani a felnőttek. A mostani törvény előírja az andragógus asszisztens alkalmazását.

Ön részt vett a Felnőttképzési Stratégia 2012-2017 elkészítésében. Mi volt a Stratégia célja? Milyen igényre hozták meg?

Az volt a szándékunk, hogy látván az országos leforgást, vagyis nem látta a felnőtteknek és a kisebbségeknek a külön problémáit. Ezzel próbáltunk a kisebbségi lakosság irányába valamilyen lehetőséget nyújtani, hogy kilábaljanak ebből a lehetetlen helyzetből, hiszen a tanulás az, ami erre kiutat jelenthet, akár a gazdasági válságból is.

Milyen lépéseket kívánnak tenni az irányában, hogy a Cnesa a felnőttképzési hálózat központjaként működjön?

Nem olyan értelemben gondoltuk központnak, mint ahogyan az előbb említettem az újvidékit, hanem sokkal inkább a tapasztalatátadásnak egy kiindulópontjának tekintettük, ahol a jó tapasztalatainkat másokkal is meg tudjuk osztani, és fordítva. Probléma, hogy sokszor nem tudnak egymásról az intézmények. Ez a hálózat- FERHA- megpróbálta összegyűjteni azokat a képzéseket, intézményeket és szakembereket, amelyek ezen a területen működnek. Most új Nemzeti Tanács lett, így nem tudjuk a további támogatásokat, hogy serkentik vagy hagyják leépülni a rendszert. Összesen 200 000 dinártámogatást kaptunk a stratégia megvalósítására, ami elenyésző és mellékvágány az egyéb támogatási területekhez képest. Ha az andragógusunkat meg tudtuk volna tartani, talán jobban meg lehetett volna valósítani a célokat. Ma már a mobilitás is nagy ütést mér a területre, hiszen rengeteg magyar nemzetiségű hagyja el az országot.

Sikerült-e a Felnőttképzők Regionális Hálózatának az eszméjét megvalósítani?

Volt egy kezdeti siker, kérdőívekkel bombáztuk az általunk ismert intézményeket, sajnos annyira nincs rendszere a dolognak, hogy sokszor mi sem tudunk sok felnőttképzési tevékenységet folytató intézményről. A legrosszabb, hogy mindenki azt hiszi, hogy egyedül ő csinálja és ő csinálja jól. A terv azért jött létre, hogy egymásra találjunk, megpróbáljunk ebből rendszert alkotni, erősebbek lenni és esetleg közösen programokat létrehozni, tapasztalatokat megosztani. Sajnos pénzügyi támogatást nem kapunk, és lassan leépült a rendszer. Jelentkeztek szakértők, intézmények, de a köztudatban nem ment át. Attól félek, valóban csak annyi van, mint amennyit mi megjelentettünk programokat. Ám sokan úgy vannak vele, hogy nincs ránk szükségük, végeznek felnőttképzést és mégsem jelentkeznek.

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

2014. 10. 10.-én, délelőtt 10-11 óra között Interjú a Cnesa Oktatási és Művelődési Intézmény oktatásszervezőjével, B.H.-val a felnőttképzés terén végzett munkájáról. Az interjúalany válaszait szó szerint idézem, a szövegben nem történt stilisztikai módosítás.

Beleegyezel e, hogy rögzítsem a válaszait és felhasználjam azokat a dolgozatom során?

Igen.

Szerinted hogyan alakul a felnőttképzés Vajdaságban, és kellő figyelmet fordít e rá az állam/önkormányzat?

Érzem, hogy felismerték a felnőttképzés szükségességét, ugyanis különböző támogatásokat tudunk elnyerni, akár minisztériumi, akár tartományi pályázatokat is. Most is folyamatban van egy pályázatunk, amellyel informatikai tanfolyamot szervezünk hölgyek részére. Úgy látom, hogy ebbe az irányba van egy elmozdulás, de nem mindig találkoznak a jelenlegi piaci igények és a pályázati kiírásban meghirdetett képzések. Most is üzleti tervíró tanfolyamot szerveztünk, arra nyertünk pályázatot. Viszont most, maga a gazdasági helyzet nem vállalkozó barát. Tehát eleve az emberek nem mernek vállalkozást indítani, akik vállalkozást működtetnek, azon gondolkodnak, hogyan hátráljanak ki belőle. Mindez azt eredményezte, hogy tíz embert alig tudtam a képzésre összeszedni. Nem mindig van a kiírás összhangban a körülményekkel, de a pályázati kiírásokból mindenképp azt látom, hogy áldoznak erre a területre.

A 2014-es felnőttképzési törvény milyen hatással volt a felnőttképzésre? Hogyan vélekedik a törvényről?

A törvény nagyon általános, mint minden törvény, ez is általánosságokat fogalmaz meg. Itt is általánosan lefekteti az alapfogalmakat és általánosságban megfogalmazza, miket kell majd csinálni, és milyen akkreditált intézmények lesznek. De hogy az intézmény akkreditáció hogy fog zajlani, milyen licenszek lesznek, azt még nem tudjuk, ehhez meg kell születniük a törvényi alárendeléseknek. Amíg ez nem történik meg, olyan, mint a nem is lenne törvény. Nekünk ez jobb, mert a törvény meg fogja kötni a kezünket, és nem biztos, hogy azzal minőséget nyerünk.

Hogyan folyik a képzési szükségletek felmérése, a piackutatás, amennyiben végeztek ilyet?

Nagyon ritka az a pályázat kiíró, aki megkérdez bennünket, hogy milyen képzésre van szükség, vagy milyen kereslet érkezik be hozzánk. Ezért a pályázati kiírásokhoz kell, hogy szabjuk a képzéseket, amiket azokból finanszírozunk. Tehát alulról induló kezdeményezés alig van. Ami a keresletet illeti nagyon egyszerűen, a gazdasági körülmények azt hozták, hogy német területre vándorolnak ki a legtöbben. Ez megnövelte a német nyelvtanfolyam iránti keresletet. Nekünk csak annyi a dolgunk, hogy erre a keresletre felkészüljünk, biztosítsuk a megfelelő szakembereket a megfelelő számban, és kiszolgáljuk ezeket az igényeket.

Hogyan készítik el a képzési programot? Van egységes minta, vagy törvényi előírás?

Amikor a nemzetközi, határon átnyúló IPA projektet bonyolítottuk le, a kecskeméti képző intézménnyel működünk együtt, és az ő képzési moduljaikat használtuk. Ott tudtunk belelátni, hogy Magyarországon ez hogyan működik. Nálunk ez még gyerekcipőben jár. Van képzési programunk, ugyan úgy naplót vezetünk és tankönyvet használunk a tanfolyam levezetéséhez, tehát hasonlítunk az iskolarendszerhez, ami a képzési dokumentációt illeti. De olyan nincs, mint az iskolarendszerbe, hogy belekényszerítik a tanárokat, hogy inkább adminisztrálnak, mint tanítsanak. Mi is rengeteget adminisztrálunk, de nem követelünk annyi adminisztrálást a tanároktól. Mindamellet saját munkájuk megkönnyítése érdekében a tanárok készítenek tantervet, óratervet. Vannak kidolgozott tantervek, megvan, hogy az előlátott tankönyv hány iskolaórát követel meg, hogy át tudják venni a hallgatók. Tehát eleve a kiválasztott tankönyv diktálja, hogy azt hány órában lehet előadni, és így alakítjuk ki a képzési tervet, a tanfolyam vázát.

Hogyan juttatják el a képzési tájékoztatót a résztvevőkhöz?

Nekünk szerencsés a helyzetünk, ugyanis az intézmény keretében működik az Info Tv, és ott általában riportokat szoktunk adni. Tehát elsődlegesen felhívást teszünk közzé és riportot készítenek. Természetesen, ha pályázatból finanszírozunk egy-egy képzést, akkor annak a projekt láthatósága szintén egy része a pályázat lebonyolításának, tehát annak kapcsán is interjúkat kell adni, illetve volt már rá eset, hogy magát a korábbi hallgatóinkat megszólaltattuk, hogy ők saját szavaikkal, az utca embere mondja el, hogy mit várt a képzéstől, miért iratkozott be, és mit kapott a képzéssel. Mert úgy gondolom, az, hogy én

elmondom, hogy a képzés jó, az nem biztos, hogy épp olyan erejű, mintha egy hallgató mondja el a saját tapasztalatait. Szoktunk újságcikkeket közzé tenni, nem fizetett hirdetésként, hanem ott is egy cikk-ként, amiben leírjuk a tanfolyamról az alapinformációkat, hogy figyelemfelkeltő legyen, ha valaki elolvassa, akkor rájöjjön, hogy erre szüksége van e vagy sem, tehát, hogy emberközeli legyen egy-egy hirdetés. Továbbá a weboldalunkon is ellátjuk információval az érdeklődőket illetve a közösségi oldalakat is használjuk a közérdekű információk közzétételére.

Mennyire mernek az emberek jelentkezni egy-egy képzésre?

Azt gondolom, hogy a meréssel nincs gond. Hanem ha nem, pályázati pénzből finanszírozzuk, és ezt saját pénzből kell, hogy megtegyék a hallgatók, azt látom egy gátnak. Tehát tudja, tisztában van vele, hogy neki szüksége van a tudásra, viszont nem tudja kifizetni. Jelenleg ezt a nehézséget látom. De emígy az emberek hajlandóak tanulni, és értik, hogy: igen, ez nekem kell. Azért is, mikor bejön egy-egy érdeklődő telefonáló, igyekszem elmondani, hogy neki ez a képzés miért lesz jó, tehát nem szeretek én sem zsákbamacskát árulni. Mert attól, hogy az embert átvágom, egy hónap múlva ki fog iratkozni és nekem nem ez a célom.

Van-e a képzésekre belépési feltétel?

Általában nem kell. Semmilyen elővégzettséghez nem kötjük, igyekszünk a tananyagot úgy összeállítani, hogy az mindenki számára elérhető legyen. De ez a csoport összetételétől függ, ezt a tanár már az első órán felméri, amikor mindenki elmondja, miért van itt és milyen elvárásai vannak. Ekkor a tanárnak már kialakul a kép, hogy milyen magasra rakhatja a mércét. Ami a nyelvtanfolyamot illeti, evidens, hogy szintfelmérés van. Nekünk is az a célunk, hogy hasonló nyelvtudással rendelkező emberek kerüljenek egy csoportba, mert ha túl erős csoportba tesszük, akkor nem tud haladni, tehát egyszerűen nem érti az anyagot. Ha pedig túl gyenge a csoport, akkor nem tud fejlődni, és e miatt van a tudásszint felmérés, ami nyelvtanfolyamoknál egy írásbeli teszt, amit az előadó megnéz, és amennyiben a tanuló a két szint között van, akkor szóban elbeszélget a tanár vele, és megnézi a hallgató verbális készségét.

Tehát az általános és nyelvi képzések a legjellemzőbbek, amelyet az intézmény szervez?

A szakmai képzésekre az a jellemző, hogy inkább az iskolarendszernek hagyjuk meg, tehát hogy a középiskolákban szerezzék meg a hallgatók, mert a középiskola is folytat

felnttktképzést, és ők tudnak olyan bizonyítványt adni, ami a munkakönyvbe bekerül. Ezért a szakmai képzésekhez, mivel ott jelentős anyagi háttére is van, ami a gyakorlati oktatáshoz kell, mind a középiskolák rendelkeznek, amelyek a gyakorlati helyeket érintik. Ezt igyekszünk inkább a középiskoláknak meghagyni, mi pedig az általánosabb, ill. a vállalkozói szféra felé próbálunk menni.

Minden képzés előtt végeznek előzetes tudásszint mérést? Van erre is sablon, vagy törvényi keret?

A felnttktképzési törvény szabályozza, hogy fel kell mérni és különbséget kell tenni az előtudásos és az abszolút előtudással rendelkező hallgató között, de szintén a törvényi alrendelkezés kell, hogy ez hogyan bonyolódjon le. A tudásszintfelmérés nálunk inkább a nyelvtanfolyamokra jelentkező hallgatókra vonatkozik.

Személyi feltételeket hogyan biztosítjátok?

A 13 éves tapasztalat alatt van egy kiterjedt ismeretségi köröm, ami az előadókat illeti, hogy majdnem minden szakterületet le tudok fedni, amit nem, ahhoz a középiskolához tudok fordulni, akkor velük tudunk egyeztetni, hogy melyik területhez milyen tanárt tudnák ajánlani nekünk. Mikor az IPA pályázatunkat bonyolítottuk le, volt állattenyésztési és növénytermesztési modul, amely esetében a magyarkanizsai középiskolához fordultam, hogy melyik modulra melyik tanárt tudják ajánlani. Tehát intézményi együttműködés nélkül ez megoldhatatlan.

Akik a képzést tartják, vettek részt bármilyen felkészítőn, hogy hogyan kell a felnőtteket tanítani?

Ezt az egyik tanárnő szépen megfogalmazta, aki általános iskolában gyerekeket és nálunk felnőtteket is tanít, hogy a pedagógus oktat és nevel, a felnttktképző pedig csak oktat. Ez a lényeges különbség és igyekszünk a mi szakembereinket is fejleszteni. Amikor van rá lehetőség, akár még Magyarországon is, erre volt is eset, mikor mentünk velük képzésre, ahol felnttktképzők képzése zajlott.

Milyen dokumentumokat vezettek a képzés során?

Tehát kérdezted a jelentkezési ívet. A jelentkezési táblázat nálam egy táblázati evidenció (nyilvántartás), ahova felírom a személyesen, telefonon vagy e-mailben érdeklődő hallgató adatait. Felírom, melyik tanfolyamra jelentkezik, név, elérhetőség, otthoni elérhetőség, mobilszám és a jelentkezés dátuma, ezek az elsődleges adatok. Ez alapján látom,

mennyi az a hallgató, amivel per pillanat rendelkezek. Mikor kíván az a csoportlétszám, amelyből tudok képzést indítani akkor az elérhetőségek alapján összehívom a megbeszélést, és ott osztok ki egy adatlapot, amit ki kell, hogy töltsenek, és ez a kapcsolattartási alap, illetve ez alapján fogom a bizonylatot a tanfolyam végén kinyomtatni.

Jelenléti ívet, haladási naplót is vezettek?

Igen.

Jár e szankcióval az órákról való lemaradás? Kihatással van-e a képzés elvégzésének sikerességére? Az órák hány százalékán való látogatás kötelező?

Ha pályázatból finanszírozom a képzést és azt teljesen ingyenessé teszem a hallgatónak, akkor is van szerződés. Itt le szoktuk fektetni, hogy mivel ingyen kapnak egy több 100 eurós tanfolyamot, kell, hogy vállalják azt a kötelezettséget, hogy részt vesznek az órán. Természetesen közbejöhet betegség, családi okok, stb, tehát bizonyos hiányzási százalékot tudunk tolerálni. A szerződésben benne van, hogy amennyiben x órát nem hallgat le, vagy nem teljesít, úgy a vizsgán akkor is kötelezhetem, hogy a teljes tandíjat visszafizesse. A pályázatoknál engem is a pályázati indikátorok köteleznek, nekem is kell köteleznem a hallgatókat. Úgyhogy ezeket a szerződéseket keményen vesszük és nézzük a jelenléti ívet. Ha saját zsebből finanszírozzák, annyira nem szankcionálhatom, mert a saját érdeke, hogy részt is vegyen az órán.

Kik végzik a vizsgáztatást?

A standardizált vizsgákat illetően, ami az európai szabványokat, az EBCL-t és ECDL-t illeti, ott külön akkreditált vizsgáztatóink vannak. Nemzetközi standardok szerint meg van, hogy ki bonyolíthatja le, ki lehet oktató és ki lehet vizsgáztató. Illetve az is megvan, hogy ki javíthatja a vizsgafeladatokat. Ami az egyéb tanfolyamot illeti, ott az a gyakorlatunk, hogy az előadó tanár a vizsgáztató is, az utolsó órák egyikén pl. nyelvtanfolyam esetén megejtik az írásbeli és szóbeli vizsgát. Bizonyos esetekben szokott komisszió vizsgáztatni, például gépiróvizsgán.

Végeznek elégedettségmérést? Ha igen, hogyan?

Szerintem az is elégedettségmérés, ha a következő évben visszairatkozik a hallgató, tehát így abszolút visszajelzéseink vannak, hogy elégedett-e anélkül, hogy visszakérdeznénk egy ankét lapon.

Akkor ilyen 360 fokos értékelést nem végeztek? Mikor a hallgató a képzést, az oktatót és az intézményt értékeli?

Általában pályázatoknál szoktuk alkalmazni. Az, hogy jelenleg egyedül vagyok megbízva a pályázatok megírásával, lebonyolításával, adminisztrálásával, elszámolásával, és az összes többi tanfolyam szervezésével és lebonyolításával, meg a hallgatókkal való kapcsolattartás, a tanárok kiválasztása, órarendek összeállítása, tantermek beosztása és technikával való felszerelése, az összes taneszköz beszerzése, szülői értekezletek tartása, az összes előadónak kiegészítő tananyagok biztosítása, tehát ezek mind olyan feladatok, amik egy embernek megterhelők. Ha nekem a piacról kell megélnem, nincs lehetőségem arra, hogy külön közvéleményt kutassak. Tehát szerintem jobb közvélemény kutatás nincs, mint hogy visszairatkoznak a hallgatóink.

Végeznek utánkövetést?

Erre szintén nincs lehetőség. De arra is kíváncsi vagyok, hogy aki ezt veletek tanítja, végzi e. Gondolom az egyetemen, hogy kíséri e miután befejeztétek az egyetemet. Nekem évente 350-400 hallgatóm van. 13 éve vagyok a szakmában, ami a legóvatosabb becslések szerint is 4.500 hallgatót jelent. A fent említett feladataim ellátása mellett sajnos utánkövetésre nincs lehetőség, de mindenképpen jó és hasznos dolognak tartom.

Statisztikai adatok- hányan járnak, nemek aránya, előképzettség (általában milyen iskolai végzettséggel rendelkeznek)?

Nem. Röviden nem. Volt, hogy már pályázatból bonyolítottam egy képzést megcsináltam, de pl vannak olyan pályázati kiírások, ahol csak hölgyekre szabhatom a tanfolyamot, tehát gondolom nem egy reális kép ha bármit is kimutatok. A gyakorlat viszont azt mutatja, a hölgyek bátrabban jelentkeznek felnőttképzésre és kitartóbbak is, viszont férfi hallgatóink is vannak, de ha százalékos arányt nézem, többségében vannak a hölgyek.

Az oktatási részleg együttműködik-e más szervezetekkel, intézményekkel? (munkaügyi hivatal)

Nem napi kapcsolatról van szó, de ha bármi olyan problémánk van, amit mással együttműködve tudunk megoldani, akkor gyakori az együttműködés, valamint pályázni is pályázunk együtt. Volt, hogy a Generáció, az ICR és mi pályáztunk. A Generáció a hallgatóságot biztosította, mivel az ifjúságot érintette ez a képzés, a Cnesa feladata volt a képzés megszervezése és lebonyolítása, az ICR pedig a pályázati adminisztráció vezetésével volt megbízva. Volt olyan, a rendőrség felkért bennünket, hogy júniusban volt a rendőröknek

nagy fölvételi vizsga, ahova fiatalok jelentkezhettek rendőrnek, viszont akik a mi körzetünkben jelentkeztek, nem tudtak eléggé szerbüil. Ezeket a fiatalokat megpróbáltuk a felvételi anyagából felkészíteni. A Nemzeti Foglalkoztatási Hivatallal is szoktunk együttműködni, nekik is vannak vissza nem térítendő kölcsönök, amit az önfoglalkoztatási program keretén belül induló vállalkozóknak adnak. Viszont ők sem szeretik csak úgy odaadnia a pénzt, és kötelezik az egyéneket, hogy vegyenek részt vállalkozói képzésben. A mi előadónkat, tananyagunkat elküldtük Kikindára, és azt a vizsgát, ami nálunk letesznek, azt a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal elfogadja. Miután a hallgató megírta az üzleti tervét és azt elfogadja a Hivatal, megkapja, ezt a vissza nem térítendő kölcsönt.

Mely településekről vannak együttműködő partnerek?

*A legdélebbi együttműködés Belgrád, ugyanis ott van az EBC*L központ, de két hete voltunk Nagybecskerekben, ahol felnőttképzési hálózatot indítottak, ott is aláírtunk egy memorandumot, hogy szeretnék majd együttműködni. Igyekezünk minél szélesebb látókörrel rendelkezni, hogy kik tartózkodnak a régióban és mi is benne legyünk ebben a vérkeringésben.*

Sikerült e az akkreditáltatás?

Ami az intézményi akkreditációt illeti, még mindig a levegőben lóg a téma, mert nincs törvényi alrendelkezés a standardokról.

Hogyan vált be andragógus jelenlét az egy év alatt, amelyet dolgozott az intézményben?

Ő a FERHÁ-nak a működtetésével volt megbízva, de ő is foglalkozott képzések szervezésével és lebonyolításával. Számomra érdekes tapasztalat volt, mert hozta az iskolai tudását, én a gyakorlati tapasztalatomat, és ebből egy érdekes kombináció alakult ki.

4. SZÁMÚ MELLÉKLET

2014. 10. 13.-án, délelőtt 9,15 és 10,30 között interjú V.B. tanárnővel, a Közgazdasági-Kereskedelmi Iskola oktatójával, a felnőttképzés terén végzett munkájáról. Az interjúalany válaszait szó szerint idézem, a szövegben nem történt stilisztikai módosítás.

Beleegyezik e, hogy rögzítsem a válaszait és felhasználjam azokat a dolgozatom során?

Igen.

Milyen jellegűek a képzések?

Van ugye továbbképzés, azt jelenti, ha befejeztél egy 3 éves kereskedelmi szakot, továbbképezd magad, hogy kereskedelmi technikus legyél, tehát legyen egy négy éves szakma a kezdedben. Még vannak az átképzések, hát tapasztalat szerint például van, aki átjött Csókáról, befejezett fodrászatit vagy ilyesmit, és átképzik magukat három éves kereskedőnek.

Mi a különbség az átképzés és a továbbképzés között?

Továbbképzésnél megvan ugye, hogy 19 tárgyük van, és megvan, hogy melyik osztályban milyen különbözetit kell tenniük. Átképzés pedig ha általános tárgyak ugyan azok voltak mint a szakra amire át szeretnék magukat képezni, akkor csak a szaktantárgyakat kell lerakni.

Mind a kettő ugyan olyan oktatási folyamatot igényel?

Igen, ugyan az. Tehát ugyan az a tantárgy lista, és általában az osztályfőnök javasolja, melyikkel kezdjenek. Én például azt javasoltam, hogy a könnyebbel kezdjenek, mint például torna. Ezt is annak kell leraknia, aki nem töltötte be a 20 évet, ez benne van a törvényben.

Milyen a költségvonzata egy-egy képzésnek?

Nemrég vezették be, egy 2 éve, hogy 1000³⁸ dinárt be kell fizetni tandíjat, szeptember vagy október elején, valamint a vizsgákért kell fizetni 600³⁹ dinárt a szóbeli vizsgákért, a gyakorlati vizsga ahol van írásbeli és szóbeli is, az 750⁴⁰ dinár.

Vizsga sikertelensége esetén is újra kell fizetni ezt az összeget?

Igen, újra.

³⁸ 2570 Ft a 2014. 10. 26-i devizaárfolyam szerint

³⁹ 1540 Ft a 2014. 10. 26-i devizaárfolyam szerint

⁴⁰ 1925 Ft a 2014. 10. 26-i devizaárfolyam szerint

Hányszor lehet egy vizsgát megismételni?

Háromszor, de ilyen tapasztalatom még nem volt.

Hogyan végzitek a számonkérést?

Minden tárgyból vizsgák vannak, minden páros hónapban jelenthetnek vizsgát, tehát most lesz az októberi vizsgaidőszak, minden második hónap 10-ig be kell jelenteni, és 20-ig kell megszerveznie az osztályfőnöknek a vizsgát. Három bizottsági tag van, az osztályfőnök, és 2 szaktanár. Attól függ milyen tárgyból.

Tehát nincs szóbeli vagy írásbeli ellenőrzés a tanév során?

Nem, csak vizsgaidőszakban van a számonkérés. Továbbképzésnél, vagy átképzésnél tarthatnak a tanárok konzultációt. Nehézséges megszervezni, mert nem nagyon jönnek el. Van, aki bejelenti ebben a hónapban a szociológiát, a másik kettő matekot. Volt olyan, hogy 15 tárgyat meg kellett szerveznem. Bár igyekeztem a régi osztályomat rávenni, hogy mindenki azonos időpontban, azonos tárgyból vizsgázzon, de nem nagyon működött.

A vizsgára való felkészítés hogyan néz ki?

Mindenkinek minden tárgyból van kérdéslista, abból vagy eljön konzultációra, vagy tart a tanár órát.

Ezek szerint nincs előre meghatározott órarend?

Nincs semmi, egyáltalán. Bejárni sem szükséges az órákra. De például az én volt diákjaim jönnek.

Általában milyen korcsoport iratkozik be tovább- és átképzésre?

Továbbképzésre legtöbbször azok jelentkeznek, akik befejezik a három éves kereskedelmet. Átképzésen van negyven, ötven éves is, vagy akár tizenkilenc. Nagyon heterogén a csoport.

Hogyan néz ki a beiratkozás?

Sima űrlapot kell kitölteniük, valamint a bizonyítványt kell benyújtani. Egy szakmai bizottságnak össze kell, hogy üljön megnézni a tantárgyakat, mi egyezik, mi nem, mit kell nekik lerakni, és erről a jogász kiír egy végzést. Tehát a tanterv ugyan az, mint a rendes oktatásban, csak különbözetit kell tenni.

Hogyan néz ki az osztályfőnöki állás?

Mikor én lettem az osztályfőnök, összehívtam minden tanulót, elmondtam hogyan is fog ez kinézni, mennyit kell fizetni, milyen tárgyak vannak, mi lehet könnyebb illetve nehezebb a számukra. A nehezebb itt a számvitel, hiszen azt még sosem tanultak. Átlagban három vizsgát le tudnak tenni, vagy négyet, ha nagyon jók. Minden második hónapban. Egy év alatt nem sikerül nekik befejezni, van egy 4-5 tanuló, aki tavaly iratkozott be szeptemberben és még rengeteg vizsgája hiányzik. Ugye egy éves a továbbképzés, a továbbképzés pedig tőle függ, azt is meg lehet csinálni egy év alatt. Itt annyi a különbség, h gyakorlatot kell végezniük.

Milyen jellegű ez a gyakorlat?

Elmennek és keresnek egy üzletet ahol elfogadják őket és visznek egy szerződést, amelyet kiállít az iskola.

Milyen időtávot vesz igénybe?

Megvan, ha az első gyakorlatot csinálják, akkor egy héten egy nap, másodikat, akkor egy héten 2 nap. Ha gyorsan le akarja tenni, van rá két hónap, akkor az első héten megcsinálhatja, ha bejár minden nap. A tanárok pedig ellenőrzik, véghez viszik e a feladatot. Írásbeli munkát kell benyújtaniuk a gyakorlatról, megkapják a címeteket amiket le kell írni, ez kb 40 oldalas.

Mennyi plusz munkát vesz igénybe?

Hát sokat. Egy nagyon rossz dolog, hogy ezért anyagi juttatást nem kapunk Főleg, ha például nekem ott kell lennem a vizsgákon. Volt olyan mikor októberben 55-60 vizsgát jelentettek be, és órákon kívül folyamatosan jelen voltam.

Milyen adminisztrációt kell folytatnod?

Nekem egy jegyzőkönyvet kell vezetni, amibe beírjuk a jegyeket és aláírnak a bizottság tagok. Ha van írásbeli részt, azt is mellékelem. Illetve mint minden rendes diáknak, anyakönyvet kell kérnem. És mikor ők befejezik, akkor persze kapnak diplomát.

Jelentkezési ívet, haladási naplót kell e vezetni?

Nem, semmit. Maximum annyi, hogy a beiratkozáskor választhatnak idegen nyelvet illetve, hogy hittant vagy polgárit szeretnének tanulni.

Ezek szerint kézhez kapják az anyagot, amiből vizsgázniuk kell?

Igen, beszerezhetik az előző tanulóktól, tanártól, iskolai könyvtárból. Maguk dolgozzák ki a kérdések alapján az anyagokat.

A konzultáció, felkészítés hogyan néz ki? Van előre meghatározott menete?

Nincs, akinek amilyen kérdése van, azt dolgozzák fel.

Hány fő lehet maximum?

A tovább- és átképzésen 15 fő a maximum. Ezt a minisztérium írja elő.

Érettségi hogyan zajlik?

Két szaktantárgyat választhatnak, egyik írásban és szóban kerül visszakérdezésre, másik csak szóban. Ugyan úgy jelen van a bizottság. Annyi a fontos, hogy itt ugye tanárral konzultál, milyen témát szeretne feldolgozni.

Szerinted elegendő tudást sajátítanak el a képzés folyamán?

Valószínű nem elegendő ez a foglalkozás, de annyira felkészíti őket, hogy önállóan tudjanak dolgozni.

Bármilyen tanácsadás van e felnőtteknek?

A rendes tanulóknak igen, pszichológus végzi, vagy erre kijelölt szakmai csapat, de a felnőtteknek nincs.

Mi a beiratkozásuknak a motivációja?

Hát vagy a munkáltató kéri, hogy végezzék el, vagy szeretnének például óvónőnek, tanítónőnek továbbtanulni, vagy műszaki főiskolán. Ott ahol magyar nyelvű oktatás van, tehát nem hinném, hogy szerb nyelvű főiskolára beiratkoznának.

Milyen tanulási nehézségekkel rendelkeznek?

Vannak, akik magolnak, van egy lányom aki pl egy vizsgát tud csak letenni, lassan halad. A rendes tanulókkal átvettük milyen tanulási módszerek vannak, de itt ha valamelyik tanuló problémás, esetleg őt küldjük el pszichológushoz.

5. SZÁMÚ MELLÉKLET

1. táblázat

Vajdaság lakosságának összetétele nemek és életkor szerint a 2011-es, 2012-es és 2013-as években

	2011/fő			2012/fő			2013/fő		
Korcsoport	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő
Összesen	1932945	940083	992862	1922017	935357	986660	1912095	930814	981281
0	17590	9124	8466	17639	9140	8499	17632	9069	8563
1-4	72194	37109	35085	71336	36702	34634	71153	36842	34311
5-9	94930	48494	46436	93845	47781	46064	92509	47315	45194
10-14	94238	48389	45849	93672	48000	45672	93648	48111	45537
15-19	110597	56921	53676	107802	55422	52380	104658	53934	50724
20-24	122102	62672	59430	119157	61031	58126	115980	59534	56446
25-29	132847	68534	64313	130906	67521	63385	129128	66759	62369
30-34	135795	70188	65607	134938	69680	65258	134042	69208	64834
35-39	131517	66977	64540	133061	68044	65017	134497	69147	65350
40-44	127758	64103	63655	126726	63740	62986	126347	63738	62609
45-49	136937	67892	69045	134235	66548	67687	132095	65463	66632
50-54	145731	71734	73997	143006	70422	72584	141267	69439	71828
55-59	157423	76849	80574	155943	76150	79793	151108	73582	77526
60-64	138590	65219	73371	141621	66933	74688	144062	68186	75876
65-69	89972	39698	50274	93207	41351	51856	99655	44293	55362
70-74	92644	38560	54084	89949	37625	52324	86565	36214	50351
75-79	72413	27916	44497	72765	28149	44616	72594	27971	44623
80-84	40999	14297	26702	42141	15060	27081	43579	15517	28062
85 feletti	18668	5407	13261	20068	6058	14010	21576	6492	15084

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014d alapján saját szerkesztés

6. SZÁMÚ MELLÉKLET

2. táblázat

Szerbia és Vajdaság nemzetiségi összetétele a 2011-es népszámlálás alapján

Nemzetiség	Szerbia (fő)	Vajdaság (fő)
Összesen	7186862	1931809
szerb	5988150	1289635
albán	5809	2251
bosnyák	415278	780
bulgár	18543	1489
bunjevác	16706	16469
vlah	35330	170
goranci	7767	1179
jugoszláv	23303	12176
magyar	253899	251136
macedón	22755	10392
muszlim	22301	3360
német	4064	3272
cigány	147604	42391
román	29332	25140
orosz	3247	1173
ruszin	14246	13928
szlovák	52750	50321
szlovén	4033	1815
ukrán	4903	4202
horvát	57900	47033
montenegrói	38527	22141
egyéb	17558	6710
nem nyilatkoztak	160346	81018
ismeretlen	81740	14791

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014g alapján saját szerkesztés

7. SZÁMÚ MELLÉKLET

3. táblázat

Szerbia és Vajdaság lakossága a migráció fajtája szerint, 2011 (fő)

	Összesen	Autochton lakosok	Szerb Köztársaságon belüli migráció			Külföldre emigrálók		Ismeretlen
			Községen belül maradt vándorlók	Másik községbe vándoroltak, de területen belül maradtak	Másik területre vándorlók	Korábbi SFRJ területre vándorlók	Másik országba vándorlók	
Szerbia	7186862	3949797	697442	536161	1231494	687948	82580	1440
Vajdaság	1931809	1039953	153635	139106	268871	303664	26319	261

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014h alapján saját szerkesztés

8. SZÁMÚ MELLÉKLET

4. táblázat

Szerbia és Vajdaság foglalkoztatott lakosságának részvétele munkaterületek szerint
2013-ban

Foglalkozási területek	Szerbia (fő)	Vajdaság (fő)
Összesen	2310718	597963
Mezőgazdaság, erdészet és halászat	491952	108824
Bányászat	22119	1886
Feldolgozóipar	394424	128051
Áram-, gáz- és hőszolgáltatás	37478	4435
Víz- és szennyvízszolgáltatás	33651	8821
Építészet	109798	33237
Kis- és nagykereskedelem és gépjármű szerelés	296869	83851
Közlekedés és raktározás	134431	36464
Szállás és étkezési szolgáltatás	58855	13931
Információszolgáltatás és kommunikáció	47703	11640
Pénzügyi és biztosítói tevékenység	42713	12348
Ingatlankereskedelem	62189	12270
Szakmai, tudományos, innovációs és műszaki tevékenység	48547	11566
Adminisztráció és segítségnyújtás	131356	25616

Államigazgatás, védelem és kötelező szociális biztosítás	149678	37338
Oktatás	130542	35538
Egészségügy és szociális védelem	38931	9754
Művészet, szórakoztatás és rekreáció	46369	15217
Egyéb szolgáltatói tevékenység	29817	6704

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2014b. 64. o. alapján saját szerkesztésszámú melléklet

9. SZÁMÚ MELLÉKLET

5. táblázat

Vajdaság lakosságának összetétele a foglalkoztatás alapján 2013-ban (fő)

Életkor	Összesen	Gazdaságilag aktívak száma	Aktív munkavállalók száma	Össz munkanélküli	Munkanélküliek, akik valaha dolgoztak	Munkanélküliek, akik az első munkahelyet keresik	Nem aktív lakosság-tanulók
Összesen	1931809	785960	607334	178626	123243	55383	147565
15 előtt	277470	0	0	0	0	0	0
15-19	109832	13386	5087	8299	1045	7254	85955
20-29	121166	57615	34898	22717	8540	14177	44456
30-39	132324	96238	71482	24756	13890	10866	13305
40-49	531266	419859	339229	80630	63028	17602	3774
50-59	303025	168674	132351	36323	31732	4591	35
60-64	140188	25013	19274	5739	4846	893	/
65-től idősebb	316538	5175	5013	162	162	0	/

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2013m alapján saját szerkesztés

10. SZÁMÚ MELLÉKLET

A Magyar Nemzeti Tanács Oktatásfejlesztési Stratégiájának célkitűzései 2010-2016 közötti időszakban

A magyar politikai vezetőség fontosnak tartja a vajdasági magyarság fennmaradását, melynek alapjául szolgál az egyéni kompetencia és tudás, az oktatási rendszer és a versenyképes szakismeret. Az *Oktatásfejlesztési Stratégia* összefogja középtávon azokat a célokat, amelyeket konkrét programokkal kívánnak elérni az oktatás terén. A stratégia 2010-2016 közti időszakra kitűzött oktatásfejlesztési célokat tartalmaz. Megvalósítása következtében javulhat az oktatási rendszer minősége, motiválhatja a magyar nyelvű képzésekben való részvételt, növelve a kisebbséghez tartozó szakemberek jelenlétét. A stratégia szerint ezzel biztosítható a nemzet fennmaradása Vajdaság területén. (MNT, 2010. 1. o.)

A jelenlegi magyar nyelvű oktatási rendszer mivolta korántsem üti meg a vajdasági szerb nyelvű oktatás és az európai színvonal minőségét, többek között az infrastruktúra, módszertan, tankönyvek, technikai eszközök fejlettsége és szakmai felkészültség terén. Az alapvető változtatásokhoz szükséges finanszírozási eszközök hiánya nagymértékben hátráltatja a fejlesztési folyamat megkezdését. (MNT, 2010. 13. o.)

Az *Oktatásfejlesztési Stratégia* célként említi, hogy az újításokhoz elérhetővé kell tenni a magyarországi tankönyveket és biztosítani a hazai tankönyvszerkesztési tevékenységet, valamint kifejleszteni a magyar oktatói hálózatot. A minőségi fejlesztések érdekében szükséges komparatív tevékenységeket végezni, a különböző országok oktatási rendszerének előnyeit és eredményeit a szerbiai helyzetre rávetíteni. Mivel a jelenlegi szakemberek képzése elengedhetetlennek bizonyul a módszertani változtatások, hozzáállás, motiváció, tudásanyag változtatása és bővítés érdekében, biztosítani kell az andragógusok szerepét és munkáját a kulturális és oktatási intézményekben. (MNT, 2010. 13. o.) A világban már elért eredményekből lehet a legtöbbet okulni, megfelelő kiindulópont a más országok oktatás terén elért eredményeinek és hibáinak vizsgálata. Úgy gondolom, először a teljes oktatási rendszert és annak minőségét kellene fejleszteni, alapokat teremteni a kielégítő színvonal eléréséhez. Csak ez után kitérni konkrétan a magyar nyelvű iskolarendszerre, iskolahálózatra. Az eseti megoldások és próbálkozások a körzetek együttműködése és egymás támogatása nélkül nem lehetnek hosszútávon kielégítőek. Azonban nincs esély a kooperációra, ha csak a magyar nyelvű iskolákat és azok résztvevőit vesszük figyelembe.

A stratégia szerint növekedést kell elérni a kisebbség részvételében az anyanyelvükön folyó oktatásban. Jelenleg a magyar nemzetiségűek 20%-a nem tanul anyanyelvén. A magyar nyelvű oktatásban résztvevők számának növelésére indult programok például a közoktatási rendszer modernizációja, iskolabusz-program indítása és ösztönzői tájékoztatási program levezényelése.(MNT, 2010. 11. o.) Az oktatás jelenlegi hiányosságai kiküszöbölésére tett célkitűzések mellett számításba kell venni a magyar lakosság hozzáállását, ami szerint a könnyebb elhelyezkedés és nyelvtanulás érdekében hasznosabbnak tűnik szerb nyelvű iskolai nevelésben részt venni, ennek következménye pedig könnyedén lehet az asszimilációs folyamat felgyorsulása.

Továbbá az *Oktatásfejlesztési Stratégia* megemlíti, hogy szerepet kell vállalni a nemzeti identitás és öntudat erősítésében, amelyet minden irányból hangsúlyozni kell. Ez megalapozható résztantervek kidolgozásával a természet- és társadalomismeretek, történelem, művészetek terén, a magyar nemzet történelmére vonatkozó tartalmakkal. Mivel fontos maga a népi hagyomány megismerése, amely erősítheti, akár kialakíthatja a nemzet iránti köteléket, választható tantárgy keretében elérhetővé kell tenni ezek elsajátítását.(MNT, 2010. 14. o.)A vajdasági magyarok kettős nemzeti identitással rendelkeznek, a többség mindkettő felé ugyan úgy kötődik. A nemzet iránti kötelék már születéstől fogva él, ebben az esetben ez kettős kötődés. De ezt nem elegendő történelmi eseményekkel és egyéb ismeretekkel fenntartani, szemléltető és pozitív példa kell, hogy miért fontos ennek megőrzése.

Az stratégia a következőt állítja: „Elsődleges stratégiai fejlesztési célunk, hogy a következő időszakban jelentős mértékben növeljük a főiskolát és egyetemet végzett magyar fiatalok abszolút számát, de főleg arányát a vajdasági magyarság körében.”(MNT, 2010. 10. o.) Bővíteni kell az említett nyelven tartott képzések repertoárját, a magyar nemzetiségű diákoknak lehetőséget adni az első két év anyanyelven történő lehallgatására, és idő során történő szerb nyelvi oktatásba történő bevonásra.(MNT, 2010. 16-17. o.) A magyar fiatalok azért választják első sorban a magyarországi felsőoktatást, mert a szerbiai rendszerhez képest modernebbnek bizonyul, korszerűbb eszközökkel felszerelt és jobb tanítási módszereket alkalmaznak, a tanár-diák kapcsolat is jelentősen eltér. Magyarországon a tanárok partnerként kezelik a tanulókat, ami egyrészt oldja a hangulatot, másrészt motiválja a diákokat az aktivitásra. A szerbiai oktatás legfőbb jellemzői a hatalmas tudásanyag elsajátításának kötelessége, amely nem adja át a leghasznosabb információkat a hétköznapi helytállás érdekében, vizsgadíjak nagy összege, és az egyetemi élet sivár volta. Mindenképp nagy

figyelmet kellene fordítani az ismeretanyag modernizációjára és a gyakorlati munkák számának növelésére a tapasztalatszerzés érdekében.

Ahogy az eddig összefoglaltakból látszik, a legnagyobb hátrány az államnyelv ismeretéből fakad. A 8-12 évnyi anyanyelvi szintű szerbnyelv tanulása korántsem elegendő ahhoz, hogy a közoktatás befejeztével a diák többet tudjon akár 500 szónál. Alapvető hátrányt eredményez a tanítás nem megfelelő programja, ez hátráltatja a fiatalok szerbiai, vajdasági felsőoktatásban való részvételét, nem beszélve a munkavállalásról és hétköznapi helytállásról. A magyar fiatalok (sőt az idősök is) többsége a környezetükben élő ismerősök, vagy vegyes családból való származásuk mentén sajátították el a nyelvet. A felsőoktatási rendszerben tanulók, az oktatás és tantárgyak nyelve miatt idővel bővítik szókincsüket, de ez nem kárpótolja az év eleji tanulmányi nehézségeket. Ennek megoldására indult „2006-tól a tartományi szerveken keresztül több hivatalos kezdeményezés a szerb, mint nem anyanyelv nevű tantárgy átfogó reformjára, sikertelenül. A Vajdasági Pedagógiai Intézet elkészítette (az MNT oktatási bizottsága véleményezte), majd a minisztériumba eljuttatta a tantárgy programját az általános iskola 1-8. osztályaira. A javasolt tantervet nem fogadták el.”(MNT, 2010. 15. o.)

6. táblázat

A belgrádi és szegedi andragógus képzés tantervének összevetése

Időszak	Belgrád	Szeged
1. félév	- Általános andragógia - Pedagógia alapjai - Általános pszichológia - Statisztika az oktatás kutatásában - Idegen nyelv	- Bevezetés az emberi kommunikáció történetébe - Egyetemes művelődés- és felnőttképzés történet I. - Európa kulturális értékei - Fejlődéslélektan - Informatika - Könyvtárismeret - Könyvtárismeret gyakorlat - Társadalmi kommunikáció - A nevelés elméleti és történeti alapjai I. - Bevezetés a művelődésszociológiába I. - Bevezetés a pszichológiába 1. - Filozófia- Kultúrfilozófia - Jogi alapismeretek - Közgazdaságtan, Művelődésgazdaságtan
2. félév	- A felnőttképzés története - Logika általános módszertana - A személyiség pszichológiája - Idegen nyelv	- A felnőttképzés elméleti alapjai - A felnőttkor pszichológiája - A kultúrfilozófia természettudományos alapjai - Az Európai Unió kultúrája I. - Bevezetés a művelődésszociológiába II. - Egyetemes művelődés- és felnőttképzés történet II. - Informatika II. - Kommunikációs tréning I. - Kutatásmódszertan - Magyar művelődés- és felnőttképzés történet I. - Retorika - Viselkedéskultúra - A nevelés elméleti és történeti alapjai II. - Bevezetés a művelődésszociológiába II. - Bevezetés a pszichológiába II. - Filozófia- kultúrfilozófia II. - Jogi alapismeretek II. - Neveléselmélet
3. félév	- Komparatív andragógia - A felnőttképzés gazdasági szempontjai - Tanulás pszichológiája - Oktatás szociológiája	- A felnőttképzés didaktikája és módszertana I. - Egyetemes művelődéstörténet I. - Kommunikációs tréning II. - Magyar művelődés- és felnőttképzés

	- Választott tantárgyak: Modern pedagógiai irányok, A munka pszichológia alapjai, Bevezetés a filozófiába, Számítógépes programok az adatok feldolgozására - Idegen nyelv	- történet II. - Minőségbiztosítás I. - Munkaerő-piaci képzések - Oktatásmélete - Protokoll - Szabadidőszociológia - Szabadidőszociológia szeminárium - Szakmai gyakorlat I. - Szociálpszichológia - Vállalkozási ismeretek - A kultúrákövetítés szervezetei - Kulturális antropológia - Médiaismeret - Médiaismeret szeminárium
4. félév	- Andragógia oktatása - Szociálpszichológia alapjai - Felnőttkori tanulás - Idegen nyelv - Választható tantárgyak: Bevezetés a társadalom elméleteibe, Emberek közti kapcsolatok pszichológiája, Bevezetés az etikába, pszichológiai tanácsadói készségek	- A felnőttképzés didaktikája és módszertana II. - A kultúrákövetítés és felnőttképzés intézményrendszere - Egyetemes művelődéstörténet II. - Felnőttképzési szervezetek vezetése - Magyar művelődés- és felnőttképzés történet II. - Marketing I. - Nonprofit menedzsment - Oktatásszervezés - Szakmai gyakorlat II. - Választható: Civilizációk és kultúrák, Kulturális antropológia
5. félév	- Felnőttképzési tevékenység - Felnőttképzés rendszere és szervezése - Bevezetés az andragógia kutatásokba - Választható tantárgy (1): Az elmélet alkalmazása a felnőtt képzésben, Felnőtt képzés politikája és stratégiája, A tanár andragógus szerepe és funkciója, Polgári és interkulturális oktatás metodikája, Szükséges készségek és képzések analízise, Felnőttek alapfokú oktatása és kulcs kompetenciái - Választható tantárgy(2): Fogasztó viselkedése és marketing, Pszichoterápia és tanácsadás elmélete és gyakorlata, Általános pszichopatológia, Mentális	- Animáció - Esztétika - Komparatív andragógia - Magyar művelődés- és felnőttképzés történet IV: - Marketing II. - Művészettörténet - Pályázatírás - Szakmai gyakorlat - Választható: A kultúrákövetítés történeti funkciói, Kutatási szeminárium

	zavarok szociális szempontjai, Munkahelyi stressz	
6. félév	- Felnőtt képzés tervezése - Szociális andragógia - Kutatási módszerek és technikák az oktatás kutatásában - Menedzsment és marketing az oktatásban	- Szakdolgozat - Szakesztétika - Üzleti kommunikáció - Üzleti kommunikáció gyakorlat Választható: - A kultúráközvetítés formációi
7. félév	- Emberi erőforrás fejlődése - A családi andragógiája - Andragógia a kommunikáció- és médiában - Választható tantárgy: Heritológia, Muzeológia, Bevezetés az örökség tanulmányába	/
8. félév	- Szakképzés a felnőttképzésben - Szabadidő andragógiája - Két választható tantárgy: Pártvezérek képzése, Tanulás szervezése, Felnőttképzés minősége, Emberi erőforrás toborzása és kiválasztása, Idősek képzése, Kriminál andragógia, Felnőttek képzése és rekreáció, Online képzés - Szakmai gyakorlat	/

Forrás: *Medić, Popović és Milanović*, 2008. 33. o. alapján saját szerkesztés

12. SZÁMÚ MELLÉKLET

1. ábra: a Cnesa OMI felnőttképzési szerződése, első oldal

Obrazovno-kulturna ustanova **cnesa** Oktatási és Művelődési Intézmény

Srbija, 24420 Kanjiža (Magyarokanizsa) – Glavni trg br. 9 (Fő tér 9.) – Tel./Fax: +381 24 873 043 – e-mail: cnesa@cnesa.rs –
www.cnesa.rs

Iktatószám: 02-227/2014-2/ _____
Kelt: 2014.09.22.
M a g y a r k a n i z s a

SZOLGÁLTATÓI SZERZŐDÉS

Készült 2014.09.22-én, a következő szerződő felek között:

A tanfolyam résztvevője: _____,
(vezeték- és keresztnév)
utca _____ házszám _____, helység _____,
telefonszám _____ (a továbbiakban: a szolgáltatást igénylő), és a
magyarokanizsai Cnesa Oktatási és Művelődési Intézmény, Fő tér 9. (a továbbiakban: Cnesa),
melyet az Intézmény igazgatója, Sarnyai Károly képvisel.

1. szakasz

E szerződés tárgya a **NÉMET nyelvtanfolyam** megszervezése és megtartása (a továbbiakban: tanfolyam) a Cnesa részéről, **60 (hatvan)** iskolaóra (45 perc) keretében.

2. szakasz

A tanfolyam bruttó ára egy hallgató részére **22.500,00** (azaz: huszonkettőezer ötszáz) dinár. Az ár tartalmazza az 1. szakaszban leírt szolgáltatást, a vizsga szervezésével járó költségeket, valamint a bizonylat kiállításának költségeit.

3. szakasz

A teljes összeg **kilenc** egyforma részletben törleszthető; egy havi részlet **2.500,00** (kettőezerötszáz) dinár. A tandíj első négy havi részletének befizetési határideje 2014.12.31. azzal, hogy a hallgató a tanfolyam végéig a teljes összeget köteles befizetni a Cnesa folyószámlájára (**840-1181666-92**).

4. szakasz

A Cnesa kötelezi magát, hogy olyan feltételeket biztosít, amelyek lehetővé teszik a folyamatos és minőséges tanórák megtartását, és a tanfolyam végén megszervezi a vizsgáztatást. Azon szolgáltatást igénylőknek, akik sikeresen vizsgáztak, a Cnesa bizonylatot ad ki erről.

5. szakasz

A szolgáltatást igénylő kötelezi magát, hogy rendszeresen hallgatja az órákat, résztvesz a vizsgán és az ezen szerződés 1. szakaszában foglalt szolgáltatás árát kifizeti. Amennyiben a kifizetés huzamosabb ideig, az esetleges felszólítások ellenére sem történik meg, a szolgáltatást igénybevevő részéről, a tartozás megfizettetése bíróság útján fog történni.

Nemet-hallgatók-60óra-9hónap

Reg. Br.: 08218017740 – PIB: 100953289 – Račun: 840-1181666-92

1

2. ábra: a Cnesa OMI felnőttképzési szerződése, második oldal

Cnesa

A tandíj fizetésének kötelezettsége nem szűnik meg a tanfolyam látogatásának önkényes abbahagyásával.

Befizetőcsekk minta:

уплатицац		НАЛОГ ЗА УПЛАТУ		
Презиме и име /Vezetéknév keresztnév Adresa stanovanja /Ulica, házsám Mesto, poštanski broj /Város, irányítószám		цифра платежа	валута	износ
сврха уплате Назив курса и месец на који се односи уплата /Tanfolyam megnevezése és a hónap amelyikre vonatkozik a befizetés		рачун примлоца 840-1181666-92		
примацац OKU „CNESA” Kanjiža Glavni trg 9.		модел и позив на број (одобрење) JMBG- hosszú szám az igazolványból		
печат и потпис уплатицац		место и датум пријема		датум валуте

6. szakasz

A Cnesa fenntartja magának a tandíj változtatásának, a tanár megválasztásának és az órarend megváltoztatásának jogát.

7. szakasz

A szerződés meghatározott időre szól, s az a tanfolyam 60 órájának a 2014/2015-es tanévben való megtartását foglalja magába.

8. szakasz

E szerződést, mindkét fél beleegyezésével, írásos formában lehet felbontani, azzal, hogy amelyik hónapban történik a szerződésbontás, az arra a hónapra vonatkozó tandíjat a szolgáltatást igénybevevőnek teljes egészében ki kell fizetnie, az addig befizetett tandíjat pedig nem kaphatja vissza.

9. szakasz

E szerződés 2 (kettő) azonos példányban készült, s azokból egy-egy a szerződő feleké.

10. szakasz

Az e szerződés alkalmazása során felmerülő esetleges vitás kérdéseket az aláírók megegyezéssel alapon rendezik. Amennyiben az nem lehetséges, úgy elismerik a Zentai Alapfokú Bíróság illetékességét az ügyben.

A szolgáltatást igénylő: _____ A hallgató aláírása	A Cnesa részéről: _____ Sarnyai Károly igazgató
--	--

2